

Saudiske jenter på avveie

En sammenlignende undersøkelse av Banāt al-Riyāḍ i oversettelse

Oda Myran Winsnes

ARA4590 - Masteroppgave i arabisk (60 studiepoeng)

Institutt for kulturstudier og orientalske språk, Universitetet i Oslo

Asiatiske og afrikanske studier, arabisk

Vår 2012

© Oda Myran Winsnes

2012

Saudiske jenter på avveie: En sammenlignende undersøkelse av Banāt al-Riyāḍ i oversettelse

Oda Myran Winsnes

<http://www.duo.uio.no/>

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg den arabiske romanen *Banāt al-Riyād* av den kvinnelige saudiske forfatteren Rajaa Alsanea og oversettelsen av den til fire europeiske språk; norks, svensk, engelsk og italiensk. Målet med oppgaven er å kartlegge hvordan ulike element i den arabiske originalen er overført i oversettelsene. Disse elementene inkluderer kulturspesifikke begrep, slik som klesplagg, egnenavn og religiøse uttrykk, samt språklig variasjon og intertekstualitet i kildetexten. Jeg har i tillegg undersøkt de fire oversettelsenes tilhørende paratekstuelle element, slik som cover, forord, noteapparat, anmeldelser og promotering. Oppgaven klassifiseres under Gideon Tourys *Descriptive Translation Studies*, og tar i bruk og anvender oversettelsesteoretiske teorier av nettopp Toury, samt Lawrence Venuti, Ovidi Carbonell, Itamar Even-Zohar (polysystemteori) og Gérard Genette (paratekstteori).

Det har vist seg at de ulike oversettelsene har tatt i bruk svært ulike strategier i oversettelsesprosessen, og jeg har forsøkt å klassifisere dem i henhold Venutis *domestication-foreignization*-begrepspar. Mens den svenske og i noe mindre grad den norske ser ut til å ha anlagt en strategi som har gitt seg utslag i mange trekk som tenderer mot *foreignization*, har den engelske og delvis den italienske oversettelsen i stor grad prøvd å tilpasse teksten til målkulturen, med sterke innslag av *domestication*.

Jeg kartlegger også prosessen rundt utgivelsen av den engelske oversettelsen, som utgjør et særtilfelle. Teksten den opprinnelige oversetteren, Marilyn Booth, sendte inn ble delvis forkastet og endret på av forlaget og Alsanea selv. Hun skrev om store deler av teksten, la til enkelte nye deler og utelot andre, og resultatet ble en tekst som er svært ulik den arabiske originalteksten. I oppgaven forsøker jeg å kaste lys over dette, og jeg har inkorporert kommentarer fra Marilyn Booth, samt enkelte utdrag fra hennes opprinnelige oversettelse, som jeg har sammenlignet med den den utgitte teksten.

Forord

Jeg vil aller først rette en stor takk til veilederen min, Gunvor Mejdell, for inspirerende samtaler og myndig rettleiding gjennom arbeidet med denne oppgaven. Jeg vil også takke Kjersti Enger Jensen for den grundige korrekturlesingen og oppmuntrende kommentarer underveis. En takk rettes også til Anne Aabakken og Marilyn Booth som tok seg tid til å svare på mine spørsmål. Til slutt vil jeg takke samboeren min, Øyvind. Dine nyttige innspill og din betingelsesløse støtte har vært uvurderlig.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	V
Forord	VII
Innholdsfortegnelse	1
1. Innledning.....	4
1.1 Mål og problemstilling.....	4
1.2 Oversikt over oppgaven	5
1.3 Forkortelser	5
1.4 Transkripsjon	6
2. Om oversettelse fra arabisk	6
3. Materiale	9
3.1 Den arabiske originalen.....	9
3.1.1 Kontekst for utgivelsen av originalen	9
3.1.2 Romanens innhold.....	10
3.2 Oversettelser	12
3.2.1 Oversikt over oversettelsene av <i>Banāt al-Riyād</i>	12
3.2.2 Materialgrunnlaget for denne oppgaven	13
4. Teori og metode	14
4.1 Oversettelsesteoretiske konsept og begrep	14
4.1.1 Ekvivalens	14
4.1.2 Domestisering og foreignisering.....	15
4.1.3 Register og dialekt.....	17
4.1.3.1 Dialekt i arabisk litteratur.....	19
4.2 Om det litterære polysystemet	20
4.3 Gideon Toury og Descriptive Translation Studies (DTS).....	21
4.3.1 Oversettelsesstudier som vitenskaplig disiplin	21
4.3.2 Toury og deskriptive oversettelsesstudier	22
4.4 Paratekst.....	25
4.4.1 Gérard Genettes paratekstteori	25
4.4.2 Paratekst og oversettelse – spesielle omstendigheter og hensyn	26
4.5 Metode	26
5. Analyse	28
5.1 Kulturelle trekk.....	28
5.1.1 Egennavn	28

5.1.2	Familiereelasjoner	30
5.1.3	Kallenavn og kjæle navn	31
5.1.4	Stedsnavn	34
5.1.5	Klesplagg.....	36
5.1.6	Kulturspesifikke begrep	38
5.1.7	Religiøse begrep og uttrykk.....	44
5.1.8	Ordtak og faste uttrykk.....	47
5.1.9	Behandling av lå nord	49
5.2	Språklig variasjon.....	51
5.3	Den engelske oversettelsens omarbeidelse.....	55
5.4	Intertekstualitet.....	62
5.4.1	Sitat.....	62
5.4.1.1	Kapittelinnledende sitat	62
5.4.1.2	Sitat i brødteksten	63
6.	Tekstens rammeverk	64
6.1	Peritekst.....	64
6.1.1	Dedikasjon	64
6.1.2	Forord	65
6.1.2.1	Forfatterens forord.....	65
6.1.2.2	Oversetternes forord.....	67
6.1.3	Cover.....	69
6.1.4	Noteapparatet	72
6.2	Teksten i den større sammenhengen.....	72
6.2.1	Epitekst.....	74
6.2.1.1	Anmeldelser.....	74
6.2.1.1.1	Norge	74
6.2.1.1.2	Sverige	75
6.2.1.1.3	Storbritannia.....	76
6.2.1.1.4	USA	77
6.2.1.1.5	Italia	79
6.2.1.2	Intervju	79
6.2.1.3	Promotering.....	80
6.2.1.4	Konflikten omkring den engelske oversettelsen	81
7.	Sammendrag og konklusjon	82

8. Bibliografi	86
Vedlegg 1 - Oversettelser av Banāt al-Riyād	89
Vedlegg 2 - Resepsjon	94
Norge	94
Sverige	94
Storbritannia.....	94
USA	95
Italia	95
Annet	95

1. Innledning

Jeg vil i denne innledningen beskrive målet med oppgaven og de problemstillingene jeg skal behandle. Deretter følger en oversikt over oppgavens oppbygging, og til slutt en liste over forkortelser og det transkripsjonssystemet jeg benytter meg av.

1.1 Mål og problemstilling

Målet med denne oppgaven er å systematisk sammenligne og beskrive fire oversettelser (norsk, svensk, italiensk og engelsk) av Rajaa Alsaneas [Raġāʾ al-Šāniʿ] *Banāt al-Riyāḍ* med hverandre og mot den arabiske originalen. I noe mindre grad vil jeg også trekke frem eksempler fra den franske og tyske oversettelsen der disse kan bidra til å belyse valgene som er gjort i de fire hovedoversettelsene jeg behandler. Analysen fokuserer på behandlingen av kulturelle trekk i oversettelsene. Disse inkluderer egennavn, familierelasjoner, kallenavn og kjæle navn, stedsnavn, klesplagg, kulturspesifikke begrep, religiøse begrep og uttrykk, ordtak og faste uttrykk og lånnord. Jeg vil også se på hvordan oversettelsene har håndtert språklig variasjon i originalteksten, både bruk av arabisk talemål og engelsk. En egen del avsettes til å undersøke den engelske oversettelsens omfattende omarbeidelse av teksten. Jeg vil også kommentere hvordan oversettelsene behandler intertekstuelle elementer i originalen.¹

I tillegg til selve teksten vil jeg se på paratekstuelle element ved hver av oversettelsene. Disse inkluderer dedikasjon, forord, cover, noteapparat, resepsjon (anmeldelser) og promotering. I forlengelsen av dette håper jeg å definere de generelle tendensene i tekstoverføringen og således kaste lys over oversettelsesstrategiene² som er brukt, og kommentere hvordan oversettelsene finner sin plass i målkulturene. Et eget paratekstuelle felt utgjøres av konflikten omkring den engelske oversettelsen.

Spørsmålene som ligger til grunn for undersøkelsen er: Hvilke tilpasninger og endringer er gjort i overføringen fra original til oversettelse? Hvordan er den kulturelle overføringen utført? Hvordan behandles kulturelle trekk, språkvariasjon og intertekstualitet? Hvordan skiller de paratekstuelle elementene i hver oversettelse seg fra originalen og de andre oversettelsene? Hvordan er oversettelsene mottatt i målkulturene? Teksten (originalen og oversettelsene) med tilhørende paratekst vil bli undersøkt og belyst metodisk fra flere vinkler, og oppgaven klassifiseres under det Gideon Toury kaller en beskrivende oversettelsesstudie.³

¹ Her inngår konkrete referanser til og sitat fra andre tekster. Det er altså et konkret og praktisk fokus som ligger til grunn for denne delen av analysen.

² Strategi i denne sammenhengen betegner planleggingen og gjennomføringen av en operasjon med de vurderinger og valg som ligger til grunn for denne. Det er ikke et teknisk begrep slik det dukker opp i enkelte forskeres modeller for oversettelse.

³ Dette finner vi i litteraturen som *Descriptive Translation Studies (DTS)* utviklet av den israelske forskeren Gideon Toury. Se f.eks. Toury, 1995. Denne teorien diskuteres i del 4.3.

1.2 Oversikt over oppgaven

Etter denne innledningen følger del 2 om omfanget på og forutsetningene for arabisk oversettelse, spesielt til norsk og svensk. Deretter går jeg i del 3 gjennom materialet for undersøkelsen i denne oppgaven. Her kontekstualiseres også den arabiske originalen sammen med et kort innholdsreferat. De aktuelle oversettelsene presenteres kort og settes i sammenheng med de andre oversettelsene av boken som ikke behandles videre her. I del 4 diskuterer jeg relevante oversettelsesteoretiske konsept og begrepene som følger med dem. Her inngår *ekvivalens* (4.1.1), *domestisering* og *foreignisering* (4.1.2) både i Lawrence Venutis teori, og med kritikken og nyansene fra Ovidi Carbonell, samt koblingen mellom disse begrepene og andre tradisjonelle konsept innen oversettelsesteori, *register* og *dialekt/talemål* (4.1.3) og syn på og bruken av arabiske talemålsformer i litteratur (4.1.3.1). Deretter presenteres Itamar Even-Zohars *polysystemteori* (4.2), Gideon Tourys *beskrivende oversettelsesstudier* (4.3) og Gérard Genettes *paratekstteori* (4.4). Til slutt i del 4 beskriver jeg hvordan jeg vil gå frem i analysen av materialet på bakgrunn av dette teoretiske grunnlaget. I del 5 analyseres tekstene med henblikk på kulturelle trekk (5.1), oversettelsenes forhold til språklig variasjon i originalen (5.2), den engelske oversettelsens omarbeidelse av teksten (5.3) og behandlingen av referanser til andre tekster (5.4). Del 6 analyserer tekstenes paratekst slik denne blir introdusert i (4.4). Jeg går her gjennom omkringliggende materiale i selve boken (forord, cover osv.) i 6.1 og den større konteksten for utgivelsen (anmeldelser, promotering osv.) i 6.2. Til slutt oppsummerer jeg arbeidet og drar konklusjoner i del 7.

1.3 Forkortelser

Ar	Den arabiske originalen
Eng	Den engelske oversettelsen
Fr	Den franske oversettelsen
It	Den italienske oversettelsen
No	Den norske oversettelsen
Sv	Den svenske oversettelsen
Ty	Den tyske oversettelsen
SL	Kildespråket (Source Language)
ST	Kildeteksten (Source Text)
TL	Målspråket (Target Language)
TT	Målteksten (Target Text)

1.4 Transkripsjon

Jeg bruker følgende transkripsjonssystem i denne oppgaven:⁴

ء	ا	ز	س	ك
ا	ب	س	ش	ل
ب	ت	ص	ض	م
ت	ث	ط	ظ	ن
ث	ج	ع	غ	ه
ج	ح	ف	ق	و
ح	خ	ق		ي
خ	د			ـ/ـ
د	ذ			ـ/ـ
ذ	ر			ـ/ـ
ر				ة

Diftonger: aw, ay.

Assimilasjon av artikkelen foran ”solbokstaver” markeres ikke.

Femininendelsen transkriberes som *-a* i absolutt form og *-at* i konstruktform.

Dette systemet blir brukt for å kommentere arabiske ord og tekstbiter i løpende norsk tekst. Når eksempler fra boken gjengis i tabellform gjøres dette i arabisk skrift. Jeg transkriberer ikke navn som har etablerte latinske former, men aksepterer konvensjonen. Dette gjelder f.eks. Rajaa Alsanea, Ghazi Algozaibi, Naguib Mahfouz, Abdelrahman Munif, sistnevnte slik det anvendes i de norske oversettelsene.

2. Om oversettelse fra arabisk

Til tross for at bokproduksjonen i Storbritannia og USA er mer enn tidoblet siden 1950, har andelen oversettelser holdt seg nokså stabilt mellom 2% og 4% av den årlige totalen. I Vest-Europa generelt er prosenten betydelig større, men storparten av oversettelsene er fra engelsk. Italia utmerker seg med høy andel oversettelser, godt over 20% av utgivelsene, og omtrent halvparten av disse er gjort fra andre språk enn engelsk.⁵ Noe av det samme kan sies om Frankrike,⁶ men vi har ikke eksakte tall for oversettelse fra arabisk i noen av tilfellene. Likevel står oversettelser av arabisk litteratur uforholdsmessig svakt i Vesten, uaktet en stor interesse for den arabiske verden generelt. Edward Said peker på dette misforholdet og forklarer det med vedvarende orientalisme og fordommer mot arabere og islam:

⁴ Dette er basert på Bo Isakssons ”Transcription of written Arabic”, <http://www2.lingfil.uu.se/afro/semitiska/forskarutbildning/transcription-of-arabicEN.pdf> (05.01.2012).

⁵ Venuti, 1995, s. 11

⁶ Jacquemond, 2004, s. 120

*For of all the major world literatures, Arabic remains relatively unknown and unread in the West, for reasons that are unique, even remarkable [...]*⁷

Ser vi nærmere på situasjonen i Norge finner vi en liten økning i oversatt litteratur fra arabisk etter 1995, selv om omfanget fremdeles er beskjedent.⁸ I 2008 hadde Gunvor Mejdell samtaler med redaktørene for utenlandsk skjønnlitteratur i ledende norske forlag, og samtlige trakk frem mangelen på kvalifiserte oversettere i Norge og det å få oversatte bøker til å lønne seg som problematiske forhold. I motsetning til Sverige, hvor det finnes noen små nisjeforlag som har oversatt litteratur som sitt spesialfelt,⁹ har det i Norge stort sett vært de store forlagene som har utgitt oversatt litteratur.¹⁰ Til tross for økt interesse rundt den arabiske verden generelt, er det i følge flere av de norske redaktørene vanskelig å få pressen til å fokusere på litteratur utenfor den skandinaviske eller angloamerikanske kulturfæren.

*Med perifer posisjon i det nasjonale litterære polysystemet, når oversatt arabisk litteratur sjelden fram i den kulturelle offentlighet, og når den omtales, er det gjerne nokså overflatisk og med overvekt på det eksotiske.*¹¹

Det er altså i følge Mejdell en viss "hijab-effekt" å spore i den norske tilnærmingen til arabisk litteratur, der sensasjon skal selge i en oppkonstruert stereotyp genre med merkelappen "sex og vold bak sløret".¹² Mejdell trekker også frem at samtlige tekster (med ett unntak) som er oversatt fra arabisk til norsk allerede er oversatt til ett eller flere europeiske språk. Samtidig har alle de norske redaktørene Mejdell snakket med et prinsipp om at litterære tekster oversettes fra originalspråket, med mindre kvalifiserte oversettere ikke finnes. Utover *litterær kvalitet* oppgir flere av redaktørene at omtaler i internasjonal presse og anbefalinger fra norske fagmiljø ligger til grunn for utvelgelsesprosessen til oversettelse.¹³ Dette kan dermed ses i sammenheng med, og kanskje også være grunnen til, at ingen oversatte utgivelser fra arabisk til norsk er førstegangsoversettelser.

I svensk sammenheng ser vi at det siden midten på 1950-tallet til 1999 har blitt oversatt kun 40 verk fra arabisk til svensk, og ikke alle disse er oversatt direkte fra kildespråket.¹⁴ 25 av disse ble oversatt i tiåret etter at Naguib Mahfouz ble tildelt Nobelprisen i litteratur i 1989. Selv om det ble en økning statistisk i antall utgitte oversettelser etter at Mahfouz fikk Nobelprisen, var det likevel

⁷ Said, 1995, s. 97

⁸ Mejdell, 2011b, s. 118

⁹ Av disse kan forlagene Alhambra, Tranan og Leopard nevnes. Alle disse fokuserer på verdenslitteratur, førstnevnte med spesielt fokus på nettopp arabisk litteratur.

¹⁰ Et hederlig unntak er det lille forlaget L.S.P., jf. Mejdell, 2011b, s. 120.

¹¹ Ibid., s. 120. Polysystemteorien diskuteres nærmere under 4.2.

¹² Ibid., ss. 120, 124

¹³ Ibid., s. 123

¹⁴ Stagh, 1999, s. 41

relativt få andre forfattere som ble introdusert. Marina Stagh trekker frem venstresidens solidaritet med den tredje verden og med det palestinske folk på 1970-tallet som en av faktorene til at bøker har blitt oversatt fra arabisk. Ellers er det de samme faktorene som gjør seg gjeldende i Sverige som i Norge:

*[P]ublishers don't care for Arabic literature in general. They are looking for individual writers and works that may attract a sufficient number of readers to make the business go round.*¹⁵

Tetz Rooke peker, i sin bok *Den nya arabiska översättningsrörelsen: ett svenskt perspektiv*, på diverse faktorer i arabiske og vestlige samfunn som gjør seg utslag i ulike tilnærminger disse har til oversatt litteratur. Det litterære fellesskapet, som består av forfattere, oversettere, forleggere, kritikere, den lesende allmuen, bokhandlere, bibliotek, lærere m.fl. er forskjellige seg imellom i de arabiske landene, men også generelt i forhold til europeiske samfunn. Dette skyldes, i følge Rooke, i stor grad den ujevne maktrelasjonen mellom Europa og den arabiske verden; "historiskt mellan koloniserad och koloniserad, idag mellan dominerande och dominerad kultur".¹⁶

Oversettelse har og har hatt en annen funksjon og plass i det litterære feltet enn litteratur som produseres originalt innenfor en gitt språk- og kultursfære. Før man først på 70-tallet begynte å oversette arabisk skjønnlitteratur i noe større omfang i Sverige, var det stort sett av akademiske hensyn at tekster ble oversatt fra arabisk, og også Rooke peker på venstresidens solidaritet med den tredje verden generelt og det palestinske folk spesielt som en faktor.

*Om man i arabvärlden översatt europeiska böcker för att 'hinna ikapp' och 'träda in' i modernitetens gemenskap så har man i Sverige översatt arabiska verk för att 'blicka ut' och 'hjälpa till'.*¹⁷

Dermed blir forholdet mellom svensk og arabisk preget av asymmetri. På den ene siden er arabisk størst, i den forstand at språket har et mye større antall talere, litteraturen er betydelig eldre og mer omfattende. På den andre siden blir styrkeforholdet annerledes om man ser på faktorer slik som lesekyndighet, interesse for lesing generelt og kjøpekraft hos leserne, som regnes som hovedgrunnen til de lave salgstallene for litteratur i den arabiske verden. Dette er imidlertid en sannhet med modifikasjoner, da også andre faktorer slik som konkurranse fra øvrige media og litteraturens fysiske utilgjengelighet - få bokhandlere med lite utvalg - også spiller inn.¹⁸

¹⁵ Stagh, 1999, s. 46

¹⁶ Ibid., s. 13

¹⁷ Ibid., s. 15

¹⁸ Ibid., s. 19

3. Materiale

Boken, med tilhørende oversettelser, som underlegges undersøkelse i denne oppgaven er romanen *Banāt al-Riyāḍ* av den kvinnelige saudiske forfatteren Rajaa Alsanea.

3.1 Den arabiske originalen

3.1.1 Kontekst for utgivelsen av originalen

Rajaa Alsanea ble født i Kuwait i 1981. Tidlig i barndommen flyttet hun til Riyadh med foreldrene, hvor hun vokste opp. Hun fullførte skolegangen i Saudi-Arabia, og studerte siden odontologi ved universitetet i Chicago. Hennes første, og hittil eneste, roman - *Banāt al-Riyāḍ* - kom ut i Libanon i 2005 på forlaget Dār al-Sāqī. Gangen i utgivelsesperioden virker å ha vært at Alsanea sendte boken til det saudiske Kultur- og Informasjonsdepartementet, som ikke tillot utgivelse av den i Saudi-Arabia. Alsanea valgte derfor å gi den ut gjennom Dār al-Sāqī i Libanon hvor utgivelser i liten grad sensureres. Den ble raskt en bestselger over hele den arabiske verden, og piratkopier ble visstnok solgt for opptil flere tusen kroner der den ikke var tilgjengelig – også i Saudi-Arabia. Den arabiske originalen er til nå utgitt i sju opplag og har solgt mer enn 200 000 eksemplarer. Ingen andre arabiske og på forhånd ukjente forfattere hadde før dette oppnådd slike salgstall.¹⁹ Etterhvert – enkelte hevder fire måneder etter den ble utgitt i Libanon – ble den imidlertid også lovlig i Saudi-Arabia etter at forfatteren på nytt søkte om at den skulle kunne selges og distribueres på lovlig måte, i og med at den hadde fått såpass mye oppmerksomhet ellers i den arabiske verden, og at folk i Saudi-Arabia uansett hadde tilgang til den på svartebørsen. Romanen ble så utgitt også i Saudi-Arabia, med en vaskeseddeltekst skrevet av den saudiske forfatteren og politikeren Ghazi Algozaibi (d. 2010), som Alsanea flere steder omtaler som et av sine store litterære forbilder.²⁰ Boken er nå lett tilgjengelig i Saudi-Arabia: “today the smash hit is widely available that [sic] you can find it even in supermarkets and gas stations.”²¹

Forfatteren ga flere intervju i ulike arabiske medier like etter utgivelsen. På sin egen hjemmeside, www.rajaa.net, la hun på dette tidspunktet ut linker til flere av de mange artiklene skrevet om boken, også noen engelske omtaler av den arabiske originalen. Disse ble imidlertid fjernet i samme periode som den engelske oversettelsen var under utarbeidelse. I følge forskeren Moneera al-Ghadeer ville forfatteren antagelig ikke la resepsjonen basert på den originale teksten påvirke leserne av den engelske oversettelsen.²² Per i dag ligger det kun utdrag fra noen engelske anmeldelser på hjemmesiden.

¹⁹ al-Ghadeer, 2006, s. 296

²⁰ Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, s. 301

²¹ Sitat fra den kjente saudiske bloggeren Ahmed al-Omran, “Two Books from Saudi Arabia” 08.07.2007, <http://saudijeans.org/2007/07/08/two-books-from-saudi-arabia/> (15.04.2012).

²² al-Ghadeer, 2006, s. 297. Man kan se skjermbilder av nettsidens utvikling ved et søk på archive.org.

Når det gjelder omstendighetene for saudisk litteratur generelt ser vi at den har en perifer posisjon i det arabiske litterære landskapet. Det drives streng sensur, og det er symptomatisk at landets kanskje mest kjente forfatter i Vesten, Abdelrahman Munif, er fratatt sitt saudiske statsborgerskap på grunn av den politiske kritikken han har uttrykt gjennom sin litterære aktivitet.²³ Det kan imidlertid spores en viss oppblomstring på det litterære feltet de seneste årene, og kanskje spesielt blant kvinnelige forfattere. Dette kobles ofte til Alsaneas roman.²⁴

3.1.2 Romanens innhold

Banāt al-Riyād er strukturert som en rekke mailer sendt ut til en mailgruppe i en periode på ett år. Den består av 50 kapitler, og hvert kapittel er bygget opp som én mail sendt ut til en voksende gruppe abonnenter. Avsenderen (= fortelleren) er en anonym ung kvinne. Hver fredag i løpet av dette året, februar 2004-februar 2005, sender hun ut en mail hvor hun forteller om livet til sine fire venninner, alle unge kvinner fra den saudiske overklassen. Hun gir hver av dem et dekknavn for ikke å avsløre hvem de er. I den første mailen lover hun sine lesere at hun skal avsløre historiene deres. Hvert kapittel/mail er strukturert på samme måte; med mottaker, avsender, emne og dato. Deretter følger et sitat,²⁵ noen ganger fra Koranen og ḥadīṭ-samlinger, andre ganger sitat fra kjente forfattere, poeter og filosofer, mange av dem vestlige og de fleste av dem menn. Videre følger en innledningsbit hvor fortelleren snakker direkte til leseren. Her kommenterer hun i førsteperson kort forrige mails innhold og svarer på kritikk og respons fra sitt fiktive publikum. Hele denne introduserende delen setter rammen for det kommende kapittelet, og sitatet i vignetten kan ofte kobles til handlingen i kapittelet som følger. Narrativdelen i hvert kapittel blir fortalt av fortelleren/avsenderen – i tredjeperson. Romanen omhandler livet til de fire venninnene, fra omtrent fem år tilbake, da de gikk på videregående skole, og fram til tekstens nåtid. Fortelleren beskriver i detalj deres følelser, tanker og drømmer rundt kjærlighet, menn og livet generelt. Tema som lengsel og kjærlighet, svik, sex før ekteskapet, utroskap, og homofili tas opp. Handlingen utspiller seg for det meste i Riyadh, men også i vestlige storbyer som London, Chicago og Los Angeles. Et gjennomgående motiv er kjønnssegregering og begrensede muligheter for kvinner i Saudi-Arabia og den saudiske kulturen.

Qamra al-Qusmanji²⁶ er den mest konservative av de fire jentene. I begynnelsen av boken blir hun gift med Rashed og reiser sammen med ham til Chicago, hvor han skal avslutte sin doktorgrad. Hun finner ut at han har hatt et forhold til en annen kvinne i lang tid, også lenge før bryllupet, og hun

²³ Starkey, 2006, s. 154

²⁴ Se f.eks. Reuters – Andrew Hammond, "'Girls of Riyadh' spurs rush of Saudi novels" 23.07.2007, <http://www.reuters.com/article/2007/07/23/us-arts-saudi-novels-idUSL0824250120070723> (15.04.2012).

²⁵ Denne delen velger jeg å kalle *vignett*, jf. Ramsay, 2005, s. 181.

²⁶ I og med at jeg skriver på norsk bruker jeg navnene slik de forekommer i den norske oversettelsen: Alsanea, *Jentene fra Riyadh*, 2007. I analysen, derimot, vil jeg benytte arabisk transkripsjon i diskusjonen, i og med at den norske oversettelsens transkripsjon da kontrasteres med de andre oversettelsene og således ikke bør ha forrang.

slutter å ta p-piller og blir gravid i et desperat forsøk på å beholde ham. Det ender med at han skiller seg fra henne og hun flytter hjem til familien sin i Riyadh, hvor hun får sønnen sin. Foreldrene forsøker å gifte henne bort, en vanskelig oppgave i og med at hun har vært gift før og i tillegg har en sønn.

Sadim al-Huraimli forelsker seg i og blir forlovet med Walid tidlig i boken. Han avbryter forlovelsen etter at de en kveld blir litt for intime på hennes initiativ. Det går frem at hennes usikkerhet overfor menn antagelig skyldes hennes manglende kontakt med kvinnelige familiemedlemmer. Som barn mistet hun moren, og hun har ingen søstre. Etter bruddet med Walid lider hun av kjærlighets sorg og flytter til London hvor hun får jobb som praktikant i en bank. Der møter hun Firas, og hun forelsker seg på nytt. Han oppfordrer henne til å være mer religiøs, noe hun etterkommer til venninnenes forbauselse. I det Sadim tror de skal forlove seg, gifter Firas seg med en annen kvinne, en som ikke har vært forlovet før, og det antydes at dette var utslagsgivende. Han erkjenner imidlertid overfor Sadim at han fremdeles har følelser for henne og foreslår at hun kan bli kone nummer to, hvilket hun avslår. Hun slår seg til ro og gifter seg med fetteren sin, Tareq, som hun ikke elsker, men som elsker henne.

Lamis Jadawi, medisinstudenten, er den mest vellykkede av de fire jentene, sett fra deres øyne. Hun er mer forsiktig når det gjelder forhold til menn og unngår de samme "feilene" hun ser hos sine venninner. Gjennom hennes forhold til shia-muslimen Ali får leseren et innblikk i hvordan shia-muslimene blir behandlet i Saudi-Arabia, f.eks. når *religionspolitiet* arresterer dem begge når de er ute på kafé. De lar imidlertid Lamis gå, men torturerer Ali. I sitt siste år på medisinstudiet møter hun Nizar, som hun gifter seg med etter å ha ventet tålmodig på at han skal uttrykke sin kjærlighet for henne.

Mashael Abd al-Rahman, eller Michelle som hun kalles, har amerikansk mor og saudisk far. Hun blir kjent med de andre tre på videregående skole, når hun og familien flytter til Saudi-Arabia fra USA. Hun sliter med å tilpasse seg det konservative, saudiske samfunnet. Hun forelsker seg i Faisal, som også forelsker seg i henne. Hans mor nekter ham imidlertid å være sammen med henne etter at hun får vite at hun har amerikansk mor og ikke tilhører noen respektabel familie i Saudi-Arabia. Knust etter bruddet med Faisal overbeviser Michelle sin far om å la henne reise til San Francisco for å studere, noe han går med på til tross for press fra sin egen familie som sier at hun aldri vil bli gift med en saudisk mann om hun drar dit. Der forelsker hun seg på nytt, denne gangen i fetteren sin. Når hun er ferdig med utdannelsen sin i USA flytter hun og resten av familien til Dubai, hvor hun begynner å jobbe i en TV-stasjon.

3.2 Oversettelser

Boken er oversatt til i alle fall 25 språk. Jeg vil her gi en oversikt over de fire oversettelsene jeg bruker – engelsk, italiensk, norsk, svensk – og også kort kommentere andre oversettelser jeg noen ganger vil referere til – tysk, fransk. Til slutt følger en oversikt over alle oversettelsene som så vidt meg bekjent eksisterer per i dag. En mer utførlig oversikt over disse finnes i Vedlegg 1.

3.2.1 Oversikt over oversettelsene av *Banāt al-Riyād*

Den engelske oversettelsen, *Girls of Riyadh*, kom ut i hardcover-format i 2007 og ble utgitt av The Penguin Press i USA, som regnes som et av verdens største engelskspråklige forlag. I 2008 kom boken ut i to nye opplag, i USA og i Storbritannia, begge utgaver i paperback utgitt av Penguin. Oversetterne er Marilyn Booth og forfatteren av boken, Rajaa Alsanea. Marilyn Booth er amerikansk og har en Ph.D. i arabisk litteratur fra Oxford University i England. Hun har undervist ved bl.a. Brown University i USA og American University in Cairo. Siden januar 2009 har hun vært ansatt ved Edinburgh University.²⁷ Hun har oversatt en rekke bøker fra arabisk til engelsk, blant annet av Alia Mamdouh, Hoda Barakat og Sahar Tawfiq. Booth var bokens opprinnelige oversetter, men etterhvert grep forfatteren og forlaget inn og krevde en ny versjon av oversettelsen. Booths originale oversettelse ble mer eller mindre sett bort fra. I den utgitte utgaven står både Booth og Alsanea oppført som oversettere.²⁸

Den italienske oversettelsen, *Ragazze di Riad*, kom ut i hardcover i 2008 og ble utgitt av Mondadori, Italias største forlag. I 2009 og i 2011 kom den ut i paperback. Oversetterne er Valentina Colombo og Berta Smiths-Jacob. Colombo har oversatt skjønnlitteratur fra arabisk til italiensk tidligere, mens Smiths-Jacob har oversatt bøker fra engelsk til italiensk. Det ser ut til at både den arabiske originalen og den engelske oversettelsen har fungert som kildetekster til den italienske oversettelsen.

Den norske oversettelsen, *Jentene fra Riyadh*, ble utgitt i hardcover av det relativt lille forlaget Versal i 2007, med et opplag på 2000²⁹. Oversettelsen er direkte fra arabisk, og oversetteren Anne Aabakken har oversatt flere bøker fra arabisk til norsk, bl. a. av Elias Khoury, Hoda Barakat, Tayeb Salih og Naguib Mahfouz. To av de større norske forlagene valgte å ikke anta boken grunnet manglende litterær kvalitet. Til tross for at Versals utgivelse ble tatt inn i Bokklubblisten ble den ingen salgssuksess.³⁰

Den svenske oversettelsen, *Flickorna från Riyadh*, ble utgitt av Norstedts forlag i 2007. Tetz Rooke, den svenske oversetteren, er professor i arabisk ved Göteborg Universitet. Oversettelsen er

²⁷ http://www.imes.ed.ac.uk/index-pages/staff_pages/marilyn_booth.html (14.04.2012).

²⁸ Se mer om denne teksten under 5.3 og om konflikten omkring oversettelsen under 6.2.1.4.

²⁹ Oppgitt i mail fra Versal, 16.02.2012.

³⁰ Mejdell, 2011b, s. 124. Jeg ba Versal om salgstillene for boken, men fikk ikke oppgitt dette.

gjort direkte fra arabisk. Rooke har også oversatt bl.a. Alaa al-Aswany, Salim Barakat og Mahmoud Darwish til svensk.

Den franske oversettelsen, *Les filles de Riyad*, ble utgitt på forlaget Plon i 2007. Den er gjort direkte fra arabisk av Simon Corthay og Charlotte Woillez. Dette er den eneste av oversettelsene jeg har hatt tilgang til som ble utarbeidet direkte i samarbeid med det arabiske forlaget. De andre forlagene forholdt seg til Penguin. Den tyske oversettelsen, *Die Girls von Riad*, ble utgitt på forlaget Goldmann i 2008. Den er oversatt direkte fra arabisk av Doris Kiliyas. Den danske oversettelsen, *Pigerne fra Riyadh*, er oversatt fra engelsk, og jeg valgte derfor å ikke inkludere den i undersøkelsen.

I tillegg til disse ser det ut til at oversettelsene til spansk, finsk, nederlandsk, indonesisk og polsk er gjort fra den arabiske originalen. Oversettelsene til rumensk, tyrkisk, kroatisk, serbisk, ungarsk, tsjekkisk, slovakisk, gresk og russisk er, så vidt jeg kan ta rede på, gjort fra den engelske oversettelsen. Jeg har ikke greid å finne ut hvilken tekst den katalanske, malaysiske og persiske oversettelsen legger til grunn.

De portugisiske oversettelsene utgjør et særtilfelle. Det ble i 2007 utgitt to versjoner av boken på portugisisk, én oversatt fra arabisk av Rachel Carapinha, og én oversatt fra engelsk av Regina Lyra. Disse ville være veldig interessante å sammenligne, men jeg har desverre ikke hatt tilgang til dem i denne undersøkelsen.

3.2.2 Materialgrunlaget for denne oppgaven

Jeg kommer til å bruke den arabiske originalen og de utgavene av den norske, svenske, engelske, italienske, tyske og franske oversettelsen som er ført opp i bibliografien. Av disse utgjør den tyske og franske oversettelsen bare et supplement, mens den norske, svenske, engelske og italienske undersøkes mer systematisk. Jeg analyserer også peritekstene til disse utgavene, det vil si at jeg kommenterer for- og bakside for akkurat de utgavene jeg har for hånden.

I tillegg vil jeg analysere noe av epiteksten som omkranser disse utgivelsene. Jeg begrenser dette til kilder tilgjengelig på internett, og utvalget vil ikke bli komplett, men jeg forsøker å inkludere tekster fra de fire mottakskulturene, og fra alle disse feltene: forlag, media (anmeldelser og omtale i nettaviser), uttalelser fra oversetter (der dette er tilgjengelig) og forfatter, og nettbokhandler. En liste over dette materialet finnes i Vedlegg 2.³¹ I tillegg kommer konflikten omkring den engelske oversettelsen som et epitekstuelt element.

³¹ I Vedlegg 2 gis alle nettsidene som utgjør materialet for epitekstundersøkelsen, men sidene som siteres markeres med forfatter, dato og tittel så langt disse eksisterer, samt nettside og besøksdato også fortløpende i noter. Det gis ingen oppsummering over siterte nettsider utover dette. Også andre nettsider det refereres til behandles på denne måten.

Marilyn Booths opprinnelige engelske oversettelse utgjør et spesialtilfelle. Den eksisterer, men er utilgjengelig bortsett fra de utdragene Booth selv har gjengitt og kommentert.³² Jeg kommer også til å bruke korrespondanse mellom meg og de oversetterne som har sagt seg villige til å uttale seg i forbindelse med denne oppgaven.³³

4. Teori og metode

4.1 Oversettelsesteoretiske konsept og begrep

4.1.1 Ekvivalens

Ekvivalensbegrepet innen oversettelsesteori er svært omdiskutert. I utgangspunktet betegner *ekvivalens* et relativt forhold mellom ST og TT, og mellom enheter på ulike nivå innenfor disse (ord, fraser osv.). Deskriptivt har begrepet blitt brukt til å vurdere graden av sammenfallende referanse, funksjon eller form, og preskriptivt til å foreskrive tettest mulig sammenfall på disse feltene. En del forskere avviser begrepets relevans, mens andre bruker det i beskrivelser, men uten fullverdig teoretisk status.³⁴ I alle tilfelle kan de ulike typene ekvivalens som omtales i litteraturen være nyttige merkelapper på fenomener i oversettelser, uten at man dermed aksepterer *fullstendig ekvivalens* som en målsetning eller målestokk for oversettelse.³⁵ Dette er kategoriene slik de presenteres i *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*:³⁶

- Referensiell/denotativ ekvivalens: enhetene har samme referent i den virkelige verden.
- Konnotativ ekvivalens: enhetene gir samme assosiasjon hos sine respektive morsmålstalere.
- Tekstnormativ ekvivalens: enhetene brukes i samme kontekst i sine respektive språkssystem.
- Pragmatisk/dynamisk ekvivalens: enhetene har samme effekt på sine respektive lesere.
- Formell ekvivalens: enhetene deler ortografiske eller fonologiske trekk.

Det synes klart at disse funksjonene er i spill i oversettelsesprosessen, og at de kan spores i sammenligningen mellom original og oversettelse, men det er for å beskrive det faktiske forholdet

³² Jf. Booth, 2008. Penguin har rettighetene til denne teksten, og selv om den ville vært interessant forskningsmateriale kunne derfor ikke Booth videreformidle den ved forespørsel (i mail 09.02.2012).

³³ Jeg har vært i kontakt med den norske oversetteren, Anne Aabakken, og den engelske oversetteren, Marilyn Booth. Jeg har dessverre ikke fått svar på henvendelser til den svenske og de italienske oversetterne.

³⁴ Munday, 2009, ss. 185-6

³⁵ Å postulere en optimal oversettelse med fullstendig ekvivalens på et eller annet nivå for så å holde dette opp mot faktiske data er en metodologi som mangler vitenskaplig tilnærming og rigorisme, og den er derfor ufruktbar. Gideon Tourys kritikk av sitt eget begrep *adekvat oversettelse* går således hånd i hånd med hans bestrebelse på å gjøre oversettelsesstudier til en fullverdig vitenskap, jf. 4.3. Det er også nettopp dette som er utgangspunktet for kritikken mot Eugene Nidas systematiske, men allikevel uvitenskaplige teori om oversettelse, jf. Munday J., 2008, s. 69.

³⁶ Baker & Saldanha, 2009, s. 97

mellom de tekstene, eller enkeltenheter innenfor disse, at de har noe for seg, ikke som verktøy for å konstruere teoretisk uholdbare og abstrakte *optimale oversettelser*.

4.1.2 Domestisering og foreignisering

I sin bok *The Translator's Invisibility* fra 1995 beskriver Lawrence Venuti to oversettelsesstrategier som ytterpunkter langs et kontinuum: domestisering og foreignisering.³⁷ Venuti sporer ideen om disse to diametralt motsatte tilnærmingene til oversettelse tilbake til den tyske filosofen Friedrich Schleiermachers essay *Ueber die verschiedenen Methoden des Uebersetzens* fra 1813:

*Either the translator leaves the author in peace as much as possible and moves the reader toward him; or he leaves the reader in peace as much as possible and moves the writer toward him.*³⁸

Disse strategiene kan i følge Venuti karakterisere alle nivå i oversettelsesprosessen, fra grafemskift til utvelgelsen av hva som oversettes og hvordan dette settes i forhold til ikke-oversatt litteratur. Domestisering-foreignisering utgjør en skala som beskriver til hvilken grad oversetteren tilpasser teksten til målkulturen. Domestisering vil si å gjøre teksten mest mulig tilgjengelig for målkulturen, ved f. eks. å bytte ut fremmede elementer i kildeteksten med elementer fra målkulturen som er kjent hos måltekstens publikum.³⁹ Foreignisering vil si å bevare mest mulig av det fremmede i oversettelsen ved at man låner inn ord, og kanskje i noen grad lar kildetekstens språklige struktur forme den oversatte teksten. Dette gir teksten et markert preg av å være avledet, og herfra hentes tittelen på Venutis bok *The Translator's Invisibility*. Domestisering har som mål å slørlegge tekstens realitet som oversettelse. Et flytende og lite fremmed språk gir inntrykk av at teksten man leser godt kunne vært originalen, skrevet av forfatteren selv, og slik gjøres oversetteren *usynlig*. I utvelgelsen av tekster til oversetting vil domestisering karakterisere en tendens til å velge tekster man antar føyer seg inn i målkulturens litteratur og ikke virker annerledes, fremmed, og i forlengelsen av dette utilgjengelig. Det motsatte ytterpunktet er altså foreigniseringens *synlige* oversetter som lar teksten avsløre seg som nettopp oversettelse og slik står i et motsetningsforhold til originalspråklitteraturen. Når det gjelder utvalgelse til oversettelse vil denne kontrasten være kriteriet som preger en foreigniserende strategi.

³⁷ De engelske begrepene er *domestication* og *foreignization*. Det første lar seg fornorske, men det siste tas her inn og tilpasses bare fonologisk. De brukes som tekniske begrep her, og *foreignisering* blir derfor, ironisk nok, et foreigniserende element i oversettelsen av teorigrunnet fra engelsk. Å oversette begrepet med *fremmedgjøring* ville i alle tilfelle være både villedende og upresist.

³⁸ Schleiermacher, 2004, s. 49

³⁹ Et nært beslektet begrep er *lokalisering* som betegner nettopp en lingvistisk og kulturell tilpasning til målkulturen. Jf. Hatim & Munday, 2004, s. 113.

Venutis kontinuum utfordres og nyanseres av Ovidi Carbonell som i mindre grad er opptatt av oversetterens *usynlighet* som parameter for domestisering. Å komme enten leseren eller teksten i møte kan gi opphav til andre teknikker enn nettopp tilsløring av tekstens karakter som oversatt. Carbonell viser hvordan en målkultursentrert oversettelse kan være tydelig markert som oversatt ved at oversetteren opptrer som guide i teksten.

*The translator, far from being invisible, usually positions himself/herself before the translated work and intervenes in introductions, glossaries and footnotes.*⁴⁰

Semantisk inflasjon, belærende forklaringer og fotnoter utgjør de tydeligste inngrepene fra oversetter-guiden. Alle disse er ment å berede grunnen for leseren og å glatte over elementer som oppfattes som fremmede.⁴¹ Jeg mener dette kan plasseres på samme ende av kontinuumet som Venutis domestisering. Domestisering forstås altså her som *å komme leseren/målkulturen i møte ved å tilpasse og legge til rette for forståelse på målkulturens premisser*. Dette gjøres enten ved total slørlegging av tekstens fremmede karakter eller ved en autoritær og synlig oversettelses tilrettelegging og veiledning i teksten. Motstykket er i alle fall en foreigniserende tilnærming til teksten, som ikke rives ut av kildekulturen, og oversettelsen fungerer dermed mer som å åpne et vindu mot det ukjente som må forstås på sine egne premisser.

Preskriptivt argumenteres det for domestisering når man vektlegger tilgjengelighet, og det filosofiske grunnlaget for en slik tilnærming er menneskets uforanderlige natur, uavhengig av kulturelle og språklige barrierer.⁴² En domestisert oversatt tekst vil altså forsøke å vekke følelser i leseren som noe kjent, ikke noe fremmed. I tillegg mener kritikerne av foreignisering at det ukjente og fremmede gjør teksten utilgjengelig for leseren.⁴³ På motsatt hold argumenteres det for foreignisering når litteratur behandles komparativt og ikke universalistisk. Venuti beskriver all oversettelse som vold, for det å bryte opp ord, setninger, tekstbiter, kulturspesifikke begrep osv., og tvinge dem inn i en ny kultur og et nytt språk er en voldelig behandling av teksten. Han vil dempe effektene av dette, selv om vold er en del av oversettelsens essens, ved å foreignisere.⁴⁴ I dette perspektivet blir domestisering og foreignisering etiske tilnærminger til oversettelse.⁴⁵ I denne

⁴⁰ Carbonell, 2004, s. 30. Dette bildet stemmer godt overens med den autoritative orientalistiske oversetterguiden. I et postkolonialt perspektiv bryter rollen sammen, selv om dominerende-dominert-relasjonen fremdeles består. I vårt tilfelle settes dette forholdet på hodet nok en gang, når Alsanea selv fungerer som oversetterguide på en påfallende orientalistisk måte, der teksten utsettes for sterkt press fra den dominerende kulturen. Det er nok like mye det anglofone polysystemet og Penguin som institusjonell aktør som legger til rette for dette. Jf. Jaquemon, 1992, ss. 155-6.

⁴¹ Carbonell, 2004, ss. 30-1

⁴² Dette finner vi blant annet i arbeidet til Eugene Nida, jf. Nida 1964, s. 2.

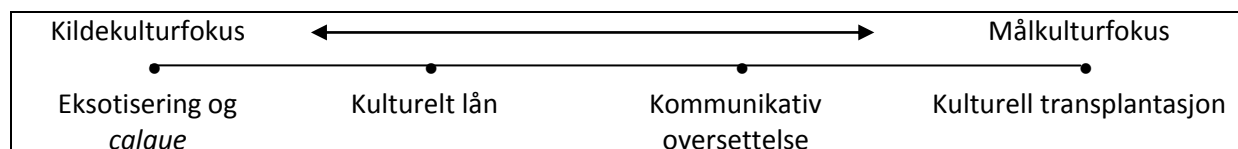
⁴³ Munday, 2009, s. 190

⁴⁴ Venuti, 1995, s. 16

⁴⁵ Ibid., s. 19

oppgaven er det imidlertid begrepsparet som et verktøy i beskrivelsen og kategoriseringen av enkeltfenomen som er av interesse. Da må vi akseptere begrepenes relative karakter, for selv om de kan beskrives som ytterpunkter på en skala er all oversettelse en form for domestisering, og vi bør derfor ikke behandle begrepene som en ren binær opposisjon.

Beslektede beskrivelsesapparat finner vi innenfor mange teoretiske tilnærminger til oversettelse. En nyttig konkretisering av Venutis begrepspar, tilpasset et et visst språklig nivå, beskrives av James Dickins, Sándor Hervey og Ian Higgins:⁴⁶

Tabell 1

Her ser vi hvordan eksotiserende lånord og oversettelselån (*calque*) kan karakteriseres som relativt sett mer foreigniserende, mens kommunikativ oversettelse (pragmatisk styrt) og kulturell transplantasjon er domestiserende trekk.

Fleksibiliteten i domestisering-foreignisering-begrepene gjør at de kan beskrive ord, begrep og kulturelle markører slik som i skjemaet fra Dickins et al. i Tabell 1, men også paratekstuelle trekk (se 4.4 under). Coveret på en oversettelse sier noe om hvordan boken er tenkt å passe inn i målkulturen. Fremmes elementer som markerer at dette er litteratur fra en annen kultur, som antagelig har en del andre premisser og krever å bli lest som noe utenfor målkulturen, eller understrekes gjenkjennelige trekk, og i verste fall irrelevante stereotypier, som toner ned annerledesheten og føyer teksten inn i målkulturen? Andre relevante paratekstuelle elementer er et eventuelt noteapparat som av og til brukes domestiserende for å forklare fremmede elementer og på den måten komme leseren i møte. Fot- eller sluttnoter bidrar imidlertid ikke nødvendigvis til et bredere publikum. Venuti påpeker at noter er et akademisk fenomen som kan bidra til å begrense leserskaren til en kulturell elite.⁴⁷ Når det gjelder hva som oversettes og hvordan det plasseres inn i målkulturens polysystem (se 4.2 under) kan domestisering-foreignisering brukes til å beskrive elementene ved teksten som former denne innpasningen. Anmeldelser, forlagets promotering osv. legger føringer på dette feltet, og uansett om de står til den oversatte tekstens ambisjon eller ikke vil de ha en egen mer eller mindre domestiserende eller foreigniserende agenda.

4.1.3 Register og dialekt

Register er en samlebetegnelse for flere variasjoner i språket som bærer betydning. Ifølge Dickins, Hervey og Higgins bør vi operere med en inndeling av disse fenomenene som skiller register fra

⁴⁶ Oversatt fra Dickins, Hervey, & Higgins, 2002, s. 29.

⁴⁷ Venuti, 1988, s. 22

sosiolekt og dialekt (talemål), og som deler register inn i tonalt og sosialt register. En skjematisk oversikt over kategoriene ser altså slik ut:⁴⁸

- Register
 - Tonalt register
 - Sosialt register
- Sosiolekt
- Dialekt

Tonalt register markerer den følelsesmessige innstillingen taleren har til teksten han/hun produserer og forholdet mellom dette og situasjonen forøvrig.⁴⁹ Det er altså et komplisert spørsmål om markering som avgjør det tonale registret. Enhver prototypisk situasjon krever en viss språklig stil, og om man følger denne eller bryter med den markerer det tonale registeret. Et aggressivt "Hold kjeft!" markerer sinnsstemning hos taleren, men må tilskrives forskjellige registre i en samtale med justisministren og som en oppfordring til en uregjerlig skoleklasse. Tonalt register beskrives med begreper som *høflig, formell, vulgær* osv.

Sosialt register tilskriver taleren en sosial stereotyp, og også dette må leses i forhold til situasjonen ytringene presenteres i. Begge typene register er formelt uavhengige av språket som brukes til å uttrykke dem. Det er altså ingen fonologiske, eller i litteraturens tilfelle ortografiske, forskjeller mellom ulike registre. Ordvalg og setningsoppbygging kan være blant virkemidlene som markerer register, men ikke ordform. I oversettelsessammenheng er det overføringen av disse ikke-referensielle sidene, spesielt ved dialog, som er det interessante. Konvensjoner og forventninger knyttet til en gitt situasjon kan være svært forskjellige i SL- og TL-kulturene. En vurdering av hvordan register speiles er en integrert del av analysen av materialet.

Sosiolekt og dialekt er språkvariasjoner som griper inn i fonologi/ortografi, morfologi og syntaks på en annen måte enn register som begrenser seg til variasjoner i pragmatikk. Disse markerer sosial eller geografisk tilhørighet. Når det gjelder arabisk, og oversettelse derfra, er det spesielle omstendigheter å ta hensyn til. Det er et tydelig skille mellom standardarabisk (MSA) og ulike talemål, men det finnes ingen talt variant av standardspråket, og bruk av talemål i skrift er derfor ofte bare en muntlighetsmarkør, uten å legge vekt på sosial eller geografisk tilhørighet. Dette gjør at en nøytraliserende oversettelsesstrategi, uten klar dialektal markering i målteksten, best speiler situasjonen i kildeteksten.

Sosiolekt fremgår i liten grad innenfor MSA, men kan komme til syne i dialektene.⁵⁰ Bruken av sosiolekter og dialekter i forhold til MSA utgjør en faktor i seg selv i vurderingen av register. Det

⁴⁸ Dickins, Hervey, & Higgins, 2002, ss. 162-172

⁴⁹ Ibid., s. 163

⁵⁰ Ibid., s. 166

finnes altså situasjoner som i utgangspunktet foreskriver bruk av MSA eller dialekt, og brudd på dette, i forskjellige grader, utgjør registervariasjon.

Et beslektet tema er språkvariasjonen som inngår i begrepet kodeveksling. Dette kan være veksling mellom MSA og talemål eller mellom f.eks. arabisk og engelsk, som er det mest relevante fenomenet i mitt materiale. Jeg vil ikke utforske kodeveksling i originalen, men bare se på hvordan denne typen språkvariasjon (altså engelske elementer i arabisk tekst) behandles i oversettelsene.

4.1.3.1 Dialekt i arabisk litteratur

Bruk av dialekt i arabisk skjønnlitteratur er omstridt tema i den arabiske kultursfæren. Motstandere av all dialekt i skrift hevder det klassiske arabiske språket svekkes av at slike substandardelementer tas i bruk. Til tross for dette har dialekt blitt brukt i mange velrenommerte arabiske romaner.⁵¹

I følge Soha Abboud-Haggar er Rajaa Alsaneas bruk av dialekt i *Banāt al-Riyāḍ* et eksempel på den nye språksituasjonen i de arabisktalende landene, hvor det veksles fritt mellom de ulike talemålsvarietetene som et resultat av den store påvirkningen fra TV og internett der talemål har en mer prominent stilling enn i trykte medier.⁵² I forlengelsen av dette vitner kanskje bruken av engelsk om en tilsvarende påvirkning fra (engelskspråklige) vestlige medier. Gail Ramsay knytter Alsaneas bruk av dialekt til en uformell stil der kontakten mellom leser og forteller er ment å være tettere enn i tradisjonell, og mer formell, litterær kontekst.⁵³

Bruken av talemål der tradisjonen har foreskrevet standardarabisk kan også ses på som et opprør fra yngre forfattere som vil bryte konvensjoner og bygge bro mellom tekst i sin egen hverdag (i de nye mediene) og tekst på de tradisjonelle feltene. Gunvor Mejdell beskriver denne dynamikken slik:

*One would expect the even younger generation of writers to expand the use of vernacular, as a challenge to the conservative literary establishment, but also as a consequence of the popularity of new literary techniques – and also following an observed socio-cultural trend (globally) towards less formal styles.*⁵⁴

Talemål har alltid spilt en rolle i de litterære sjangerne drama og poesi. Men det er i følge Mejdell i moderne litterær prosa at problematikken omkring bruk av talemål oppfattes som et reelt

⁵¹ Abboud-Haggar, 2010, s. 201

⁵² Ibid., s. 206

⁵³ Ramsay, 2005, ss. 185-186

⁵⁴ Mejdell, 2006, s. 209

dilemma,⁵⁵ og også på dette feltet er talemål i dialoger relativt ukontroversielt.⁵⁶ Mejdell slår fast at i narrativ tekst er standardarbiskens posisjon neppe truet.⁵⁷

Når det gjelder oversettelsen av slike talemålelement ser vi at den mest utbredte strategien går ut på å ikke inkorporere dialektvariasjon fra målspråket i målteksten. Siden talemålsbruken oftest gjelder dialog i kildeteksten kompenserer man i mange tilfeller ved å legge til muntlige markører i målteksten, slik som f.eks. *vel, jo, nok, da* osv. på norsk. Vi ser også eksempler på at man forklarer at det er snakk om markert talemål i kildeteksten ved f.eks. å legge til "sa hun på tjukk Tanger-dialekt". Kulturell transplantasjon, altså å legge an en lokal dialekt i målteksten, er en sjelden strategi som begrenser seg til komedie og reklame.

4.2 Om det litterære polysystemet

På 1970-tallet utviklet Itamar Even-Zohar teorien om det litterære polysystemet. Denne teorien går ut på at en nasjons litteratur er et hierarkisk (poly)system⁵⁸ som består av ulike undersystem, der noen er sentrale og andre perifere. Det skilles også på om de opptar en primær (innovativ) eller sekundær (konservativ) posisjon. Polysystemet er dynamisk, og posisjonene de ulike undersystemene opptar og påvirkningen de har på hverandre kan endres over tid. I et litterært polysystem vil de ulike sjangrene⁵⁹ kappes om å innta den sentrale og dominerende posisjonen.

*(...) in the case of the literary polysystem there is a continuous state of tension between the centre and the periphery, in which different literary genres all vie for domination of the centre.*⁶⁰

Når en primær enhet har inntatt en sentral posisjon og har oppnådd en kanonisert status, vil denne bli mer konservativ og mindre fleksibel. Det litterære polysystemet inkluderer også de sjangrene som tradisjonelt har hatt en perifer status innenfor litteraturstudiet, slik som for eksempel barnelitteratur og oversatt litteratur. I følge Even-Zohar innehar oversatt litteratur en egen posisjon i en nasjons litterære polysystem. Oversatt litteratur kan tilpasses allerede eksisterende modeller i TL-polysystemet, men kan også introdusere nye modeller. Selv om posisjonen oversatt litteratur opptar ofte er perifer, kan den også være sentral og ha stor påvirkningskraft på de øvrige komponentene i

⁵⁵ Ibid., s. 196

⁵⁶ Ibid., s. 204

⁵⁷ Ibid., s. 208

⁵⁸ Betydningen av *system*, slik begrepet først ble definert av den russiske formalisten Yury Tynyanov, er her "a multi-layered structure of elements which relate to and interact with each other". Jf. Baker & Saldanha, 2009, s. 197. Se også Gentzler, 2001, ss. 110-4. Even-Zohar bruker begrepene *system* og *polysystem* nærmest synonymt.

⁵⁹ Sjanger defineres av Even-Zohar i en vid forstand: "those literary norms and works... which are accepted as legitimate by the dominant circles within a culture and whose conspicuous products are preserved by the community to become part of its historical heritage", jf. Even-Zohar, 1990, s. 15

⁶⁰ Baker & Saldanha, 2009, s. 197

polysystemet. Even-Zohar nevner tre omstendigheter hvor oversatt litteratur kan oppta en sentral posisjon. Den første er i en "ung" litteratur, hvis polysystem ennå ikke er utviklet. Den nye litteraturen vil se mot andre, eldre litteraturer og deres modeller, for derigjennom å kunne skape og utvikle sin egen litteratur. Et annet tilfelle hvor oversatt litteratur kan oppta en sentral posisjon i et gitt litterært system er når dette i utgangspunktet er et "svakt" eller perifert system, som overskygges av andre. Det tredje og siste tilfellet er hvis det oppstår en krise eller et litterært vakuum, hvor de etablerte modellene slutter å fungere og hvor kun ny input, via oversettelse, kan fylle tomrommet.

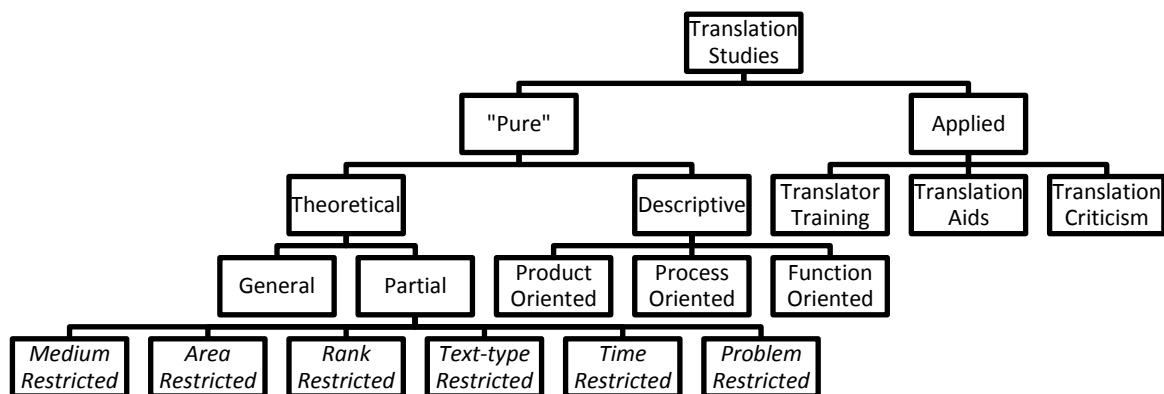
4.3 Gideon Toury og Descriptive Translation Studies (DTS)

4.3.1 Oversettelsesstudier som vitenskaplig disiplin

Oversettelsesstudier er et fagfelt som fremdeles er i ferd med å konstituere seg. Lenge var forskning omkring oversettelse preget av en målsetning om å definere "god oversettelse", altså en evaluerende og normativ tilnærming til fenomenet. Med dette som utgangspunkt ville man produsere bedre oversettelser, utdanne gode oversettere, kritisere oversettelser mer systematisk osv. Å hente oversettelsesstudier ut fra nabovitenskapene og renske feltet for det normative elementet, eller i alle fall plassere det i den undergrenen det hører hjemme, har vært en møysommelig prosess som for alvor kom i gang på 1970-tallet, og som nå begynner å bære frukter i det henseende at man har greid å etablere en *separat vitenskaplig disiplin*. I dette ligger det to viktige elementer. For det første er oversettelsesstudier en mer eller mindre separat disiplin i forhold til sine nabovitenskaper lingvistikken, med alle dens forgreninger, og litteraturvitenskapen med sine forlengelser inn i kulturteori. For det andre er feltet en vitenskaplig disiplin som etterstreber deskriptive idealer, og jobber empirisk og forklarende. Dette er nok en overdrevent positiv og forenkende fremstilling av dagens oversettelsesstudier, men det kan i alle fall peke på en tendens i utviklingen av feltet.

I 1972 holdt James S. Holmes et foredrag under den Tredje Internasjonale Kongressen i Applisert Lingvistik i København med tittelen *The Name and Nature of Translation Studies*. Her presenterte han sine ideer omkring oversettelsesstudier som fagfelt, og hans kategorisering og hierarkisering av komponentene i disiplinen har fungert som et referansepunkt og et kart i den videre utviklingen (Figur 1).⁶¹

⁶¹ Adaptert fra Toury, 1995, s. 10.

Figur 1

Gideon Toury peker, i sin diskusjon omkring dette kartet, på at underkategorisering som brukes i den teoretiske grenen (Theoretical:Partial) også burde inkluderes i den deskriptive grenen. Hver av de seks avgrensede underfeltene (markert med kursiv i Figur 1) kan altså forgrene seg fra hver av de tre orienteringene i den deskriptive grenen.

Med dette kartet som utgangspunkt kan man plassere den normative delen av oversettelsesstudier i en applisert gren, altså et område der en forlengelse inn i verden av funnene innenfor den "rene" delen av disiplinen kan rettfærdiggjøres. Holmes deler denne grenen inn i fire kategorier mens Toury har sett bort fra underkategorien *oversettelsespolitikk* (Translation Policy).⁶²

4.3.2 Toury og deskriptive oversettelsesstudier

Toury vektlegger den empiriske tilnærmingen en vitenskapelig disiplin må legge til grunn for sine undersøkelser, og i lys av dette blir mange konsepter og begreper i bruk innenfor oversettelsesstudier problematisert. Objektet man studerer må være faktiske oversettelser, eller mer presist *antatte oversettelser*. Fra dette utgangspunktet følger tre postulat formulert av Toury:⁶³

1. *kildetekstpostulatet* (The Source-Text Postulate): Å anta en oversettelse er å postulere en kildetekst. Denne er ikke nødvendigvis tilgjengelig for oss, og den kan i enkelte tilfeller aldri ha eksistert (pseudoversettelser), eller utgjøres av flere tekster.
2. *overføringspostulatet* (The Transfer Postulate): I forlengelsen av postuleringen av en kildetekst følger at en overføring av visse trekk har funnet sted mellom kildeteksten og oversettelsen.

⁶² Holmes, 2004, s. 190

⁶³ Toury, 1995, ss. 33-5

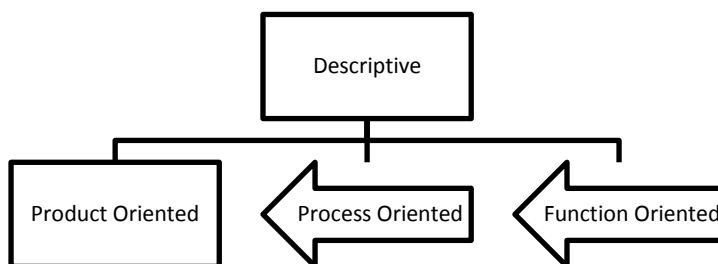
3. *forholdspostulatet (The Relationship Postulate)*: Som et resultat av overføringen fra kildeteksten eksisterer det nå et forhold mellom de to tekstene (den postulerte kildeteksten og den antatte oversettelsen).

En *antatt oversettelse* er altså en tekst i målkulturen som det er grunn til å postulere en kildetekst til i en annen kultur, en overføringsprosess fra denne kildeteksten, og et resulterende forhold mellom de to tekstene.

Dette belyser den deskriptive grenen av oversettelsesstudier, representert i Figur 1. Ettersom en *antatt oversettelse* er utgangspunktet for undersøkelser vil dette si at vi starter i målkulturen. Dette synes selvopplagt i den forstand at om man ikke antar en oversettelse opererer man ikke innenfor oversettelsesstudier i det hele tatt. En tekst kan for eksempel ikke postuleres som originaltekst uten å anta oversettelser.⁶⁴ En slik tekst vil snarere være objektet i lingvistikk eller litteraturstudier. Når vi begynner i målkulturen forholder vi oss til tekstens funksjon, og derfra kan vi (via de tre postulatene) bevege oss mot overføringen mellom kildeteksten og oversettelsen. Til slutt kan vi si noe om forholdet mellom dem, dvs. mer adekvat beskrive produktet vi har med å gjøre. Denne trinnvise oppbyggingen binder sammen de tre undergrenene i deskriptive oversettelsesstudier, og viser hvordan de henger sammen. Toury mener at vi bare ved å se disse tre avgrensningene under ett kan nærme oss fornuftige resultater innenfor feltet:

*To regard the three fields as autonomous, however, is a sure recipe for reducing individual studies to superficial descriptions [...]*⁶⁵

Forholdene mellom grenene kan representeres slik:

Figur 2

Forholdene som representeres i Figur 2 er de logiske/kronologiske. Når denne beskrivelsen skal danne grunnlaget for metode må vi imidlertid reversere komponentene og forholdene mellom dem.

⁶⁴ Toury, 1995, s. 71

⁶⁵ Ibid., s. 11

Materialet som foreligger, når man går i gang med forskning innenfor empiriske oversettelsesstudier, er én eller flere (*antatte*) *oversettelser*. I tillegg kan den *postulerte kildeteksten* foreligge. Den tredje komponenten vi kan ha tilgang til er uttalelser fra aktører (forfattere, oversettere, utgivere etc.). En forutsetning for dette er selvfølgelig at oversettelsesprosessen er fullført.

Både det faktum at utgangspunktet, og det eneste nødvendige momentet, for å behandle en tekst innenfor oversettelsesstudier er at det foreligger en *antatt oversettelse*, altså en tekst i målkulturen, og at en slik oversettelse utgjør sluttresultatet i oversettelsesprosessen, taler for en mål-orientering innenfor deskriptive oversettelsesstudier. Toury imøtegår sine kritikere på dette punktet ved å presisere at en mål-orientering ikke er en eksklusivt mål-undersøkende tilnærming, men en velfundert erkjennelse av at det er ved endepunktet man må begynne for å kunne nøste opp trådene bakover i oversettelsesprosessen.⁶⁶

På dette grunnlaget kan vi liste opp objektene som studeres i denne rekkefølgen:⁶⁷

1. Det observerbare: De(n) antatt(e) oversettelsen(e)
2. Det rekonstruerbare: Forholdene mellom *input* og *output* i prosessen⁶⁸
3. Det ikke-observerbare: Selve oversettelsesprosessen

Dette vil si at vi begynner med å sette oversettelsen(e) opp mot originalen. Vi må altså velge et nivå å studere korrespondansene på. Jeg vil jobbe med forskjellige nivåer helt fra enkeltord til større enheter som fraser, setninger og hele uttrykte ideer. Toury argumenterer for at enheten for sammenligning er en konstruksjon som inneholder både original og oversettelse: *replacing + replaced segment*. Denne sammenstillingen er nødvendig, for om vi skulle legge for eksempel bare kildeteksten til grunn for enhetsinndeling, ville vi få et uregjerlig materiale å analysere, da den nye (oversatte) tekstens segmenter vil kunne sammenstilles med segmenter i originalteksten som ikke var relevant for overføringsprosessen i det hele tatt, og enhver generalisering omkring oversettelsesprosessen ville bli umulig. *Replacing-replaced*-segmentene kan fungere på flere plan, og en hierarkisk oppbygging er naturlig å anta. Toury gir denne trinnvise inndelingen: setning > frase > ord > morfem.⁶⁹ Enhetene kan befinne seg på alle disse nivåene. Når det gjelder kulturelle trekk, som utgjør en vesentlig del av materialet som skal analyseres her, befinner vi oss stort sett på ord- og

⁶⁶ Toury, 1995, s. 36

⁶⁷ Tilpasset fra *ibid*.

⁶⁸ Dersom både oversettelse og original foreligger er forholdet mellom dem uansett noe som må rekonstrueres. Dette virker kanskje mer intuitivt når originalen ikke foreligger.

⁶⁹ Toury, 1995, s. 92

frasenivå. De enkelte *replacing-replaced*-segmentene som blir diskutert i denne oppgaven vil bli presentert i tabeller på denne måten:⁷⁰

Arabisk	Engelsk	Italiensk	Norsk	Svensk
مثال	example	esempio	eksempel	exempel

Med et slikt begrenset datamateriale vil jeg foreta en systematisk sammenligning av de korresponderende enhetene. Det er nødvendig å grundig kommentere hva som er overført, kunne vært overført, tapt, tilført osv. Her er det ikke nyttig å legge til grunn en ikke-realiserbar "optimal oversettelse" for så å kommentere avvikene fra denne.⁷¹ Det er mer fornuftig å prøve å belyse, så godt det lar seg gjøre, hva som forener og skiller oversettelsene fra originalen uten å bedømme suksessen i hvert enkelt tilfelle.

Deretter kan man kommentere hvilket forhold som ser ut til å eksistere mellom *input* (originalen) og *output* (oversettelsene). Til slutt vil summen av disse observasjonene kunne si noe om hvordan selve oversettelsesprosessen har foregått, og vi kan postulere hvilke oversettelsesstrategier som har ligget til grunn for oversetternes arbeid. Dette betyr ikke at vi avslører bevisste teknikker oversetterne bruker, men snarere etablerer hvordan original har blitt til oversettelse via hele oversettelsesprosessen (oversetterens arbeid, eksisterende tekst som forutsetninger, forlagets arbeid osv.). Det er kartleggingen av tendensene i denne overføringen som er målet med analysen, men den må bygge på en grundig gjennomgang av enkeltkomponentene i oversettelsene, både for å kvantifisere resultatene og for å luke unna idiosynkratiske tilfeller som ikke bidrar til, eller i noen tilfeller motvirker, postuleringen av de generelle tendensene.

4.4 Paratekst

4.4.1 Gérard Genettes paratekstteori

I sin bok *Paratexts: Thresholds of Interpretation* fra 1987 (engelsk oversettelse i 1997) beskriver Gérard Genette paratekstteorien. Han definerer paratekst som alt det som omkranser en litterær tekst, bokstavelig og i overført betydning; dette inkluderer bl.a. tittel, cover, forfatterens navn og forord, men også anmeldelser, intervju med forfatteren o.s.v.

⁷⁰ Oppstillingen i denne tabellen reflekterer ikke en prioritert rekkefølge eller et utgangspunkt. Se mer om dette under 4.5. Kursivering i TT gjengis i eksemplene, og tegnsetting gjengis når utdragene inkluderer dette. Avsluttende komma gjengis ikke.

⁷¹ Dette er det Toury har kalt "adequate translation", men som han senere har tatt avstand fra. Toury, 1995, s. 84

*(...) the paratext is what enables a text to become a book and to be offered as such to its readers and, more generally, to the public.*⁷²

Paratekst kan, i følge Genette, ses på som en terskel (threshold), som bidrar til å skape en inngang til verket: "how would we read Joyce's *Ulysses* if it were not entitled *Ulysses*?"⁷³ Man kan si at parateksten møter leseren *før* selve teksten gjør det. Genette deler paratekst i to deler; *peritekst* og *epitekst*. Periteksten består av alt som finnes med i en gitt utgave av en bok; cover, forord, tittel, og andre elementer satt inn i selve teksten, slik som noter og kapitteloverskrifter. Epiteksten består av elementer som finnes utenfor selve den utgitte boken, og er mer distansert fra den. Her inngår intervjuer og anmeldelser o.l., altså all annen tekst som eksisterer som et resultat av et verk og skaper kontekst til dette.

De fleste paratekstuelle elementene består i seg selv av tekst. Titler, forord og intervju er alle tekst i streng språklig forstand. Men paratekst kan også manifesteres i andre former, for eksempel som ikon (illustrasjoner), materiale (papir, typografi) og fakta. Sistnevnte er opplysninger som ved sin eksistens, og gjennom å være kjent for publikum, kommenterer teksten og påvirker hvordan den blir lest. Forfatterens kjønn, legning og alder er eksempler på dette. Er forfatteren for eksempel tildelt en litterær pris vil dette påvirke lesingen. Genette oppsummerer ved å hevde følgende: "[...] we must at least remember that, in principle, every context serves as a paratext".⁷⁴

4.4.2 Paratekst og oversettelse – spesielle omstendigheter og hensyn

Noen paratekstuelle elementer oppstår i forbindelse med oversettelse, eller får spesielle egenskaper i den forbindelse. Helt nye elementer kan være en oversetters etterord, forfatterens forord til den oversatte utgaven, forklarende noter e.l. Andre paratekstuelle elementer avledes på nytt fra oversettelsen i stedet for å oversettes fra originalen. Cover kan enten utarbeides som nytt eller "oversettes" i den forstand at originalcoverets design benyttes sammen med oversatt tittel osv. Hvorvidt forord o.l. i originalen skal oversettes er et spørsmål utgiver må ta stilling til, og ikke minst om det i så fall skal redigeres, jf. 6.1.2.1. Alle disse spesielle aspektene ved paratekst i oversettelse diskuteres fortløpende i analysen under del 6.

4.5 Metode

Jeg vil se på fire aspekter ved oversettelsesprosessen fra arabisk til engelsk, italiensk, svensk og norsk for *Banāt al-Riyāḍ*:

1. Kulturelle trekk

⁷² Genette, 1997, s. 1

⁷³ Ibid., s. 2

⁷⁴ Ibid., s. 8

2. Språklig variasjon
3. Omarbeidelsen i den engelske oversettelsen
4. Intertekstualitet

Punkt 1. og 4. er sider ved oversettelsesprosessen som er relevante uaktet hvilke språk man oversetter til. Det legges altså ikke vekt på grammatisk overføring eller andre aspekter som er mer språkspesifikke. I og med at kriteriet for utvelgelsen av oversettelser er mine språklige forutsetninger virker det metodisk forsvarlig å også i mindre grad referere til andre oversettelser enn de fire som undersøkes systematisk, ved leilighet. Jeg har lest gjennom de fem utgavene og etablert *replacing-replaced*-segmenter som underlegges analyse. Selv om den arabiske originalteksten har vært grunnlaget for det meste av utvelgelsen er det flere segmenter som er tatt med på grunn av uttrykket de har i andre utgaver. De mest påfallende eksemplene på dette er delene som er lagt til i Eng og dermed ikke har noen motpart i Ar. Å velge materialet uten å basere det på kun én basisutgave er metodisk forsvarlig når vi legger Tourys *replacing-replaced*-segmentpar til grunn. Det er forholdet mellom elementene, og ikke forekomsten av et fenomen i én utgave, som er grunnlaget for slike par.

Denne listen oppsummerer metodeelementene som har blitt diskutert over, og beskriver hvordan og i hvilken rekkefølge de vil bli tatt i bruk:

Sammenligning av original og oversettelser etter kategori	Hva skiller dem? Spesifisering? Generalisering? Forklarende tillegg? Utelatelse?
Kommentere forholdet mellom original og oversettelse innenfor hvert tema	Hvordan har hver oversettelse fungert innenfor akkurat dette temaet? Tekstnær? Fri? Foreigniserende/domestiserende?
Summere opp tendensene som er kommentert i generelle strategier	Hva er tendensen for hver oversettelse? Sterk SL-tilknytning? Omfattende TL-tilpassing?

Denne metoden, som følger nivåene i Tourys beskrivelse: det observerbare > det rekonstruerbare > det ikke-observerbare, vil bli applisert på alle *replacing-replaced*-segmentene jeg behandler.

Deretter vil jeg se på paratekstuelle elementer. Vi må anta at mange av disse vokser ut av hver sin tekst, i den forstand at den svenske utgavens cover ikke er en oversettelse av den arabiske utgavens cover, men et uttrykk for hvilken posisjon man har sett for seg at akkurat denne oversettelsen skal ha i TL-kulturen, jf. 4.4.2. Det er derfor på dette grunnlaget disse elementene må kommenteres. En analyse av paratekstuelle forhold vil derfor si noe om forholdene omkring oversettelsesprosessen ved å belyse hvordan de oversatte utgavene plasseres inn i det litterære polysystemet i målkulturen, og hvilke restriksjoner og ambisjoner som gjelder for oversettelser av denne typen. Når det gjelder enkelte peritextuelle komponenter er det likevel en oversettelsesprosess som skaper dem, for eksempel forordet fra den engelske utgaven som gjengis

oversatt i den tyske oversettelsen.⁷⁵ Også de paratekstuelle elementene klassifiseres som domestiserende eller foreigniserende.

5. Analyse

5.1 Kulturelle trekk

5.1.1 Egennavn

Selv om egennavn ikke alltid har betydning i seg selv, bærer de på informasjon, i de fleste språk informasjon om kjønn og i enkelte språk også om etnisitet.⁷⁶ Adrienne Lehrer argumenterer for å ikke oversette egennavn – både personers og geografiske steder – i skjønnlitteratur, da hun mener disse utgjør en viktig del av rammen og bakgrunnen for verket og å oversette dem vil frikoble teksten fra den kulturelle, og eventuelt geografiske, konteksten. Ifølge Lehrer vil det å oversette f.eks. gatenavn utgjøre et tap for *settingen*, samtidig risikerer man at konnotasjonene ved navnet vil gå tapt for leseren, med mindre denne har kjennskap til kildepråket. Et kompromiss vil være å oversette deler av navnet, for eksempel *gate, avenue* e.l., slik at leseren forstår hvilken type navn det er snakk om.

Oversetterne har brukt ulike strategier i behandlingen av egennavn i de fire oversettelsene jeg undersøker. Når det gjelder transkribering finner vi fornavnet til en av de fire hovedpersonene, *Qamra*, gjengitt ulikt. I eksempel (1) ser vi at No og It har valgt å transkribere ST, mens Eng og Sv har valgt å gjengi navnet i henhold til hvordan det uttales på saudisk dialekt, hvor /q/ uttales /g/⁷⁷ eller i noen tilfeller /G/.⁷⁸ Eng har i tillegg lagt til en /h/ på slutten av navnet, antageligvis for å markere *tāʾ marbūṭa*-endelsen i Ar. It og No markerer at navnet ikke hører til i målkulturen ved at de velger *q* for /k/-lyd. I italiensk kan for såvidt *q* fungere slik, men aldri foran /a/-lyd. En språktilpasning ser vi derimot i den tyske oversettelsen som bruker *Kamra*,⁷⁹ og samme strategi ser vi også i den franske oversettelsens behandling av *Fayṣal* som gjengis *Fayçal*.⁸⁰

(1)	Arabisk 13, 169 ⁸¹	Engelsk 4, 159	Italiensk 13, 180	Norsk 13, 133	Svensk 14, 176
	قمره	Gamrah	Qamra	Qamra	Gamra
	أم قمره	Um Gamrah	Umm Qamra	Qamras mor	Gamras mamma

Sadīm og *Lamīs* er likt gjengitt i It, No og Sv: *Sadim* og *Lamis*, mens Eng tilpasser navnet til målspråket ved å skrive /ee/ for /i/, slik får man frem at det er lang vokal og betoning, i samsvar med engelsk

⁷⁵ Alsanea, *Die Girls von Riad*, 2008, ss. 7-8

⁷⁶ Lehrer, 1992, s. 395

⁷⁷ Watson, 2011, s. 898

⁷⁸ Kaye & Rosenhouse, 1997, s. 270

⁷⁹ Alsanea, *Die Girls von Riad*, 2008, s. 15

⁸⁰ Alsanea, *Les filles de Riyad*, 2007, s. 25

⁸¹ Disse tallene refererer til sidetall i utgavene som er oppgitt i bibliografien. Der det er oppgitt flere tall står disse til hver linje i eksempelskjemaet.

ortografi: *Sadeem* og *Lamees*. Uttalen går dermed ikke frem i de andre oversettelsene, som like gjerne kan leses *Sádim* og *Lámis*. No markerer imidlertid vokallengde når vi sammenholder dette med behandlingen av kort /i/ som gjengis /e/, jf. No *Sadim*, *Lamis*, og også *Walid*, i motsetning til følgende, hvor kort /i/ i Ar speiles, som vi ser her i eksempel (2):

(2)	Arabisk 18, 118	Engelsk 9, 111	Italiensk 18, 128	Norsk 17, 96	Svensk 19, 124
	راشد	Rashid	Rashid	Rashed	Rashid
	طاهر	Tahir	Tahir	Taher	Tahir

*Mīšīl*s engelske navn byr på få utfordringer i transkriberingen og er gjengitt *Michelle* i samtlige. Dette gjelder også hennes opprinnelige arabiske navn, *Mašā'il*, som er gjengitt likt i alle oversettelsene: *Mashaël*.

Transkribering av egennavnene kan by på spesielle utfordringer da det på grunn av SLS manglende markering av korte vokaler er rom for flertydighet i måten vokalene skal skrives ut på. Navnene kan i utgangspunktet leses på forskjellige måter med ulike vokalkombinasjoner.⁸² Dette kommer til syne i transkriberingen av navnet til *Lamīs'* tvillingsøster *Tamāḍur*, hvor No velger *Tomader* og de andre *Tamadur*. Her har den norske oversetteren ikke forstått at navnet er en *maṣḍar* av form VI – *tafā'ul*.

Flere av navnene i romanen har en iboende betydning. Dette kan dreie seg om geografisk tilknytning, slektsforhold og navn som er konstruert for å vise karaktertrekk hos en person. Disse er selvfølgelig for ST-leseren. I navneglossaret som er lagt til i den engelske, italienske og svenske oversettelsen gis det en forklaring på hva noen av disse navnene betyr. Dette navneglossaret finnes imidlertid ikke i den norske, franske eller tyske oversettelsen. For leserne av disse vil dermed informasjonen som gis her helt falle bort, og teksten mister denne informasjonen og humoren. I eksempel (3) ser vi tre av navnene, med betydning slik de er oppgitt i navneglossaret:

(3)	Arabisk 20, 25, 18	Engelsk 11, 18, 9	Italiensk 20, 28, 18	Norsk 18, 22, 17	Svensk 21, 26, 19	Betydning ⁸³
	لميس جداوي	Lamees Jeddawi	Lamis Jeddawi	Lamis Jadawi	Lamis Jiddawi	Lamis från Jidda
	فيصل البطران	Faisal Al-Batran	Faisal al-Batran	Faisal al-Batran	Faysal al-Batran	Faysal Snobben
	راشد التنبل	Rashid al-Tanbal	Rashid al-Tanbal	Rashed al-Tanbul	Rashid al-Tambal	Rashid Latmasken

⁸² Jf. Gail Ramsays artikkel, hvor *Qamra* er gjengitt *Qamara*. Ramsay, 2005, s. 180

⁸³ Dette er betydningen av navnene slik de oppgis i navneglossaret i den svenske oversettelsen, jf. Alsanea, *Flickorna från Riyadh*, 2007, s. 8.

No kompenserer heller ikke for tapet av betydningsinnholdet i disse navnene. Det er også verdt å merke seg at Sv assimilerer nasalen i *Tanbal* og vi får *Tambal*. Man prøver antagelig å inkorporere en vanlig lydovergang som vi finner i mange dialekter.⁸⁴

5.1.2 Familierelasjoner

Når det ikke råder tilnærmet full synonymi mellom et SL-begrep (*replaced segment*) og oversettelse med et TL-begrep (*replacing segment*) vil valgene oversetterne gjør være mindre automatiserte, og dette feltet kan tydeliggjøre hvilke oversettelsesstrategier som ligger til grunn for arbeidet. Et mer automatisert valg vil være å oversette for eksempel arabisk *dubb* med norsk *bjørn*. Disse er tilnærmede synonymer, og vi kan forvente lite variasjon mellom oversettelser. Et eksempel på fraværet av slik synonymitet vises ved SLs to ord for onkel, *‘amm* ”onkel på farssiden” og *ḥāl* ”onkel på morssiden”. Bare svensk av de fire TLene har et tilsvarende enkeltord som dekker akkurat de samme denotative betydningene som SLs *‘amm* og *ḥāl*. *Onkel* – og de ulike ordene for dette i de tre andre TLene med samme denotative betydning – har større semantisk rekkevidde enn SLs to begrep, da det dekker betydningen av begge disse. Forholdet mellom dem kalles hyperonymi-hyponymi. Et begrep med et bredere betydningsrekkevidde er et hyperonym, et begrep med snevrere og mer spesifikk betydning er et hyponym.⁸⁵ Dermed blir både *‘amm* og *ḥāl* hyponymer av *onkel*. Noen ganger er også slike hyperonymvalg nærmest automatiserte, for eksempel i oversettelsen av *‘anta/‘anti* med *du*.⁸⁶

Det er, som nevnt, kun svensk av de fire TLene som har samme betegnelse som SLs *ḥāl* og *ḥāla*, og *‘amm* og *‘amma*: *morbror* og *moster*, og *farbror* og *faster*. Eng og It bruker hyperonymene *uncle*, *aunt*, *zio* og *zia*. No kompenserer for tapet ved å legge til *på morssiden* ved to tilfeller.

(4)	Arabisk 28, 18, 56, 91	Engelsk 21, 10, 50, 83	Italiensk 33, 19, 62, 97	Norsk 24, 17, 45, 72	Svensk 29, 20, 58, 95
	الخالة	aunt	zia	tante på morssiden	moster
	خال	uncle	zio	onkel på morssiden	morbror
	عماتها	her father's nosy sisters	sorelle del padre	tantene hennes	hennes fastrar
	عمومتها وخالها	uncles	zii	onklene	morbröder och farbröder ⁸⁷

Et annet tilfelle der ett eller flere av de fire TLene mangler et synonymt begrep er ved STs *ibnat ‘amma* ”datter av fars søster”. Her kan It og No angi kjønn, med *cugina* og *kusine*, mens Eng og Sv

⁸⁴ Se f.eks. om uttalen av form VII i kairoarabisk i Woidich, 2006, s. 67, hvor *inbaṣaṭ* uttales *imbaṣaṭ*.

⁸⁵ Dickins, Hervey, & Higgins, 2002, s. 55

⁸⁶ Ibid., s. 56

⁸⁷ Her har Sv skilt de to slektsidene, men ikke speilet at det i Ar er snakk om kun én onkel på morssiden.

kun angir relasjonen. Lenger ut i teksten omtales *ʿabnāʿ ʿumūmatihā* ”hennes fettere på farsiden”. Her legger Eng og Sv til adjektivene *male* og *manliga*, for å kompensere for manglende kjønnsbestemmelse. ST-uttrykket gir i tillegg informasjon om hvilken side i familien kusinen tilhører, da det er sammensatt av *onkel/tante på morssiden/farssiden* og *datter*. Denne informasjonen faller bort i samtlige oversettelser.

I eksempel (5) finner vi at Ars *ʿihwatuhā*⁸⁸ ”hennes brødre/søsken” gir opphav til ulike oversettelser, bortsett fra i No som konsekvent bruker *brødrene*, selv om konteksten tilsier at det andre utdraget dreier seg om både brødre og søstre. Eng og Sv har tatt hensyn til dette, og velger derfor ikke samme oversettelse. It velger *sorelle* ”søstre” når det er snakk om søsknene, og dette er uansett ikke en mulig oversettelse av *ʿihwa*.

(5)	Arabisk 91	Engelsk 83	Italiensk 97	Norsk 72, 73	Svensk 95
	[sic.] أختها	brothers	fratelli	brødrene	bröder
	إخوتها	siblings	sorelle	brødrene	hennes syskon

Den arabiske praksisen hvor man omtaler foreldre som *ʿUmm X* og *ʿAbū X* ”mor til X og far til X” betegner i utgangspunktet et faktisk slektsforhold. Vi ser et eksempel på dette i det første utdraget i (6). Både No og Sv lar være å behandle dette som et egennavn når det gjelder *ʿUmm Fayṣal*, mens Eng og It transkriberer navnet. Praksisen har i alle tilfelle blitt forklart i kapittel 3 i samtlige oversettelser, se også eksempel (10). Den samme navnepraksisen brukes om mannen *ʿAbū Musāʿid* selv om denne ikke har barn. Det er altså et kallenavn. Jeg har tatt med utdraget her for å vise oversettelsene forklarende tillegg. Alle transkriberer navnet først, og legger til den gjennomsliktige oversettelsen etterpå.

(6)	Arabisk 110, 212	Engelsk 101, 203	Italiensk 117, 228	Norsk 87, 166	Svensk 115, 220
	أم فيصل	Um Faisal	Umm Faisal	Faisals mor	Faysals mor
	أبو مساعد	Ubo Musaʿed – father of Musaʿed	Abu Musaʿid, il padre di Musaʿid	Abu Musaid – Musaid's far	Abu Musaid, far till Musaid

Eng veksler uforklarlig mellom *Ubo* og *Abu* som transkripsjon for *ʿAbū* når det er snakk om akkurat denne mannen.

5.1.3 Kallenavn og kjælenavn

Med jevne mellomrom omtales personene i romanen med kjælenavn i ST. Dette speiles i oversettelsene på ulike måter. I eksempel (7) nedenfor ser vi at *Qamras* kjælenavn, diminutiven *Qammūra*, transkriberes på samme måte som *Qamra* med /q/ > /g/, -ah for *tāʿ marbūṭa*, samt –oo–

⁸⁸ Det er flertall av *ʿah* ”bror” det er snakk om i begge tilfellene. *Hamzat al-qaṭʿ* over *ʿalif* i Ar er nok bare en trykkfeil.

for lang /ū/ i Eng, mens No og Sv velger å kun skrive navnet hennes som *før*, altså uten å markere den karitative diminutiven. It speiler effekten på en litt mer direkte måte enn Eng ved å "bøye" det som et italiensk kjælenavn ved hjelp av diminutivendelsen /-etta/ som også har en karitativ betydning, det samme gjelder også i den tyske oversettelsens *Kamralein*.⁸⁹ Vi ser altså domestisering på morfemnivå. Det er ikke sikkert at *Gammoorah* isolert ville gitt assosiasjoner til et kjælenavn på engelsk, men her bidrar nok konteksten. Denne formen, *fa^cūl(a)*, er en dialektal diminutivform,⁹⁰ men også MSA-diminutiven, *fu^cayl(a)*, brukes, eller rettere sagt *fu^cayyil*.⁹¹ Den arabiske teksten markerer dobbelkonsonant ved de to forekomstene av denne formen: *Qumayyir* og *Nuwayyir*.⁹² Førstnevnte ser vi i eksempel (7) hvor *Rāšid* kaller sin kone *Qamra Qumayyir* i en krangel. Ut fra konteksten later han til å si dette i en sarkastisk tone. Eng og It velger å utelate dette, mens No også her velger *Qamra*. Selv om også Sv utelater denne formen, kompenseres dette og sarkasmen hos *Rāšid* speiles ved at *min vän* legges til.

(7)	Arabisk 16, 100	Engelsk 7, -	Italiensk 17, -	Norsk 16, 79	Svensk 17, 104
	قمورة	Gammoorah	Qamretta	Qamra	Gamra
	قمير	-	-	Qamra	min vän

I eksempel (8) nedenfor ser vi samme tendens hos samtlige TTer. Her omtales *Qamras* sønn *Šālih* som *Šallūhī* i Ar og dette gjengis på samme måte som over i Eng ved å transkribere. No velger igjen å se bort fra den nye formen. Dette utgjør nok ikke et stort tap i seg selv, men summen av å utelate flere slike variasjoner av samme navn gjør at man taper en nyanse. Sv endrer ikke formen på navnet, men kompenserer ved å legge til *min*, og dermed speiles effekten av kjælenavsformen i ST. I tillegg beholdes eie-endelsen /-ī/ i ST, noe også Eng og It overfører, om enn med endret deiksis.

(8)	Arabisk 265	Engelsk 249	Italiensk 275	Norsk 206	Svensk 275
	صلوحي	Her little Salluhi	Il suo piccolo	Saleh	Min Salih

I eksempel (9) ser vi igjen samme tendens i behandlingen av *Sadīm* og *Lamīs'* kjælenavn:

(9)	Arabisk 57, 152, 315, 143, 152	Engelsk 51, 143, 297, -, 143	Italiensk 63, 161, 326, -, 161	Norsk 46, 120, 246, 114, 120	Svensk 59, 159, 328, 149, 159
	سدوم	Saddoomah, dear	Sadimetta cara	Sadim	Sadduma
	يا سدومة	Saddoomah	dolce Sadim	Sadim	Sadduma
	سدومة	My Saddoomah	Sadim cara	Sadim	Sadduma
	لميسوه	-	-	Lamis	Lammisu
	لموسة	Lammoosah	cara Lamis	Lamis	Lammusa

⁸⁹ Alsanea, *Die Girls von Riad*, 2008, s. 19

⁹⁰ Holes, 2012

⁹¹ Dette er en dialektal variant av diminutivformen *fu^cayl(a)*, jf. Kaye & Rosenhouse, 1997, s. 284.

⁹² al-Šāni^c, 2006, ss. 100, 15

Et annet eksempel på kallenavn som viser at diminutivsformen har karitativ effekt er kallenavnet til *Sadīms* nabo, *Umm Nuwayyir*. I samtlige oversettelser blir hun første gang introdusert som *Um(m) Nuway(y)ir*, og det gis også utfyllende forklaring på navnet i samtlige oversettelser:

(10)	Arabisk 30	وصار الجميع ينعنون أمه بأُم نوير
	Engelsk 23	and people began to call her, instead of ‘Mother of Nuri’, ‘Mother of Nuwayyir’, i.e., the girlie version of the name. That’s how she became Um Nuwayyir rather than Um Nuri
	Italiensk 35	e la gente anziché chiamarla “madre di Nuri”, iniziò a chiamarla “madre di Nuwayyir”, il vezzeggiativo del nome. Ecco com’è diventata Umm Nuwayyir invece che Umm Nuri
	Norsk 25	mens alle ga moren hans kallenavnet Umm Nuwayir (Nuwayir er en diminutivform av Nuri, altså ”Lille-Nuri”, som er et jentenavn)
	Svensk 31	och alla började kalla hans mamma för Umm Nuwayyir, ”mor till lilla Nur”.

Eng og No trekker frem at *Nuwayyir* er et jentenavn, mens It eksplisitt knytter en karitativ funksjon til navnet (*vezzeggiativo*). Sv følger Ar tett, og overfører ikke den feminine konnotasjonen ved navnet som hentyder til *Nuris* antatt homofile legning.

ʿAbū “far”, og dialektvarianten *bū* brukes i arabisk også metaforisk og opptrer i mange kallenavn og utnavn, slik vi ser i eksempel (11):

(11)	Arabisk 59, 249	Engelsk 53, 237	Italiensk 65, 263	Norsk 47, 195	Svensk 62, 259
	(يا) رائد أبو دم خفيف	Ra’id, you funny guy you	fortissimo ed esilarante Ra’id	humørfylte Raid	Raid, din lustigkurre
	حمدان بو مدواخ	Hamdan, the Cute Guy with the Pipe	Hamdan, il simpatico ragazzo con la pipa	Hamdan Bou Midwakh	Himdan Bu Midwakh

Eng og It forklarer i en note litt lenger ut i kapitlet hva en *midwāḥ* er,⁹³ men har likevel utelatt det i kallenavnet som finnes i tittelen på kapittel 40. No og Sv forklarer ikke betydningen av navnet i teksten, og navnet er heller ikke med i Svs navneglossar. Vi ser imidlertid at STs ʿabū og bū verken overføres konsekvent eller likt:

(12)	Arabisk 215	Engelsk 206	Italiensk 231	Norsk 168	Svensk 223
	يا خوي يا بو محمد	(so what do you think) ,brother, what about it, Abu Mohammed	(E tu,) Abu Mohammed	(Hva synes du) min kjære Abu Muhammad	(Vad tycker du) min bror, Bu Muhammad

På samme måte som ʿabū kan også ʿuḥt ”søster” og ʿaḥ ”bror” brukes metaforisk i arabisk. Også disse kan opptre i tiltale og kallenavn og blir ulikt gjengitt i oversettelsene:

(13)	Arabisk 184	Engelsk 174	Italiensk 197	Norsk 144	Svensk 191
------	-------------	-------------	---------------	-----------	------------

⁹³ Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, s. 239, Alsanea, *Ragazze di Riad*, 2008, s. 265.

يا أخي	brother*	fratello	kamerat	kamrat
* A polite way to address a man. A woman is called sister.				

I eksempel (14) ser vi at Ar benytter den samme tiltaleformen som i (13), men her er det rettet til en kvinne. No velger å utelate selve slektskapsforholdet i begge tilfellene og gjengir kun det pragmatiske aspektet ved STs spørsmål i (14). Sv, Eng og It velger nokså like strategier:

(14)	Arabisk 121 الأخت عربية؟	Engelsk 113 My sister here is Arab?	Italiensk 130 Sei una sorella araba?	Norsk 98 Du er arabisk?	Svensk 127 Är min syster arabiska?
------	-----------------------------	--	---	----------------------------	---------------------------------------

Videre i (15) ser vi både et eksempel på *ʿaḥ* som tiltale uten å betegne faktisk slektskap, og at også *walad* "sønn" kan brukes i metaforiske sammenstillinger. Eng og It behandler dette domestiserende med en forklarende note:

(15)	Arabisk 280 الأخ "ولد الشيخ"	Engelsk 265 A man who signed as 'Son of the Sheiks'*	Italiensk 292 Un uomo che si firma "Figlio dello Sceicco"***	Norsk 219 Kamerat "De gamles sønn"	Svensk 292 Signaturen "Patriarkernas Son"
* Here, <i>Sheikh</i> refers to the patriarch of an Arabian tribe or family. ** Qui Sceicco si riferisce al patriarca di una tribù araba o di una famiglia.					

ʿUmm "mor" brukes metaforisk på samme måte i eksempel (16). *ʿaṣāqīl* er et sjeldent ord,⁹⁴ men ser ut til å være flertall av *ʿuṣqūl* "gresshoppehann", og begrepet med *ʿAbū* eller *ʿUmm* betegner en tynn person, antagelig med utstikkende ben, som en gresshoppe. Det er slik begrepet opptrer i teksten. *Qamra* ble kalt *ʿUmm al-ʿaṣāqīl* da hun var syltynn. Eng og It har utelatt dette kallenavnet, mens Sv bruker det nedsettende svenske uttrykket *benget* "beinrangel". No ser ut til å bare la konteksten styre valget av *replacing segment* og velger *luftspeilingen* som antagelig også spiller på magerheten.

(16)	Arabisk 163 "أم العصافيل"	Engelsk - -	Italiensk - -	Norsk 129 "luftspeilingen"	Svensk 170 "benget"
------	------------------------------	----------------	------------------	-------------------------------	------------------------

5.1.4 Stedsnavn

I eksempel (17) ser vi hvordan to gatenavn i Riyadh er gjengitt i oversettelsene. Samtlige er nokså like i valg av strategi, med unntak av No som ser ut til å forsøke å tilpasse navnene til TL, ved å legge til bindestreker og oversette STs *šāriʿ* til norsk *gate*, jf. 5.1.1. Det er verdt å merke seg at It og Sv velger det engelske ordet *street*, på tross av STs *šāriʿ*, og ikke det italienske *strada* og det svenske *gata*. I omtalen av en gate på universitetsområdet i Riyadh brukes derimot disse to. Dette kan tyde på at den engelske oversettelsen/bearbeidelsen må stipuleres som mediumtekst også for den svenske oversettelsen. Dette er i alle fall et spesielt tilfelle av foreignisering der det engelske *Street* får markere det fremmede.

⁹⁴ Jeg finner dette ordet kun i *al-qāmūs al-muḥīt*, og da i denne betydningen.

(17)	Arabisk 24, 24, 56	Engelsk 16, 16, 49	Italiensk 27, 27, 61	Norsk 21, 21, 45	Svensk 25, 25, 58
	شارع التحلية	Tahliya Street	Tahliya Street	al-Tahliya-gate	Tahliyya Street
	شارع العليا	Al-Olayya Street	al-Olayya Street	al-Ulia-gate	Olaya Street
	شارع خمسة أو الشانز "الشانز ليزيه"	Street No. 5, or 'the Champs', as they called it after the Champs-Élysées in Paris	Strada n. 5 o "Champs", come dicevano loro rifacendosi agli Champs-Élysées di Parigi	Femte gate, eller Champs (som i Champs Elysées) [sic.]	Femte gatan eller "Champs" (Champs Élysées)

I denne sammenhengen kan vi merke oss at den franske oversettelsen transkriberer det arabiske kallenavnet på gaten: *les "Chanz"* for Ar *al-šānz*.⁹⁵ Dette er sterkt foreigniserende, og ligner på Marilyn Booths tilnærming til lånnord i kildeteksten, jf. 5.2.

Ar er inkonsekvent i behandlingen av ikke-arabiske gatenavn. I eksempel (18), hvor to gatenavn i henholdsvis Chicago og London omtales, finner vi i Ar *šāri*^c den ene gangen og det engelske lånnordet *street* den andre. I No blir begge ordene til *Street*, selv om Ar *šāri*^c ikke blir gjengitt slik andre steder, jf. Eksempel (17). Dette må ha å gjøre med at Aabakken tenker å markere at gaten det er snakk om ligger i USA, men i og med at dette ikke er det engelske navnet ser vi snarere hvilken oversettelsesstrategi som anvendes:

(18)	Arabisk 63, 76	Engelsk 57, 69	Italiensk 69, 81	Norsk 50, 60	Svensk 65, 78
	شارع كيدزي	Kedzie Avenue	Kedzie Avenue	Kedzie Street ⁹⁶	Kedzie Street
	سلون ستريت	Sloane Street	Sloane Street	Sloane Street	Sloan Street [sic.]

I (19) ser vi et eksempel på domestisering i No og Sv der de prioriterer flyt fremfor å gjengi epitetet *al-munawwara* "den opplyste". De bryter også med sin relativt stabile transkribering fra Ar og gjengir kort /a/ med /e/, i henhold til hvordan dette bynavnet oftest opptrer ellers i disse målspåkene. Eng og It har valgt å speile ST ved å gjengi attributtet. Det er verdt å merke seg Engs bruk av kursiv. Dette er et brudd med Engs oversettelsesstrategi for stedsnavn. De markeres ikke med kursiv ellers, og det virker tilfeldig her.

(19)	Arabisk 45	Engelsk 39	Italiensk 51	Norsk 37	Svensk 47
	المدينة المنورة	<i>Al-Madina</i> , City of Light	Medina, la città illuminata	Medina	Medina

I (20), hvor det refereres til bokhandelen Al Saqi Books i London (*maktabat al-sāqī*), er det kun Sv som gjengir navnet slik det forekommer i virkeligheten. Ar har heller ikke det eksakte navnet på bokhandelen. Eng velger å utelate navnet fullstendig, og bytter det ut med en tilretteleggende

⁹⁵ Alsanea, *Les filles de Riyad*, 2007, s. 54

⁹⁶ No og Sv har her valgt *street*, men dette er ikke helt korrekt. Kedzie Street finnes ikke i Chicago, men i Evanston, en by litt nord for Chicago. Kedzie Avenue, derimot, slik det står i Eng og It, finnes i Chicago.

forklaring. It legger til utfyllende og omstendelig forklaring i teksten, og Sv legger til samme informasjon – at det er arabiske bøker som selges – mens No bruker (en variant av) navnet, direkte oversatt fra Ar. Oversettelsene spenner altså over en hel skala av domestisering der Eng er den mest ekstreme, mens No foreigniserer ved ikke å spesifisere at det er arabiske bøker som selges.

(20)	Arabisk 76 مكتبة دار الساعي	Engelsk 69 an Arabic bookshop	Italiensk 81 la libreria Dar al-Saqi che vendeva libri in lingua araba	Norsk 60 bokhandelen Dar Saqi	Svensk 78 den arabiska bokhandeln Saqi Books
------	--------------------------------	----------------------------------	---	----------------------------------	---

I eksempel (21) ser vi at Eng, og denne gangen også It, nok en gang velger å utelate STs spesifisering av stedsnavnet det er snakk om. Egennavnet *masǧid al-malik Ḥālīd* blir utelatt i Eng og It og erstattet med en mer generell referanse som i prinsippet kunne vært til en hvilken som helst moské. Det eneste som gir leseren informasjon om hvor denne befinner seg er referansen til at den ligger *downtown* i Eng, og at den ligger i byen – altså Riyadh – i It ved adjektivet *cittadina* ”by-(moskeen)”. No og Sv velger å oversette navnet på moskeen direkte. På grunn av TT-leserens antatt mer begrensede oversikt over de geografiske forhold gir dette en foreigniserende effekt.

(21)	Arabisk 264 مسجد الملك خالد	Engelsk 248-9 the huge mosque downtown	Italiensk 274 alla grande moschea cittadina	Norsk 206 Kong Khaled-moskeen	Svensk 275 Kung Khalid-moskén
------	--------------------------------	---	--	----------------------------------	----------------------------------

5.1.5 Klesplagg

Klesplagget ‘*abā’a*’ brukes flere ganger i boken. Første gang det nevnes har Eng og It lagt til forklarende fotnoter med beskrivelse av plagget:

(22)	Engelsk 9 An <i>abaya</i> is a long, loose black robe worn on top of clothes whenever a woman is outdoors. ⁹⁷	Italiensk 23 Lunga tunica nera e morbida che le donne indossano sopra gli abiti per uscire da casa. ⁹⁸
------	---	--

No har valgt å bruke det norske ordet *kappe*⁹⁹ første gang plagget nevnes, men behandler det senere som et lånnord, satt i kursiv: *abaya*.¹⁰⁰ Det blir altså opp til leseren å forstå at det er samme plagg det er snakk om. Som den mest foreigniserende av alle oversettelsene velger Sv å behandle ‘*abā’a*’ som et lånnord (med /y/ som imiterer den vanligste uttalen av ordet), uten kursivering og uten forklaring:

⁹⁷ Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, s. 9

⁹⁸ Alsanea, *Ragazze di Riad*, 2008, s. 23

⁹⁹ Alsanea, *Jentene fra Riyadh*, 2007, s. 17

¹⁰⁰ *Ibid.*, s. 129

abaya. Lånordet får til og med flertallsbøying i samsvar med andre svenske ord som slutter på *-a*: *abayor*.¹⁰¹

Et annet plagg som ofte nevnes er *hijāb*. Dette behandles i oversettelsene på en litt annen måte enn andre plagg, kanskje fordi plagget er såpass kjent i målkulturene. Første gang det nevnes behandles det i No og Sv som et lånord, et kulturelt lån, uten kursivering, i It med kursivering. No behandler altså *hijāb* og *‘abā’a* ulikt, og dette skyldes nok den antatte graden av kunnskap om plagget hos målkulturens lesere, hvor førstnevnte altså antagelig er mer kjent og brukt i språket, enn sistnevnte. Eng legger til forklaring i teksten, og en slik teknikk for å komme leseren i møte virker sterkere domestiserende når begrepet uansett inngår i målspråket allerede.

(23)	Arabisk 60	Engelsk 54	Italiensk 66	Norsk 48	Svensk 63
	حجاب	a haircover called <i>hijab</i> *	<i>hijab</i> **	hijab	hijab
* In Islam, a <i>hijab</i> is any kind of head covering that conceals the hair and neck of a woman. ** Si chiama <i>hijab</i> qualunque copertura che nasconda i capelli e il collo di una donna.					

Klesplagg som ikke er like kjente i mottakskulturene behandles på ulike måter i oversettelsene. I eksempel (24) legger Eng til forklaring og beskrivelse i en note, og behandler plaggene/plaggdelene på omtrent samme måte som *‘abā’a* i eksempel (22). It legger an samme oversettelsesstrategi som Eng, men har ingen noteforklaring. Det virker som at It velger forklaring i note når ordet lånes slik vi så i (22) og (23), men unngår dette når man oversetter med TL-begrep som i (24). No forenkler i den forstand at klesplaggene ikke lånes, men heller oversettes med tilsvarende TL-begrep, mens Sv forklarer hva en *tawb* er og beskriver de to andre plaggene. Når *tawb* nevnes videre utover i teksten brukes *thawb* i Sv som et kulturelt lån. Vi kan også merke oss at Sv ikke kursiverer lånord av denne typen. Dette er et tydelig foreigniserende trekk. Engs overstrømmende note er så omfattende at vi egentlig ikke kan snakke om en *replacing segment* til STs *replaced segment* i det hele tatt.

(24)	Arabisk 23	Engelsk 15	Italiensk 26	Norsk 21	Svensk 24
	ثوباً أبيض رجالياً مع شماغ وعقال	masculine-style flowing white <i>thobe</i> with a <i>shimagh</i> draped over her head and kept in place with a snugly fitting black <i>eqal</i> *	un’ampia e candida tunica da uomo e un copricapo a quadric bianchi e rossi drappeggiato sulla testa e tenuto fermo da una stretta fascia di corda nera	en hvit herrekjortel og hodetørkle med bånd rundt	en vit <i>thawb</i> eller fotsid skjorta för män och en traditionell huvudduk med svart snodd
* Saudi men’s garments; a <i>thobe</i> is a long white loose dress, while a <i>shimagh</i> is a red and					

¹⁰¹ Alsanea, *Flickorna från Riyadh*, 2007, s. 140

white triangular-shaped cloth worn on the head topped by an *eqal* to hold it in place. An *eqal* is a thick round, ropelike sash. Nowadays the *shimaghs* and *thobes* are designed by such famous names as Gucci, Christian Dior, Givenchy and Valentino.

I eksempel (25) domestiserer Eng sterkt og legger som vanlig til beskrivelse og forklaring i note, mens It og No bruker TL-begrep for å dekke (kles)begrepene. I Engs note står det at dette plagget (*kandurah*) ligner den saudiske *thawben*, og dette er informasjon som også gis i Ar. Sv legger dette til grunn for å kun bruke det allerede innlånte *thawb* uten å introdusere et nytt (fremmed) begrep. (25) er spesielt interessant i og med at Ar foretar en egen glossering, kanskje som støtte for et bredere arabisk publikum. Bare Eng overfører noe av dette, men med en egen domestiserende agenda.

(25)	Arabisk 252 كندورته البيضاء (الثوب) مع عصامة الرأس (عمامة)	Engelsk 240 his white <i>kandurah</i> * and <i>isamah</i> *	Italiensk 266 la sua tunica bianca e il turbante	Norsk 197 hvit kjortel og turban	Svensk 262 vit thawb och turban
* Male garment in UAE, similar to the Saudi <i>thobe</i> . * Turban					

Et tilsvarende eksempel ser vi i (26) der alle oversettelsene bortsett fra Sv velger samme strategi som i (25). Ordet *ghutra* lånes ikke inn, og Rooker velger samme TL-ord som ble brukt for STs *šimāg* i (24).

(26)	Arabisk 213 غترته البيضاء	Engelsk 204 his white <i>ghutra</i> *	Italiensk 229 il copricapo candido	Norsk 166 hodetørkleet hans	Svensk 221 hans vita huvudduk
* Male head covering in Saudi. Similar to a <i>shimagh</i> but has a plain white colour instead of red and white checking.					

5.1.6 Kulturspesifikke begrep

I (27) ser vi et eksempel på en gjennomgående tendens i Eng, der mange slike kulturspesifikke begrep tas inn i sin (transkriberte) originalform, og deretter forklares.

(27)	Arabisk 37, 61 وقت الشوفة (الرؤية الشرعية).	Engelsk 30, 55 It was the occasion of the <i>shoufa</i> , that one lawful 'viewing' of the potential bride according to Islamic law.	Italiensk 43, 67 in occasione della <i>shufa</i> , l'"incontro" permesso dalla legge islamica per vedere la potenziale fidanzata.	Norsk 30, 49 første gang hun møtte ham	Svensk 38, 63 "titten" (den lagliga beskådan).
	الرؤية الشرعية	the <i>shoufa</i> , the day set for the bridegroom's lawful viewing of the bride-to-be.	il giorno della <i>shufa</i> , quello in cui per legge era consentito al fidanzato di vedere la future sposa.	det første møtet —"visningen"-	den lagliga beskådan

Dette må kunne kalles den reneste formen for eksegesi, og forklaringen fungerer som en parafraze med urelaterte ord.¹⁰² Dette har elementer av glossering slik Nida beskriver dette fenomenet. Leseren av oversettelsen skal settes så nært inn i originalteksten som mulig,¹⁰³ men for å oppnå dette må et forklarende element (her en hel parafraze) skytes inn i tillegg til selve ordet. Det blir altså en indre motsetning mellom den foreigniserende effekten det fremmede elementet *shoufa* gir og den domestiserende forklaringen. Her ser vi et tydelig eksempel på hva Carbonell beskriver som en inngripen fra oversetter-guiden hvor et fremmed element, *shoufa*, gjøres kjent på målkulturens premisser gjennom forklaring. En enda sterkere tilretteleggingsintervensjon er fotnoten slik vi så i f.eks. (23) og (24):

*The most apparent of these interventions is the Orientalist footnote (the translator-as-guide); the least conspicuous is the aside remark or intratextual gloss that attempts a clarification, balance or softening of situations that might be understood as alien.*¹⁰⁴

Når samme begrep her dukker opp senere i teksten ser vi at Sv anvender det nyetablerte begrepet på akkurat samme måte som *thawb* i (25) i forhold til (24) over. Eng, derimot, behandler begrepet som nytt også andre gang det dukker opp i teksten, og dette spiller over i It. No velger å omgå begrepet første gang, men legger an samme strategi som Sv andre gang.

I kapittel fem finner vi et slangord for ei lesbisk kvinne. Det arabiske ordet *šūšū* gir maskuline assosiasjoner, og Sv speiler dette ved å velge TL-ordet *flatan* som gir nettopp denne assosiasjonen. Konteksten styrker denne lesingen, da kvinnen som omtales tilskrives maskuline trekk også utover denne betegnelsen. No ser ut til å ha forstått *šūšū* som avledet av partisippet *mušawwaš* "forstyrret", og betydningen *lesbisk* går dermed tapt for TT-leseren. Eng velger et slangord, *lesbo*, mens It oppnår referensiell ekvivalens uten å markere slang.

(28)	Arabisk 58	Engelsk 51	Italiensk 63	Norsk 46	Svensk 60
	أروى الشوشو، الله الحافظ!	Arwa the lesbo! Good God!	Arwa la lesbica! Sant'Iddio!	Gud bevare oss mot den forstyrrede Arwa!	Arwa, flatan, Gud hjälpe oss!

I (29) ser vi et annet eksempel på et ord for homoseksualitet hvor oversettelsene velger å spille enten et etymologisk eller et pragmatisk aspekt ved ST-ordet *šudūd*. Eng og It speiler det referensielle innholdet, uavhengig av de negative konnotasjonene som ligger i grunnbetydningen. Eng kompenserer for dette ved å senere legge til "in Saudi Arabia it was an utter calamity, an illness

¹⁰² Baker, 2011, s. 38

¹⁰³ Nida, 1964, s. 159

¹⁰⁴ Carbonell, 2004, ss. 30-1

worse than cancer.”¹⁰⁵ Det samme gjelder It. No og Sv overfører grunnbetydningen av ordet, ”avvikelse”, men mister det pragmatiske aspektet der dette brukes for å betegne homofili.

(29)	Arabisk 141 الشذوذ	Engelsk 132 signs of being homosexual	Italiensk 149 mostrare segni di om sessualità	Norsk 113 seksuelle avvikere	Svensk 148 sexuell avvikelse
------	-----------------------	---	---	------------------------------------	---------------------------------

I eksempel (30) omtales flerkoneri, og selv om dette ikke praktiseres i målkulturene (med mulig unntak av mormonere i USA) er begrepet kjent. Likevel ser vi at Eng og It omformer begrepet, kanskje med tanke på flyt i TT, og vi ender opp med to koner i Eng og to-tre i It.

(30)	Arabisk 136 تعدد الزوجات	Engelsk 127 juggling two wives	Italiensk 144 due o tre mogli	Norsk 109 flere koner	Svensk 142 månggiftet
------	-----------------------------	--------------------------------------	----------------------------------	--------------------------	--------------------------

I kapittel 23 omtales det religiøse politiet i Saudi-Arabia, *hay'at al-'amr bi-l-ma'rūf wa-l-nahy 'an al-munkar*. I eksempel (31) ser vi hvordan No og Sv har valgt å oversette myndighetsorganets navn direkte. Nos formulering er stiv og på grensen til orientalisme med sin oppstyltede og til dels latterliggjørende stil, mens Sv er mindre markert i så henseende. Eng og It gjengir forkortelsen som brukes i kildekulturen, *al-hay'a*, og Eng forklarer dette i en note. Dette var nok også hensikten i It, men ved en trykkfeil mangler selve noteteksten.

(31)	Arabisk 160 هيئة الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر	Engelsk 150 Al-Hai'ah*	Italiensk 169 Hai'a **	Norsk 126 Rådet for sømmelighetens fremme og bekjempelse av umoral	Svensk 166 Kommittén för främjande av dygd och förhindrande av last
* Al-Hai'ah is a short name for the Commission for the Promotion of Virtue and Prevention of Vice, i.e. the Religious Police.					
** [Det angis note i It, men selve noten mangler!]					

I kapittel 24 gis det en lang beskrivelse av Sadims tanker om kjæresten Firas. Hun er forbauset over at han, til tross for å ha tilbrakt mer enn ti år utenlands, ikke har blitt påvirket av dette i noen særlig grad. I eksempel (32) ser vi at det i ST spesifiseres at det er *al-taḥarrur al-ġarbiyy* han ikke er påvirket av, og dette oversettes direkte i både No og Sv. I Eng og It derimot, har *vestlig frigjøring* blitt oversatt med *vestlig innflytelse*. Jeg mener vi i dette kan se en form for foreignisering i No og Sv, for idémessig er setningene disse to oversettelsene bruker lite sammenhengende. De er ikke ugrammatiske, men ”påvirket av frigjøring” er nok ikke det mest idiomatiske uttrykk man kan tenke seg på verken norsk eller svensk. Det er slike små trekk som avslører teksten som oversettelse og ikke produsert originalt.

¹⁰⁵ Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, s. 132

Av dette må vi slutte at Eng enten har villet fjerne begrepet *taharrur* som en del av forfatterens omarbeidelse, eller har lagt det til side i søken etter en idiomatisk og mer gjennomiktig oversettelse.

(32)	Arabisk 166 فهو لم يبد متأثراً بالتحرر الغربي	Engelsk 156 He showed no signs of Western influence.	Italiensk 175 non mostrava di aver subito alcuna influenza occidentale	Norsk 131 Han så ut til å være helt upåvirket av vestlig frigjøring	Svensk 172 Han verkade inte alls påverkad av den västerländska frigjordheten
------	---	---	--	---	---

I eksempel (33) ser vi et eksempel på hvordan varierende kompetanse i kildekulturen kan gi helt forskjellige oversettelser. Dette er hentet fra innledningen til kapittel 13 hvor fortelleren skriver at hun har hørt at den statlige internettleverandøren forsøker å blokkere siden hennes, noe som vil føre til at hun ikke lenger vil kunne sende ut sine ukentlige mail. Oversetteren må vite at *Madīnat al-malik ‘Abd al-‘Azīz* er internettleverandøren i Saudi Arabia for å kunne gjengi samme innhold i TT.

(33)	Arabisk 97 مدينة الملك عبد العزیز	Engelsk 89 King Abd Al-Aziz City*	Italiensk 103 King Abd al-Aziz City**	Norsk 77 kong Abd al- Aziz' by	Svensk 101 den statliga internetleverant -ören
* The Internet provider company in Saudi Arabia ** La compagnia del provider internet dell'Arabia Saudita					

Eng og It har valgt å transkribere navnet på leverandøren i tillegg til å forklare i note hva det er snakk om. Sv velger å utelate navnet, og gir bare den informasjonen leseren behøver for å forstå hva det er snakk om. No, derimot, har antagelig misforstått hva dette navnet sikter til, og for en leser som kun leser den norske oversettelsen kan jeg ikke skjønne annet enn at han eller hun vil stå nokså perpleks tilbake.

Videre i (34) ser vi et annet eksempel på at spesialisert kompetanse i kildekulturen gjør seg utslag i oversettelsene. Eng, og dermed It, foretar en domestiserende forenkling, men det interessante her er forskjellen på No og Sv. Rooke velger å dobbelt indikere hva det er snakk om ved å kalle disse *internettfora* og oppgi nettadressene, selv om de i Ar oppgis bare med navn eller tittel. Aabakken feilkategoriserer *muntadayāt* som *chattekanal* og ser helt bort fra tittelen *al-sāḥāt*:

(34)	Arabisk 79 أشهر المنتديات الأنترنتية: الإقلاع والساحات وغيرها	Engelsk 72 some of the famous Saudi Internet forums	Italiensk 85 alcuni dei forum sauditi più conosciuti su internet	Norsk 63 den mest kjente chattekanalen, <i>al-Iqla</i> og andre fora på Internett	Svensk 82 välkända internettfora som <i>eqla3.com</i> och <i>sahatsau.com</i> , till exempel
------	--	--	--	---	--

Vi ser også at No mangler kulturell kompetanse når *Ars al-ḥaram*¹⁰⁶ i konteksten av “*umra* ”den lille pilgrimsreisen” blir oversatt med Medina,¹⁰⁷ mens de andre oversettelsene velger Mekka.¹⁰⁸

Mailadressen i innledningen til hvert kapittel spiller på tittelen til et populært TV-program fra Libanon, *sīra w-infathat* som direkte oversatt betyr “en historie som ble åpnet”, men som i libanesiske dialekt brukes som “à propos”.¹⁰⁹ Alsanea har gjort om dette til *sīra w-infadhahat* “en historie som ble avslørt”. I arabisk internettspråk, som skrives med latinske bokstaver, bruker man 7 for *ḥ*, og denne mailadressen fremstår dermed i Ar som *seerehwenfadha7et*.¹¹⁰ 7 er altså en del av ordet og følges av femininendelsen i suffikskonjugasjonens tredjeperson, og det blir meningsløst å overføre denne til norsk slik vi ser i Nos *fortellogavslor7et*.¹¹¹ De andre oversettelsene låner inn *Ars seerehwenfadha7et* direkte, og forklarer hvor det kommer fra og hva det betyr i sine navneglossar.¹¹²

I (35) ser vi to utdrag der det kulturspesifikke begrepet *taqqāqa* behandles. Dette er et dialektord som betegner en sangerinne innenfor en spesiell tradisjon. I Ar dukker ordet først opp som en spesifisering til det mer generelle *muṭriba* “sangerinne”. No velger å bare oversette dette hyperonymet. Sv låner inn ordet i transkripsjon, og bruker det igjen i det andre utdraget. Rooke velger å gjengi dialektuttale med /g/ for /q/, i tråd med praksisen han legger an med *Qamras* navn, jf. eksempel (1). Eng låner inn ordet og legger til en omfattende forklaring i teksten ved første forekomst, og i en note ved andre forekomst. It låner inn ordet og legger inn en kort forklaring første gang. Det oppsiktsvekkende er transkriberingen i It. Man har valgt å gjengi /g/ for /q/, altså dialektal uttale, stikk i strid med praksisen som brukes ved navnet *Qamra*, jf. eksempel (1).

(35)	Arabisk 23, 255	Engelsk 15, 243	Italiensk 26, 269	Norsk 20, 200	Svensk 24, 266
	مطربة (طفاقة)	a professional local <i>taggaga</i> , a female singer, the kind that once upon a time just had a drum backup but now might have a whole band.	<i>taggaga</i> , una cantante locale professionista	sangerinne	en sångerska (<i>taggaga</i>)
	الطفاقة	<i>taggaga</i> *	<i>taggaga</i>	sangerinnen	<i>taggagan</i>
* Local female singer accompanied by her band.					

¹⁰⁶ al-Ṣāniʿ, 2006, s. 165

¹⁰⁷ Alsanea, *Jentene fra Riyadh*, 2007, s. 130

¹⁰⁸ F.eks. Alsanea, *Flickorna från Riyadh*, 2007, s. 172.

¹⁰⁹ Moneera al-Ghadeer oversetter dette til engelsk med “speaking of which”, jf. al-Ghadeer, 2006, s. 297.

¹¹⁰ al-Ṣāniʿ, 2006, s. 9

¹¹¹ Alsanea, *Jentene fra Riyadh*, 2007, s. 11

¹¹² Den franske oversettelsen forklarer i en note at dette skal bety *un scandale peut en cacher un autre* “én skandale kan skjule en annen”, så man har dermed også her mistet referansen til det libanesiske programmet og delvis misforstått ordene.

I (36) ser vi hvordan et produkt fra kildekulturen, som er ukjent i flere av målkulturene, gir opphav til et knippe sprikende oversettelser. Fruktjuicen, med merkenavnet *fīmtū* i SL, som er en transkripsjon av det engelske *Vimto*, omtales som *fruktjuice* og *fruktsaft* i Sv. I No finner vi *Vimto* fruktsaft, altså en direkte oversettelse av *Ars ʿaṣīr al-fīmtū*, i det andre utdraget. Dette tyder på at oversetteren har den kulturelle kompetansen som kreves for å forstå hva nettopp dette er. Allikevel gjengis juicen som *ostekake* første gang det opptrer i teksten. Dette må være en ren blunder. Eng bruker merkenavnet første gang, og velger *cranberry juice* andre gang, uten å spesifisere at det er *Vimto*-juice det er snakk om. It gjør det samme, men velger å oversette dette med *succo di mirtillo* "blåbærjuice" andre gang. Begge disse bruker en note til å forklare hva *Vimto* er, og at det knyttes til Ramadan.

(36)	Arabisk 149, 316	Engelsk 139, 298	Italiensk 157, 327	Norsk 118, 246	Svensk 156, 329
	الفيمتو	Vimto*	vimto **	ostekake	fruktjuicen
	عصير الفيمتو	cranberry juice	succo di mirtillo	Vimto fruktsaft	fruktsaft
*A popular Ramadan drink; juice of grapes, raspberries and blackcurrants. **Popolare bevanda per il Ramadan fatta con succo d'uva, di lamponi e di ribes nero.					

I eksempel (37) ser vi hvordan to kjente tegneseriefigurer i kildekulturen har blitt overført til de ulike målspråkene, hvor disse figurene antagelig er mindre kjent. *Adnan* og *Lina* er figurer fra *Mirai Shōnen Konan - Future Boy Conan* på engelsk - en japansk tegnefilmserie fra 70-tallet som ble veldig populær i den arabiske verden. I oversettelsene er dette blitt overført på ulike måter. Eng utelater referansen til figurene og fokuserer på å gjengi metaforen de er ment å fungere som, et forelsket par. It bruker samme strategi. No forenkler mer og bytter ut tegneseriefignavnene med romanens karakterer som det i dette tilfellet refereres til, *Nizār* og *Lamīs*. Sv forsøker å speile effekten denne referansen har hos målspråkets publikum og gi den samme assosiasjonen ved å velge et noenlunde tilsvarende TL-begrep, *Romeo och Julia*. Sv foretar dermed en kulturell transposisjon. Dette er en av de mest domestiserende strategiene.

(37)	Arabisk 267	Engelsk 252	Italiensk 278	Norsk 208	Svensk 278
	خلونا نتفرج على عدنان ولينا دولي!	Let's just watch those lovebirds over there.	Guardiamo i due piccioncini.	La oss se på Nizar og Lamis danse.	Låt oss titta på Romeo och Julia istället.

Det er interessant å trekke frem den franske oversettelsen i dette tilfellet. Den låner inn *Ars ʿAdnān wa-Līnā* slik: "regardez plutôt ces deux-là, on dirait Adnan et Lina!" og forklarer i note: "Héros de l'adaption arabe d'un dessin animé diffusé en France sous le titre *Conan, le fils du futur*."¹¹³

Et tilsvarende eksempel, hvor ST bruker en kulturell referanse som ikke nødvendigvis er like kjent i målkulturene, ser vi i (38):

¹¹³ Alsanea, *Les filles de Riyad*, 2007, s. 252

(38)	Arabisk 10	إلى من يعتقد بأن !!! قد لا يساوان اثنين, و إلى من فقد إيمانه بأن الكابتن ماجد سيسجل هدفى التعادل والفوز في آخر ثانية من الحلقة!
	Engelsk 1-2	To anyone who believes That 1+1 may not necessarily be equal to two, as well as all of you out there who have lost hope that Captain Majed* will score those two goals to reach a draw in the last second of the episode.
	Italiensk 12	a tutti quelli che credono che 1 + 1 non faccia necessariamente 2, così come a tutti coloro, là fuori, che hanno perso la speranza che Capitan Majid** segni le due reti necessarie per vincere la partita all'ultimo second dell'episodio;
	Norsk 11	Til den som mener at én pluss én ikke nødvendigvis er to, og til den som har mistet troen på at Captain Majed – eller Tsubasa som denne tegneseriefiguren egentlig heter – skal score to mål og vinne kampen i siste sekund!
	Svensk 12	Till alla som vet att ett pluss ett sällan blir två och tappat tron på at mangaseriens Kaptan Majid kommer att skjuta in kvitteringsbollen och segermålet i sista sekunden.
	<p>* A very popular cartoon for the 1990s generation of Saudi Arabian children. Translated from Japanese, it's a story of a boy trying to achieve his dream of becoming a football star.</p> <p>** Un cartone animato molto popolare tra la generazione saudita degli anni Novanta. Tradotto dal giapponese, racconta la storia di un ragazzino che cerca di realizzare il sogno di diventare un asso del calcio.</p>	

Eng og It forklarer både referansen og hvordan den skal fungere i teksten i en note. Sv kompenserer ved å spesifisere *Kaptan Majid* som mangaserie-figur. Det samme gjør No, i tillegg til å inkludere figurens opprinnelige japanske navn, *Tsubasa*.

5.1.7 Religiøse begrep og uttrykk

I teksten finnes det mange ord, begrep og uttrykk knyttet til religion. Mange av disse speiles relativt direkte i oversettelsene, mens andre ses helt bort fra eller blir oversatt med et begrep eller uttrykk uten religiøse konnotasjoner. I de tre utdragene i eksempel (39) ser vi at No og Sv ser bort fra det religiøse aspektet og heller velger mer idiomatiske TL-uttrykk i henhold til konteksten. Likevel skiller Sv seg litt fra No ved å være mer tekstnær, som i det tredje eksempelet. No og Sv foretar domestisering, og No mer enn Sv. Å speile alle Ars religiøse ord og uttrykk ville utgjort sterk foreignisering, da det nok i disse målkulturene er mer markert å stadig bruke religiøse uttrykk og referanser i skjønnlitterær tekst av denne typen. Eng og It velger å gjengi STs religiøse uttrykk nokså direkte, slik vi ser i det andre og tredje utdraget i (39). Det andre utdraget krever kontekst for at vi skal kunne vurdere hvordan oversettelsen har foregått. Etter at *Mīšīl* har åpnet seg opp til *Fayṣal* og fortalt ham om ulike hemmelige familieanliggender, vegrer han seg for å dra hjem til sin mor og fortelle om *Mīšīl*, da han på forhånd vet at hun ikke vil akseptere henne som kone for ham. På veien

hjem fra *Miṣrīl* sier han til seg selv: *al-lāhu yastur*.¹¹⁴ Dette gjengis nokså ulikt i de ulike oversettelsene:

(39)	Arabisk 121, 108, 122	Engelsk 113, 100, 114	Italiensk 130, 115, 131	Norsk 98, 86, 99	Svensk 127, 113, 128
	بلله؟؟	Really?	Davvero?	Er det sant?	Jaså?
	الله يستر!	<i>God help us!</i>	Che Dio ci aiuti	Koste hva det koste vil	Det kanskje ordnar sig ändå
	الله يقعه!	<i>God pluck him from this earth!</i>	Che il Signore lo sradichi dalla terra!	Pokker ta ham!	Rykk opp honom med rötterna!

Eng og It velger en nokså direkte, men likevel TL-idiomatisk, oversettelse. No og Sv velger begge uttrykk som pragmatisk kanskje kan passe til situasjonen *Fayṣal* er i, men som ikke speiler noe av innholdet. De prioriterer altså flyt fremfor å skape en fremmed atmosfære ved foreignisering.

Når det gjelder uttrykket *mā šāʿa al-lāhu*, som dukker opp flere steder i teksten, gjengir oversettelsene mye forskjellig. I eksempel (40) ser vi tre utdrag med dette uttrykket i Ar:

(40)	Arabisk 14, 17, 196	Engelsk 5, 8-9, 187	Italiensk 15, 18, 211	Norsk 14, 17, 153	Svensk 16, 19, 204
	ما شاء الله. ملح وقبله!	<i>Ma shaa Allah,*</i> God willing, no envy touch her, she's so pretty!	<i>Ma sha Allah,**</i> che Dio la guardi dall'invidia. È così carina!	Du store min, så søt og pen!	<i>Ma sha Allah,</i> ett salt och en kyss!
	قمر والله! ما شاء الله. تبارك الله.	Gamrah, wow! <i>Mashaa</i> [sic!] <i>Allah</i> , God's will be done! So-o-o gorgeous!	Wow, Qamra! <i>Ma sha Allah.</i> Sia fatta la volontà del Signore. Sei me-ra-vi-glio-sa!	Å, Qamra! Gud være lovet.	Vacker som en måne, wallah! Fantastiskt! Oj, oj, oj!
	بس لميس محظوظة بأمرها ما شاء الله.	<i>Lamees is so lucky wit her mother, God protect her!</i>	Lamis è ancora più fortunata con la madre che ha, che Dio la protegga!	Men Lamis har jammen vært heldig med moren sin	Men Lamis har tur med sin mamma hon, <i>ma sha Allah!</i>
<p>* <i>Ma shaa Allah</i> is an Islamic phrase that one says in order not to jinx someone's luck. ** <i>Espressione islamica per proteggere dalla iella.</i></p>					

Vi ser at No aldri speiler det religiøse grunnlaget for dette uttrykket. De eneste restene av *replacing segment* vi finner er de enfatiske markørene *du store min* og *jammen*. Sv legger i det første utdraget også til et enfatisk pronomen *hon*, kanskje for å speile noe av den understrekende funksjonen ST-uttrykket har, men ellers transkriberes *mā šāʿa al-lāhu* og lånes inn, foreigniserende. I det andre eksemplet er det vanskelig å sikkert etablere hva som eventuelt er *replacing segment* i Sv, da både

¹¹⁴ Dette er kanskje først og fremst et dialektalt uttrykk, og kan gjengis *allahu yustur* "Gud bevare (oss)!", jf. Badawi & Hinds, 1986, s. 398.

fantastisk og *oj, oj, oj* kan tenkes å stå til den optatiske perfekten i Ar: *tabāraka al-lāhu*. Dette gjengis imidlertid direkte i det uansett idiomatiske TL-uttrykket *Gud være lovet* i No. Vi ser samme strategi i No i eksempel (28), *Gud bevare oss*, og Aabakken forteller i denne sammenheng om hvordan hun behandler slike uttrykk:

Når det gjelder religiøse uttrykk, forsøker jeg enkelte ganger å finne en god «direkte» oversettelse, mens jeg andre ganger bruker tilsvarende ord og uttrykk som er vanlige på norsk, som «gud bedre, herregud, gudskjelov» og lignende.¹¹⁵

Eng presenterer uttrykket i transkripsjon og oversettelse i tillegg til note første gang det nevnes. Både transkripsjonen og en ny oversettelse brukes i det andre utdraget, noe som føyer seg inn i tendensen vi ser i Eng til å behandle fremmede elementer som nye, selv om de allerede er introdusert og etablert i teksten. I det tredje utdraget bruker Eng og It oppsiktsvekkende nok disse språkernes idiomatiske motstykke til *al-lāhu yastur*, og ikke TL-uttrykkene "God willing!" / "se Dio vuole!" som står nærmere *mā šāʿa al-lāhu*. It følger også her Eng tett. Den franske oversettelsen bruker *Allah* som en interjeksjon i sin *replacing segment* av *mā šāʿa al-lāhu* i det første utdraget: *Allah, quelle beauté, quelle grâce!*¹¹⁶ Vi kan også merke oss hvor påfallende foreigniserende Sv er i det første utdraget i (40). Jeg er ikke sikker på hva Ars uttrykk *milḥ wa-qablah* (?) betyr, og jeg finner det ikke oppgitt i referanseverkene. Svs oversettelse er tydelig ikke idiomatisk, og den pragmatiske funksjonen i dette tilfellet er for meg uklar. Videre leser Rooke, som den eneste av oversetterne, Ar som *qamar* i det andre utdraget, og ikke som trykkfeil for *Qamra*. Dette utgjør enda et sterkt foreigniserende trekk ved Sv, selv om han legger til rette for leseren ved å tolke referansen til himmellegemet som en skjønnhetssammenligning. Deretter låner han inn *wallah*, uten kursivering i kontrast til *Ma sha Allah* i det første utdraget.

I (41) gjengis et utdrag fra beskrivelsen av Saudi-Arabia som det eneste landet som styres av *al-šarʿ*. Ar bruker her altså *mašdar*-formen til verbet *šaraʿa* "å foreskrive lover". Dette speiles i Eng, It og No, som alle låner inn begrepet *šarīʿa* fra den samme roten. Alle tre forklarer dette begrepet, og Eng og It legger til en slags referanse til *sunna*, som imidlertid ikke har noe *replaced segment*. Sv velger *Uppenbarelse* som *replacing segment* for *šarʿ*, men like etter introduseres subjektet *den himmelske lagen* selv om Ar ikke bytter subjekt i denne passasjen. Å bruke *Uppenbarelse* kan være en strategi for å unngå lånordet *šarīʿa* som eksisterer i målspråket, og styrer en egen diskurs som man her kanskje ikke ville påkalle.

(41)	Arabisk 250	Engelsk 238	Italiensk 264	Norsk 196	Svensk 260
------	-------------	-------------	---------------	-----------	------------

¹¹⁵ Mail fra Anne Aabakken, 26.03.2012.

¹¹⁶ Alsanea, *Les filles de Riyad*, 2007, s. 15

الدولة الوحيدة التي تحكم بالشرع وحده وتطبقه في جميع النطاقات	the only country ruled solely and completely by the law derived from the Qur'an and the way of the Prophet, peace be upon him, applying that law – the Shari'ah – in all spheres of life.	la sola nazione governata esclusivamente e completamente dalla legge derivata dal Corano e dal modo di vita del Profeta – su di lui la pace e la benedizione di Dio -, la <i>sharia</i> , in tutti i campi dell'esistenza.	det eneste landet som utelukkende styres av <i>sharia</i> – islamsk lov – og lar den gjelde alle områder	den enda staten i världen som enbart styres efter Uppenbarelsen och där den himmelska lagen tillämpades inom alla domäner.
--	---	--	--	--

I eksempel (42) spilles det i ST på betydningen av roten *rfd* "avvisning". En *rāfiḍ* "avviser" brukes i kildekulturen som nedsettende begrep for en shiamuslim.

(42)	Arabisk 150	Engelsk 140	Italiensk 158-9	Norsk 119	Svensk 157
	كانت تماضر أول الراضين لعلاقة أختها بهذه الراضية	Tamadur was first to reject her sister's relationship with this rejectionist.	Tamadur fu la prima a rifiutare il rapporto della sorella con una "ribelle".	Tomader var den første til å avise søsterens forhold til denne shiaen.	Tamadur var den första som förkastade systemens vänskap med denna "vägrare", som shiiterna nedsättande kallades för att de vägrat godkänna successionen efter Muhammed.

Eng speiler ordspillet, men mister dermed betydning bak uttrykket. Dette er et sjeldent foreigniserende trekk i Eng. Man overfører STs ambiguitet uten å forklare hvordan hentydningen fungerer. Sv, derimot, velger bort ordspillet, oversetter grunnbetydningen *vägrare*, men legger også til en forklarende passasje om hvordan dette uttrykket brukes i kildekulturen. No gjengir bare det denotative innholdet, og gjør dermed avviseren eksplisitt, altså en *shia*. I It overføres verken ordspillet eller shia-betydningen, og vi står igjen med *ribelle*.

5.1.8 Ordtak og faste uttrykk

Der ordtak og faste uttrykk brukes i originalen ser vi at oversettelsene spriker. Vi skal se på noen slike eksempler her.

(43)	Arabisk 10	Engelsk 2	Italiensk 12	Norsk 12	Svensk 12
------	------------	-----------	--------------	----------	-----------

استروا على ما واجهتم	So keep the secrets you will be told or, as we say, 'Shield what you may encounter!'	Mantenete dunque i segreti che vi saranno svelati o, come diciamo noi, "protegete ciò che potreste incontrare!"	-så hold dere fast!	"Men sprid för Guds skyld inte ut allt som möter er!"
----------------------	--	---	---------------------	---

I (43) ser vi at Eng og It velger en tekstnær oversettelse etter å ha forklart hvordan ordtaket er relevant i denne sammenhengen. No velger et idiomatisk TL-uttrykk, men det finnes verken semantisk eller pragmatisk overensstemmelse mellom *replaced* og *replacing segment*. Sv speiler noe av det semantiske innholdet.

(44)	Arabisk 10	Engelsk 2	Italiensk 12	Norsk 12	Svensk 12
	ولأن كلاً منهم تعيش حالياً تحت ظل "راجل" أو "حيطة" أو "راجل حيطة"	and because every one of them lives huddled in the shadow of a man, or a wall, or a man who is a wall	visto che ognuna di loro vive all'ombra di un uomo o di un muro o di un uomo come un muro	og fordi de begge ¹¹⁷ nå lever beskyttet av "en mann", "en vegg", eller "en mann som er en vegg"	och eftersom samtliga just nu lever i skuggan av en man, en vägg, en man som är en vägg
* There is an Arabic proverb that says "Better the shadow of a man than the shadow of a wall."					
** Un proverbio arabo dice: "Meglio l'ombra di un uomo che l'ombra di un muro".					

I (44) ser vi et eksempel hvor det i ST spilles på et kjent ordtak.¹¹⁸ Ordtaket sier at det er bedre å bli gift enn å bli værende hjemme (uten mann), og vi må forstå det som en hentydning til at det *knapt* er bedre, altså at det brukes om ulykkelige ekteskap. Dette kommer ikke frem i noen av oversettelsene. Eng og It forklarer dette ordtaket i noter, mens No og Sv, og også den franske og tyske oversettelsen, foreigniserer ved å oversette direkte uten videre forklaring. I Sv fungerer *leve i skuggan* og det arabiske uttrykket som *faux amis*.

I (45) blir dialektuttrykket *ġāyikum ħayr*¹¹⁹ i Ar oversatt med svært ulike TL-uttrykk:

(45)	Arabisk 36	Engelsk 30	Italiensk 43	Norsk 30	Svensk 37
	"جايمكم خير!!"	May goodness and prosperity come to you!	Passatevela bene!	Lykke til!	Vänta ni bara, det kommer mer!

¹¹⁷ Her leser antagelig Aabakken *kullan* som dualis *kilā*, selv om det her måtte vært *kilay* i akkusativ uansett.

¹¹⁸ Badawi & Hinds, 1986, s. 328.

¹¹⁹ Det har ikke lyktes meg å finne dette uttrykket i de tilgjengelige ordbøkene, men direkte oversatt betyr det noe slikt som "måtte noe godt komme til dere", altså en optativisk perfekt med et indirekte objekt uttrykt ved pronominalsuffiks.

Det ser ut til at funksjonen uttrykket har i konteksten snarere enn innholdet styrer valget av *replacing segment*. Det er altså pragmatisk ekvivalens som vektlegges i overføringen.

I (46) ser vi at et ordtak i Ar oversettes med faste ordtak i No og Sv. Her sammenfaller de pragmatiske og tekstnormative aspektene ved ordtakene, selv om innholdet ikke er det samme. Den eneste semantiske koblingen er tretallet. Eng velger ikke et fast TL-uttrykk, men oversetter ordtaket *ad hoc*. Det finnes allikevel et engelsk uttrykk som tilsvarer No og Svs: *third time's a charm*. Det ser ut til at dette er opphavet til den litt merkelige og uidiomatiske oversettelsen i It.

(46)	Arabisk 124	Engelsk 116	Italiensk 132	Norsk 100	Svensk 130
	"ثَلَاثًا وَغَدَا الشَّرُّ"	<i>The third time is always the safest time.</i>	"La terza volta è un incantesimo"	"Alle gode ting er tre."	"Alla goda ting är tre."

5.1.9 Behandling av lånnord

Den arabiske teksten er full av engelske lånnord og uttrykk. Dette inkluderer enkeltord som er lånt inn i arabisk som f.eks. *laptop*, *lipgloss*, *complete makeover*, *Burger King*, *clam chowder*, men også hele fraser slik som *May you rest in peace*. Enkelte steder står disse med latinske bokstaver i ST, mens andre steder er disse elementene transkribert til arabisk skrift. Bruken av engelsk i originalen karakteriserer den unge, globaliserte generasjonen saudiere. I originalen fremstilles såkalt *Arabenglish*¹²⁰ som en naturlig del av karakterenes språk, og det fungerer som en stadfestelse av de unge saudierne konsum av europeisk og vestlig kultur. Hvis oversettelsene ikke speiler dette, og målkulturens lesere dermed ikke får vite at personene i romanen bruker *Arabenglish* som en del av sitt arabiske språk, faller mye av denne globaliserte konteksten bort.

Det er spesielt interessant å se hvordan disse elementene behandles i oversettelsesprosessen. De engelske elementene i Ar er i seg selv fremmede i den arabiske teksten, og dette kan forsåvidt overføres direkte i ikke-engelske oversettelser. I den norske og svenske oversettelsen, og i noe mindre grad den italienske, ser vi nettopp denne strategien hvor effekten av fremmede elementer i teksten kan oppnås på tilnærmet samme måte som i ST, om ikke med den samme arabiske "uttalen". De assosiasjoner slike elementer gir for ST-leseren vil gå tapt i en engelsk oversettelse om de gjengis uten å markere at de utgjør noe fremmed. Den engelske oversettelsen, slik den foreligger i selve den utgitte teksten, har unlatt å gjenskape effekten fremmedspråklige element i ST gir. De som overføres er alle gjengitt på umarkert engelsk, og det går ikke frem på noen som helst måte at de utgjør noe annet enn resten av teksten. Dette utgjør i alle tilfelle en domestisering, og selv om alternativene kanskje ikke er mange finnes det foreigniserende løsninger. Jeg vil diskutere dette nærmere med eksempler fra Marilyn Booths opprinnelige (og ikke utgitte) oversettelse i 5.3.

¹²⁰ Altså arabisk språk ispedd engelske element, jf Booth, 2008.

I (47) ser vi et eksempel på at et slikt element utelates fullstendig i Eng og It. Denne strategien brukes relativt ofte ved slike engelske fraser i ST.

(47)	Arabisk 45	Engelsk	Italiensk	Norsk 36	Svensk 47
	يو فت أكبوزد و ايل يور أسليب	-	-	<i>You get accused while you're asleep</i>	<i>You get accused while you're asleep</i>

Andre ganger, slik vi ser i (48) skriver Eng om den engelske teksten i Ar. Det er flere eksempler på at It i slike tilfeller går tilbake til originalteksten og overfører denne. Dette er et av fenomenene som viser at selv om It i stor grad følger omarbeidelsen som har vært gjort i Eng, ligger også Ar til grunn for den italienske oversettelsen ved flere tilfeller.

(48)	Arabisk 201	Engelsk 192	Italiensk 216	Norsk 156	Svensk 209
	اكتشولي... أي لايك إت	Actually, I think it looks great	<i>Actually... I like it!</i>	<i>Actually, I like it</i>	<i>Actually, I like it</i>

(49) viser omtrent samme situasjon som (48). Eng gjennomfører sin strategi med alltid å innføre asymmetri mellom *replacing* og *replaced segment*, selv om det i dette tilfellet bare er snakk om å utelate *girl*. It ser igjen bort fra Eng's endringer, men foretar her en idiosynkratisk omarbeidelse av det engelske elementet.

(49)	Arabisk 155	Engelsk 146	Italiensk 164	Norsk 123	Svensk 162
	هاي سويتتي. لونغ تايم نوس سي غيرل!	Hi, sweetie! Long time no see!	<i>Hi sweetie! Long time don't see you girl!</i>	<i>-Hi sweetie. Long time no see, girl!</i>	<i>-Hi sweetie! Long time no see, girl!</i>

Den italienske oversettelsen gjengir oftere de engelske elementene på italiensk, slik vi ser flere eksempler på i (50). No og Sv tar inn de engelske uttrykkene og speiler slik effekten de har i Ar. Det er verdt å merke seg at fremmedelementer av denne typen ofte markeres med kursiv i begge disse oversettelsene. Sv er minst konsekvent og kursiverer for eksempel ikke i (23-24), men i (35).

(50)	Arabisk 104, 121, 135, 275, 281	Engelsk 95, 113, 126, 259, 266	Italiensk 110, 130, 143, 286, 293	Norsk 82, 98, 108, 215, 219	Svensk 108, 127, 141, 286, 293
	كوبل	a serious couple	una coppia seria	<i>a couple</i>	ett <i>couple</i>
	بيرفكت	It's perfect!	È perfetto	<i>Perfect!</i>	<i>perfect!</i>
	الرين كوت	raincoat	impermeabile	<i>raincoat</i>	<i>raincoat</i>
	البيست فريند	<i>best friend</i>	la sua migliore amica	<i>best friend</i>	<i>best friend</i>
	بري نب	a pre-nup	un contratto prematrimoniale	<i>pre-nup</i>	<i>prenup</i>

5.2 Språklig variasjon

I eksempel (51) ser vi et av flere eksempler på hvordan engelsk blandes inn i arabisk i ST. No og Sv speiler effekten ved å gjengi STs engelske element på engelsk og de arabiske på målspråket. Italiensk velger samme strategi, men oversetter mer til målspråket. I Eng er denne effekten helt borte. Det er verdt å merke seg at No flytter om på elementenes rekkefølge slik at de engelske delene samles. STs *ya-llāh* faller bort i alle oversettelsene bortsett fra Sv.

(51)	Arabisk 301 مبروك يا عريس! دونت بي شاي يا الله ادخل. ايم ويتينق!	Engelsk 284 <i>Congratulations, bridegroom! Don't be shy. Come on in. I am waiting.</i>	Italiensk 311 Congratulazioni allo sposo! Non essere timido. Entra pure l'm waiting!	Norsk 234 Gratulerer brudgom! Kom inn, <i>don't be shy. I'm waiting!</i>	Svensk 312 Grattis, brudgummen! <i>Don't be shy. Jalla, gå in nu! I'm waiting.</i>
------	---	--	---	---	---

Her ser vi et lignende eksempel hvor engelsk blandes rett inn i den arabiske dialogen. Eng og It hopper over dette, mens vi ser at No og Sv speiler vekslingen mellom arabisk og engelsk:

(52)	Arabisk 17 صح شيز سو كيرفي	Engelsk -	Italiensk -	Norsk 16 Sant, <i>she's so curvy.</i>	Svensk 18 Det stämmer, <i>she's so curvy.</i>
------	-------------------------------	--------------	----------------	--	---

Flere passasjer i boken er skrevet på arabisk talemål. Dette gjelder for det meste i dialoger, både indre dialoger og samtaler, men det finnes også talemålsmarkører i selve den narrative teksten. Dette utgjør et brudd med den tradisjonelle arabiske litterære praksisen hvor dialektale trekk bare unntaksvis dukker opp utenfor dialog.¹²¹ Det er ingen endelige konvensjoner for å gjengi arabiske dialekter i skrift, og vi ser at tekstbildet utgjør et mellomstadium mellom talemål og skrevet standardarabisk, der enkelte ortografiske markører fungerer som signal om å lese passasjer som talemål. Et illustrerende eksempel finner vi i fortellerens introduksjon i kapittel 18:

والله إنكن تحف يا بنات! وتقولون ليش البنات مو مثل العيال على قلب واحد! أنا الود ودي أكنسل على كل صديقاتي
وأستبدلهن بشنابات! بس يا الله لنا الجنة إن شاء الله!¹²²

Vi ser at så lenge det er snakk om saudisk dialekt, som må antas å kun markere muntlig språk og ikke markert geografisk tilhørighet i ST, gjengis det ikke som et språklig motstykke til resten av teksten i oversettelsene utover enkelte muntlige markører. Når passasjer derimot gjengis på, og omtales som, spesifikke arabiske dialekter (f.eks. libanesisk, egyptisk eller kuwaitisk) i ST er dette et fenomen som det oftest kompenseres for i oversettelsene, ved å legge til f.eks. "på kuwaitisk dialekt".

¹²¹ Dette er i endring, og vi ser at dialekt brukes i økende grad i litteratur, spesielt såkalt internett-litteratur.

¹²² al-Şāni⁹, 2006, s. 128. Akkurat denne passasjen er utelatt i Eng og It. Jeg gir her den svenske oversettelsen: "Ni är för sköna, tjejer! Och så undrar folk varför flickor inte är som pojkar med ett hjärta! Egentligen skulle jag vilja deleta alla mina väninnor och låta mustascherna ta deras plats. Om det inte hade varit för att bara snälla flickor kommer till himlen, *in sha Allah.*" Alsanea, *Flickorna från Riyadh*, 2007, s. 134

I kapittel 6 gis en beskrivelse av en fiktiv kvinnelig programleder for et libanesisk TV-program. Deretter følger et avsnitt som gjengir hva denne programlederen sier, på libanesisk regional dialekt. Vi ser at forfatteren har inkorporert flere særegne trekk fra levantisk arabisk for å markere dette, bl.a. /ʔ/ som refleks av /q/ og *ʔimāla* hvor /-a/ heves til /-i/-e/. Det franske lånet *bon soir* er også et typisk libanesisk trekk.

Både referansen til programmet og programlederens monolog på dialekt er utelatt i den engelske og italienske oversettelsen. I No og Sv markeres bruken av dialekt i ST med et noe mer muntlig TL. I Sv innledes dessuten denne delen med *En trevlig kvinnlig programledare från Libanon får ta emot era gissningar på sin omiskännliga dialekt.*¹²³ Selve passasjen er gjengitt i (53):

(53)	Arabisk 44	"بونسوار لإلكون. مين بتتوأعوا تكون الشخصسي المجهوليبي؟ أمرة يما سديم يما ميشيل يما لميس؟ احزوروا وبتربحوا تزكرتين مع إكامي ببيروت تتجوا تحضرونا بحفلة البرايم!
	Norsk 36	" <i>Bon soir</i> , folkens. Hvem tror dere den ukjente personen er? Er hun Sadim, Michelle eller Lamis? Gjett og vinn to billetter og opphold i Beirut, og bli med på premiefesten! (...)"
	Svensk 47	" <i>Bonsoir</i> , gott folk, vem tror ni att den okända personen är? Gamra, Sadim, Michelle eller Lamis? Gissa och vinn två flygbiljetter till Beirut med uppehälle. Kom och var med i vår kvällsshow! (...)"

Vi ser at det er kun Sv som har oppfattet *Ars ʔamra* som dialektuttale av *Qamra*. Det virker som at den norske oversetteren ikke har fått med seg dette, og resultatet blir en tom *replacing segment* til denne *replaced segment*, altså *ʔamra*. Også den tyske oversettelsen oppfatter dette annerledes og forstår det som *imraʔa* "kvinne", og man har også videre anlagt en spesiell strategi for å markere at dette er tekst som preges av en spesiell uttale: "(...) Eine Frau, die sich hinter Schadim oder Mischelle oder Lamisch verstreckt?"¹²⁴

I kapittel 33 beskrives beduinen *ʔAbū Musāʔid*, en venn av *Qamras* onkel som familien vil gifte henne bort til. Han nøler fordi *Qamra* allerede har vært gift og har en sønn. I Ar står det han sier på dialekt slik vi ser gjengitt i eksempel (54):

(54)	Arabisk 213, 214	Engelsk 205, 206	Italiensk 230, 231	Norsk 167, 168	Svensk 222, 223
	أنا بصراحة مانيب مستعد أربي ولد مهبوب من صلبلي.	To clarify, here, I am not gonna bring up a kid who isn't my own.	Tanto per essere chiari: Non intendo crescere un figlio che non mi appartiene.	Jeg er ærlig talt ikke villig til å oppdra en annen manns barn.	I klartext så är jag inte beredd att uppfostra ett barn som inte er mitt eget.
	بننس "بنتك"	Your girl	Tua figlia	Datteren din	Din dotter

¹²³ Alsanea, *Flickorna från Riyadh*, 2007, s. 46

¹²⁴ Alsanea, *Die Girls von Riad*, 2008, s. 48. Det er tydelig at den tyske oversetteren vil markere uttalen med /ʃ/ i stedet for /s/. Dette ser ut til å speile en dialektal tysk uttale, og dette vil i så fall være et sterkt domestiserende trekk.

I den engelske oversettelsen er det blitt brukt enkelte talespråksmarkører i *replacing segment* for å markere dialekt i *replaced segment*, i tråd med den mest utbredte oversettelsesstrategien. Dette ser vi i eksempel (54) med Engs *gonna*. Et annet eksempel fra Eng kan være *I ain't interested in makin' clever little chitchat with you fancy city types*.¹²⁵ Disse talespråksmarkørene i Eng gir helt andre assosiasjoner enn de typiske beduintrekkene i Ar. Således illustrerer passasjen hvor lite heldig forskjellige grader av kulturell transplantasjon når det gjelder dialekt og talemål er. Vi ser i det andre utdraget i (54) at dialektformen *-ts* for pronominalsuffikset i 2.Sg.f. forklares ved at hele ordet glosseres i standardform. Denne affrikative refleksjonen av /-k/ er et typisk trekk i gulfarabisk.

It, No og Sv markerer i svært liten grad slike dialoger som spesielt muntlige og velger en mer nøytral strategi. Dette gjelder også i mange tilfeller for Eng. I (55) ser vi et av mange eksempler på denne strategien:

(55)	Arabisk 306 من اللي قال لك هالكلام!!؟	Engelsk 289 Who told you about <i>that</i> ?	Italiensk 316 Chi ti ha detto queste cose?	Norsk 238 Hvem har sagt dette til deg?	Svensk 319 Vem har berättat om det för dig?!
------	---	--	--	--	---

Talemål/skriftspråk-dikotomien er en form for stilnivåveksel, men vi ser også at stilnivået generelt overføres ulikt i de forskjellige oversettelsene, også utenfor dialogen. No følger Ars setningsoppbygging tettere enn de andre, og dette gir til tider et veldig stivt språk, som ikke egentlig speiler stilnivået i Ar. Noen ganger ser vi til og med den arabiske syntaksen på overflaten i de norske setningene, f.eks. *Hva har fått deg til å møte meg?*.¹²⁶ Sv legger generelt sett an et ledigere og i alle tilfelle et mer idiomatisk språk. Dette er en parallell til den lette og delvis muntlige stilen i Ar. It plasserer seg omtrent midt i mellom disse to. Eng, derimot, er nokså muntlig i stilen, i et omfang som fikk flere kritikere til å trekke frem det nærmest klisjépregede språket spesielt.

Eksempel (56) illustrerer spesielt forholdet mellom stilen i Ar, No og Sv:

(56)	Arabisk 119 ظلت سديم تتأمل البيانو الذي رُصّت فوقه الكؤوس الرطبة وقد بدت أوتاره من خلال غطائه الزجاجي الشفاف.	Engelsk 112 At the bar, Sadeem's eyes kept straying over to the piano. A line of glasses sat on the piano's transparent glass cover.	Italiensk 129 Al bar, Sadim continuò a fissare il pianoforte sul cui coperchio trasparente era disposta una fila di bicchieri.	Norsk 97 Sadim ble sittende og betrakte pianoet som hadde duggende glass oppmarsjert på toppen, og der strengene var synlige gjennom glasslokket.	Svensk 125-6 Sadim stirrade tankfullt på pianot, där fuktiga glas stod uppstaplade på det genomskinliga lokket genom vilket strängarna syntes.
------	---	---	--	---	--

¹²⁵ Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, s. 204

¹²⁶ Alsanea, *Jentene fra Riyadh*, 2007, s. 123

Vi ser Nos stivhet, som i mange tilfeller tenderer mot det uidiomatiske. Eng endrer innholdet og *flater ut* teksten. Sv blir den mest idiomatiske oversettelsen selv om innholdet speiles ganske tett, og stilnivået i denne oversettelsen er det som ligger nærmest originalens.

Vi ser også at nettopp register er et tekstrekk som fører til stort sprik i oversettelsene. I (57) velger oversetterne tre forskjellige tilnærminger til ekvivalens i utformingen av en *replacing segment* for *Ars šūfī yā ḥurma!*

(57)	Arabisk 100	Engelsk 91	Italiensk 105	Norsk 79	Svensk 104
	(ممسكن ذرعها بعنف) شوفي يا حرمة!	Rashid grabbed her arm and yanked. 'Look, lady!'	Rashid la afferrò per un braccio strattandola. "Senti un po', bella!"	Hør her, kjerring, sa han og grep henne hardt i armen.	Hör på nu, hustru, sa han och tog henne hårt i armen.

Eng og It vektlegger pragmatisk ekvivalens. Begge *replacing segment* fungerer som en *speech-act* for å få oppmerksomhet og markere maktrelasjon. No understreker konnotativ ekvivalens med det nedsettende *kjerring*, og Svs *replacing segment* ligger nærmere en referensiell ekvivalens.

I kapittel 12 finner vi en passasje hvor *Qamra*, etter å ha flyttet til Chicago med sin mann, går ut for å kjøpe en graviditetstest. I butikken prøver hun på sin gebrokne engelsk å forklare ekspeditrisen hva hun vil ha, men strever med å uttrykke seg. Her spiller språket en rolle for å markere sosialt register, og oversettelsene indikerer at ulike strategier har ligget til grunn for overføringsprosessen.

(58)	Arabisk 96	Engelsk 88	Italiensk 102	Norsk 76	Svensk 100
	مي... مي... هاو بريقنانت؟؟ هاو بيبي؟ هاو؟؟؟	Mee... mee... <i>haaw bregnant?</i> <i>Haaw baby?</i> <i>Haaw?</i>	Me... me... how <i>pregnant? How</i> <i>baby? How?</i>	Me... me... how <i>pregnant? How</i> <i>baby? How?</i>	Me... me... how <i>bregnant? How</i> <i>baby... how?</i>

Eng tilbaketranskriberer, og dette gir en gebrokken effekt. Dette gjøres bare i dette tilfellet i den utgitte engelske teksten, men i Marilyn Booths opprinnelige oversettelse ble alle de engelske elementene i den arabiske teksten behandlet på denne måten. *Ars šūfī yā ḥurma!* slik vi så i (52), ble i Booths tekst *sheez soo kiyirvy*.¹²⁷

It og No normaliserer, men jeg vil ikke karakterisere dette som sterk domestisering så lenge den brutte syntaksen overføres, og *Qamras* gebrokne engelsk er synlig. Sv velger å markere den gebrokne uttalen med en *b* i *bregnant*.

Et punkt som understreker oversettelsenes strategier i forhold til dialekt, altså å ikke overføre dette i noen særlig utstrekning, er utelatelsen samtlige foretar av forfatterens kommentering av dialektbruken:

¹²⁷ Booth, 2008, s. 204

ملاحظة صغيرة بخصوص الحوار في هذا الإيميل "لغير الناطقين بالنجدية":¹²⁸ التاس والسين تعادلان الكاف, وذلك في بعض المدن النجدية كالقصيم, كما تعادل الجيم الكاف في بعض الدول الخليجية كالكويت.¹²⁹

En liten anmerkning angående dialogen i denne mailen for de som ikke snakker Nağd-dialekt: t og s tilsvarer k i noen byer i Nağd, som for eksempel i Qašim, mens ğ tilsvarer k i noen av gulflandene, som for eksempel Kuwait.¹³⁰

Vi kan også se hvordan akkurat denne fonologiske/ortografiske varianten brukes i ST i eksempel (54), og hvordan alle oversettelsene unnlater å speile den.

5.3 Den engelske oversettelsens omarbeidelse

Det ble foretatt store endringer i teksten i forbindelse med utgivelsen av den engelske oversettelsen. Dette førte til konflikt mellom oversetter, forlag og forfatter, og jeg kommer tilbake til denne utenomtekstlige siden av saken i 6.2.1.5. Her vil jeg konsentrere meg om den engelske teksten slik den fremstår og forholder seg til originalteksten. Jeg vil også trekke inn noen av de tekstutdragene som foreligger fra Marilyn Booths oversettelse, men som ble forkastet i utgivelsesprosessen.

Forfatteren, Rajaa Alsanea, skriver i sin *Author's Note* til den engelske utgaven at hun har valgt å til en viss grad omarbeide teksten og tilpasse den til et vestlig publikum:

[...] I had to modify the original text somewhat. I also had to add explanations that will hopefully help the Western reader better understand the gist of the text, as it was originally intended in Arabic.¹³¹

Endringene som er foretatt griper inn på alle nivå i teksten, og inkluderer alt fra små justeringer, som å bytte ut et egennavn med et annet, til lange passasjer som legges til eller utelates i forhold til ST. Booth selv har kommentert den utgitte teksten slik:

*The revised and published version of *Girls of Riyadh* emphasizes immediate accessibility over "surrender to the text", similarity over difference, transparent "equivalence" over pitfalls of locality. To put it differently, it favors the "high readability" of chick lit over the punning satire, local embeddedness and intertextual play important to the power and novelty of this novel in Arabic.¹³²*

¹²⁸ Her spiller forfatteren på den faste kollokasjonen *ğayr al-nāṭiqīn bi-l-ʿarabiyya* "ikke-arabisktalende".

¹²⁹ al-Şāniʿ, 2006, s. 98

¹³⁰ Dette er min egen oversettelse. Det gis en engelsk oversettelse i Abboud-Haggar, 2010, s. 204.

¹³¹ Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, s. vii

¹³² Booth, 2008, s. 201

I eksempel (59) ser vi at Eng har valgt å endre navnet *ʿIyād* i ST til *Abdullah*. Det kan tenkes at *Abdullah* er et mer kjent navn i målkulturen enn *ʿIyād*, og at man har valgt dette for å gjøre teksten mer tilgjengelig for målspåkets publikum.

(59)	Arabisk 59	Engelsk 53	Italiensk 65	Norsk 47	Svensk 61
	إياد	Abdullah	Iyad	Iyad	Iyad

Vi ser videre i (60) et tydelig eksempel på en gjennomgående trend i Eng. Referanser i ST forenkles og generaliseres, slik vi også så i for eksempel (34). Vi ser her at It går bort fra Eng som mediumtekst, og ser heller mot originalen. Dermed overføres ikke Eng's forflatning til It.

(60)	Arabisk 78	Engelsk 70	Italiensk 82	Norsk 61	Svensk 80
	يوسف السباعي	the Egyptian	Yusuf al-Sibai	Yusuf al-Sibai	Yusuf al-Sibai
	إحسان عبد القدوس	writers	Ihsan Abd al-Quddus	Ihsan al-Quddus	Ihsan Abd al-Quddus

Likevel behandles ikke denne typen spesifikke referanser konsekvent. Vi ser et på mange måter parallelt eksempel med saudiske forfattere rett forut for utdraget i (60), men da nevnes disse med navn også i Eng.¹³³

I (61) ser vi at denne strategien tillempes inkonsekvent i Eng. De to første utdragene generaliserer mens det siste spesifiserer. It følger noen ganger Eng, andre ganger Ar.

(61)	Arabisk 65, 155, 230	Engelsk 59, 145, 221	Italiensk 71, 163, 246	Norsk 52, 122, 180	Svensk 68, 162, 240
	طباختهم المغربية	their North African cook	la loro cuoca maghrebina	den marokkanske kokka deres	deras marockanska kokerska
	سنغاليا	African	senegalese	fra Senegal	senegales
	إسبانيا	Marbella	Marbella	Spania	Spanien

En ekstrem domestiserende effekt i Eng og It kan observeres i (62). En hel rekke stedsnavn i Saudia-Arabia utelates fullstendig i disse to oversettelsene. Vi må anta at dette er gjort for "å komme leseren i møte" og ikke skyve fra seg leseren ved å introdusere såpass mange fremmede elementer:

(62)	Arabisk 54	Engelsk	Italiensk	Norsk 43	Svensk 55-6
	الأحساء	-	-	al-Ahsa	al-Ahsa
	الجبيل	-	-	Jubail	al-Jubail
	الخير	-	-	Khobar	al-Khubar
	الدمام	-	-	Dammam	al-Dammam
	حفر الباطن	-	-	Hafr al-Batin	Hafar al-Batin
	الجوف	-	-	al-Jawf	al-Jawf
	عرعر	-	-	Arar	Arar

¹³³ Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, s. 69

القرىات	-	-	landsbyer ¹³⁴	al-Qurayyat
خميمس مشيط	-	-	Khamis Mashit	Khamis Mashit
السويدي	-	-	al-Suwaidi	al-Suwaidi
خنشليله	-	-	Khanshalila	Khanshalila

I den engelske oversettelsen finner vi ikke bare utelatelser av arabiske navn på gater o.l. Enkelte steder er det i Eng utelatt element i ST som betegner steder i London, Los Angeles eller San Francisco, slik som f. eks. i (63):

(63)	Arabisk 119	Engelsk	Italiensk	Norsk 96	Svensk 125
	كناري وورف	-	-	Canary Wharf	Canary Warf [sic.]

Selv om *Canary Wharf* antageligvis er minst like kjent i den engelskspråklige målkulturen som den norske og svenske, er det utelatt, så dette kan ikke karakteriseres som domestisering. Det virker derfor som at det råder en viss tilfeldighet i hva som utelates og hva som beholdes i den engelske, og dermed også den italienske, oversettelsen.¹³⁵

(64) utgjør et interessant eksempel der Eng generaliserer. Referansen til *Las Vegas* blir til *a Western country*. No og Sv speiler den derimot direkte i *replacing segment* mens It gjør begge deler. Eng gjør også bryllup om til et frieri, og når dette overføres til It blir dennes kombinerte *replacing segment* absurd. Det er nok ikke hastige frieri Las Vegas er kjent for.

(64)	Arabisk 148	Engelsk 138	Italiensk 156	Norsk 117	Svensk 155
	كزواج من زيجات لاس فيغاس السريعة	like a marriage proposal in a Western country	come una proposta di matrimonio in un paese occidentale, come si fa a Las Vegas.	akkurat som et hastig Las Vegas-bryllup	som ett snabbt Las Vegas-bröllop

I (65) følger to utdrag som tydelig demonstrerer Engs arbitrære strategi i behandlingen av kulturspesifikke ST-element. Det er snakk om navn på aviser i begge tilfellene, men konteksten angir ingen forhold som kunne ha forklart disse to strategiene som hver sin trend. Det virker helt tilfeldig, og dette må kanskje klassifiseres som en ikke-trend i Eng generelt.

¹³⁴ Dette er en feillesning av Aabakken. Flertall av *qarya* "landsby" er *quran*, og ikke *qarayāt*. Her dreier det seg om *al-Qurayāt*, en by i det nordlige Saudi-Arabia.

¹³⁵ I motsetning til *Canary Wharf* (London) ser vi at stedsnavnet *Fisherman's Wharf* (San Francisco) beholdes, jf. Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, s. 146. Dette illustrerer en større tendens der flere britiske enn amerikanske stedsnavn utelates. Det kan således virke som en domestisering med et amerikansk publikum for øye. Fremmede elementer retusjeres, og kjente beholdes. Det er allikevel mange eksempler som bryter denne tendensen, så vi bør ikke lese alt for mye inn i dette, og det kan dreie seg om tilfeldigheter. Eng er i alle tilfelle noe uforutsigbar i sin omarbeidelse som går parallelt med oversettelsen.

(65)	Arabisk 117, 125	Engelsk -, 116	Italiensk 127, 133	Norsk 95, 101	Svensk 123, 131
	الرياض والجزيرة والوطن	-	"Ar-Riyadh", "Al-Jazira" e "Al-Watan"	<i>al-Riyadh, al-Jazira og al-Watan</i>	<i>al-Riyadh, al-Jazira och al-Watan</i>
	الحياة والشرق الأوسط والتايمز	<i>Al-Hayat, Asharq Alawsat and The Times</i>	"Al Hayat", "Asharq alawsat" e il "Times"	<i>al-Hayat, Asharq Al-Awsat og Times</i>	<i>al-Hayat, al-Sharq al-Awsat och Times</i>

Uavhengig av omarbeidelsen som er blitt gjort i overføringen til engelsk ser vi i (65) flere eksempler på inkonsekvent transkribering som er et gjennomgående trekk i alle oversettelsene, med unntak av Sv, som bare en sjelden gang gjennom hele boken bryter sitt eget mønster.

Den engelske oversettelsen er også full av forklarende element, slik Carbonell beskriver dem.¹³⁶ Det kan dreie seg om tilleggsopplysninger slik som i eksempel (66), hvor fotograferingen i *Qamras* bryllup beskrives:¹³⁷

(66)	Arabisk 239	لتباركا الزواج السعيد وتلتقطا بعض الصور التذكارية إلى جانبها قبل دخول الرجال.
	Engelsk 7	to have their photos taken with the bride before the men came in from where they were celebrating in an adjoining room.

En leser som ikke er kjent med skikken at menn og kvinner feirer i hvert sitt rom i saudiske bryllup, vil uansett forstå dette ut fra konteksten uten tilleggsinformasjon lik den i Eng. Dette er altså sterk domestisering, når vi inkluderer Carbonells idé om den tydelige og eksplisitte oversetterguiden som en mulig variant i domestiseringsbegrepet. Eng overfører ikke bare informasjonen i Ar, men opererer altså som en slags tilretteleggende guide i teksten.

Litt lenger ut i teksten, gjengitt i (67), finner vi et lignende eksempel. Selv om mange av Engs tillegg sannsynligvis er lagt til etter at en mer tekstnær oversettelse fra Ar er utarbeidet, finner vi også eksempler på at disse tilleggene flettes inn og blandes med stoffet vi finner igjen i *replaced segment*:

(67)	Arabisk 19	انصرف الرجال بعد دقائق قليلة
	Engelsk 10	The men, except for the groom , soon left the place, heading home as their part in the females' celebration was over and their own celebration – which was only a big dinner – had finished before the females' party even started.

I kapittel 1, hvor leseren introduseres for de fire hovedpersonene, legger den engelske oversettelsen til mange forklarende tilleggsopplysninger. Uten at vi kan slå det sikkert fast så lenge Marilyn Booths tekst er utilgjengelig, er det antakelig lite kontroversielt å tilskrive disse omfattende forklarende og

¹³⁶ Carbonell, 2004, s. 31

¹³⁷ Her har jeg valgt å bare sitere Ar og Eng, da det er Engs omarbeidelse av ST som kommenteres. Uthevet skrift markerer passasjer som er lagt til i Eng.

domestiserende passasjene Alsaneas omarbeidelse.¹³⁸ Vi ser her, i eksempel (68), noe av den belærende holdningen disse rettleddningstilleggene oppviser.

(68)	Arabisk 20	في مدرستها الجديدة تعرفت إلى لميس جداوي؛ الفتاة الحجازية التي تربت منذ طفولتها في الرياض
	Engelsk 11	At her new school, she [Michelle] got to know Lamees Jeddawi, who became her closest friend. Lamees had grown up in the capital city of Riyadh, but, as her last name implied, her family was originally from Jeddah – a port city with a long tradition of bringing together people from many places and therefore the most liberal city in the kingdom. Gamrah’s family was originally from Qasim, a city known for its ultraconservative and strict character. Only Michelle was not from a well-known family tribe linked to a certain region.

Disse utvidelsene tar ofte form som en kompensasjon for antatt manglende konnotativ ekvivalens. Den omarbeidede teksten begrenser altså assosiasjonene hos leseren ved å gjøre dem eksplisitte. Uansett hva en ST-leser forbinder med *al-Qaṣīm* i eksempel (69), vil den som leser Eng først og fremst tenke på den som *konservativ*:

(69)	Arabisk 123-4	وموضي ابنة عمته الأتية من القصيم
	Engelsk 153	Mudi, her cousin who came from the conservative city of Qasim

Dette bryter med Booths opprinnelige oversettelse. Hun ville ikke tilrettelegge for leseren på denne måten i overdreven grad, men tvert i mot sier hun: “It is important to find a balance between offering cultural information and allowing the reader to use her own intelligence to figure something out.”¹³⁹

Vi ser i (70) et eksempel på en gjennomgående trend i Eng. Politiske forhold kommenteres med en *replacing segment* hvis *replaced segment* er blank. Vi ser også en justering der *šaʿb* “folk” ikke overføres, og *al-ʿAqṣā* spesifiseres som en moské.

(70)	Arabisk 78	خطرت ببالها المظاهرة التي منعت هي وزميلاتها من القيام بها في أحد الأيام عندما قامت جميع الدول العربية بتنظيم المظاهرات تضامناً مع الشعب الفلسطيني وانتفاضة الأقصى.
	Engelsk 70	She recalled suddenly the demonstration she and her classmates had been prohibited from participating in, in those days, when all of the Arab nations were protesting to show support for the Palestinian Intifada and the Al-Aqsa mosque uprising. The Saudi government does not allow demonstrations of any kind.

I kapittel 44 beskrives *Lamīs’* forhold til sin svigermor. Her er det sosialt register som gjøres eksplisitt, både i den løpende teksten, og mer omfattende i en note.

(71)	Arabisk 277	وبالأخص والدته التي تدعوها ماما
------	-------------	---------------------------------

¹³⁸ Marilyn Booth har ved flere anledninger uttrykt sin preferanse for foreigniserende oversettelsesstrategier. Jf. Booth, 2008, ss. 199-200.

¹³⁹ Ibid., s. 209

Engelsk 262	especially his mother, whom she called Mama – something none of her Najdi friends would ever do. *
* While Hijazi girls called their mothers-in-law Mama, Najdi girls find that disrespectful to their own mothers, so they call the husband's mother Aunt.	

Antatt manglende kulturell kompetanse er utgangspunktet for mange tilretteleggende og forklarende tillegg i Eng, der oversettelsesstrategien synes å være basert på et ønske om å komme leseren i møte. Dette er altså ikke et eksempel på Venutis slørleggende, men på Carbonells tilretteleggende domestisering. I eksempel (72) ser vi at ordet *baḥūr* "røkelse" forklares i en note, i tillegg til at funksjonen røkelsen har fortolkes i et tillegg i selve teksten.

(72)	Arabisk 160	بخور رخيص
	Engelsk 150	cheap <i>bukhour</i> * that the workers burned all the time in their attempts to mask the strong odour of the preserved bodies.
* Arabic incense. Wooden sticks that come from particular trees in India or Cambodia, and, when burned, generate strong and beautiful lasting fragrance.		

Første kapittel innledes med at fortelleren ønsker leseren velkommen med følgende hilsen:

(73)	Arabisk 9	Engelsk 1	Italiensk 11	Norsk 11	Svensk 11
	سيداتى أنساتى سادنى	Ladies and Gentlemen:	Signore, signorine e signori	Mine damer og herrer	Mina damer och herrar!

Vi ser at Ar nevner tre kategorier, *sayyidātī* "mine damer", *ʿānisātī* "mine unge damer", og *sādātī* "mine herrer". Forfatteren spiller på og leker med den kjente kildespråskollokasjonen som bare inkluderer det første og det siste ordet, altså en parallell til det faste uttrykket "mine damer og herrer" i alle målspråkene. Bare It velger å overføre *ʿānisātī* og bryter slik med det italienske uttrykket, på akkurat samme måte som Ar gjør. Eng, No og Sv forenkler til det idiomatiske uttrykket, og taper dermed lekenheten i originalen. Booths tekst hadde "Ladies, Girls, and Gentlemen". Forenklingen er ikke triviell. I følge Booth er det nettopp slike mekanismer som nøytraliserer fortelleren, og vasker vekk den språklige opposisjonen denne står for i Ar.¹⁴⁰

I kapittel 6 får vi vite at *Lamīs* og noen andre jenter låner hverandre filmer som de tar med og bytter på skolen. Dette er forbudt, og de blir oppdaget av en lærer. *Lamīs* må inn til rektor, som inndrar filmene og sier at hun skal se på dem. I (74) ser vi et utdrag fra *Lamīs*' indre dialog mens hun sitter inne hos rektor. Dette er en av mange passasjer der teksten er enormt omarbeidet. Vi ser her et langt tillegg. Andre steder strykes flere setninger, og noen passasjer flyttes om på, og historieforløpet endres. Vi ser også at utvidelsen i (74) er en tilrettelegging for et anglo-amerikansk publikum, der tilfeldige filmtitler trekkes frem, og de kulturspesifikke omstendighetene for omsetning av film gjøres eksplisitte.

¹⁴⁰ Booth, 2008, s. 202

(74)	Arabisk 50	يا له من طلب مكشوف! لم لا تطلب منها بصراحة أن تستعير الأفلام لمشاهدتها؟
	Engelsk 45	How rude of her! What sort of film was she insinuating? Each tape had the name of the movie written on it. They were the latest American movies and she was sure that Ms Elham had heard about each one of them. There were <i>Braveheart</i>, <i>The Nutty Professor</i>, and a few others that the girls' brothers got from Dubai or Bahrain or from American compounds in Riyadh where they sell non-censored movies. She wasn't carrying sex tapes! Maybe Ms Elham just wanted to watch the movies for fun! But why didn't she just ask to borrow them in a direct way instead?

Et eksempel på et av mange steder der *replaced segment* i ST ikke får noen *replacing segment* i Eng ser vi i (75):¹⁴¹

(75)	Arabisk 50	سوف تذهب معه للتبضع من سلون ستريت الذي يضم العديد من البوتيكات الشهيرة
	Engelsk 45	she would take him shopping in Sloane Street.

Beskrivelsen av hva *Sloane Street* utgjør (en gate med et antall kjente butikker) i Ar utelates i Eng. Dette utgjør en slags "antiforeignisering" hvor et element som antas å være kjent for målspårpublikumet fjernes for å ikke fungere som foreignisering. Det finnes en rekke slike passasjer i Ar som beskriver og forklarer anglo-amerikanske kulturfenomen, og som utelates i Eng.

I dette eksempelet blir tilpasningen til et anglo-amerikansk publikum tydelig. Eng nøyer seg ikke med å skrive at *Mothers' Association* tilsvarende *PTA*, det er den *saudiske versjonen* av dette. En ikke-engelskspråklig leser av den engelske oversettelsen må kanskje slå opp hva *PTA* er, mens *mødregruppen*, direkte oversatt fra ST, er nokså selvforklarende i konteksten.

(76)	Arabisk 50	كانت لوالدتها مكانة خاصة في تلك المدرسة، فهي رئيسة جمعية أمهات الطالبات منذ خمس سنوات
	Engelsk 44	Dr Fatin had some prestige and weight to throw around at that school, since for the past five years she had been president of the Mothers' Association – a Saudi version of the PTA.

Alt i alt ser vi at det er gjort mange og store endringer i teksten i forbindelse med overføringen til engelsk. Booths foreigniserende og tekstnære oversettelse ble forkastet og Alsanea produserte en ny oversettelse, langt på vei basert på Booths tekst, men med store forandringer. Vi ser spor etter denne omarbeidelsen av den engelske teksten også i tilfellene der koherensen er svekket ved at kulturspesifikke begrep som allerede har vært introdusert forklares igjen. At Booth hadde som mål å skape en foreigniserende oversettelse har hun selv uttrykt eksplisitt, og hun kontrasterer dette med arbeidet som ble gjort av Alsanea og forlaget i etterkant:

For me the task was to "bring the reader to the work" – to insist on an English rendering that would defamiliarize the text, draw readers into its Arabic discursive world, complicate Orientalist desires, raise questions about the extent to which it could be read easily as a

¹⁴¹ Her markeres teksten som ikke overføres med uthevet skrift i Ar.

*transplanted Sex and the City, and obligate audiences to take account of its political critique. For Alsanea and her editors, it appears, the task was to “bring the work to the reader” – to play up pop-lit affinities [...], minimize its gender politics, and give it an easy popularity on the North American street which allows readers to comfortably consume the familiar Otherness of this story set in Saudi Arabia – as well as to sell copies.*¹⁴²

Etter å ha sammenholdt Ar og Eng har jeg gjort et grovt overslag over hvor mye av Engs tekst som ikke har noe motstykke i Ar. Andelen ligger på omtrent 6-9% , dvs. ca. 2-3 linjer pr. side à 33 linjer, eller 18-27 sider av de 300 sidene totalt. For It er prosentandelen noe lavere. Når det gjelder utelatelser i Eng ligger andelen tekst i Ar som ikke har motstykke i Eng på omtrent det samme, om ikke litt høyere, nærmere 10%.

5.4 Intertekstualitet

5.4.1 Sitat

Når det dukker opp et sitat i ST er det opp til oversetteren å velge om dette skal oversettes med en TL-standardoversettelse, hvis en slik finnes. Hvis sitatet er velkjent i TL-kulturen er det i følge Dickins, Hervey og Higgins ingen grunn til å avvike fra denne strategien.¹⁴³ Denne strategien ser ut til å anvendes i alle oversettelsene. Aabakken og Booth oppgir at de så langt det lot seg gjøre oppdrev eksisterende oversettelser av sitatene.¹⁴⁴ Av og til kan et ST-sitat gi assosiasjoner hos leseren som går tapt hos TL-leseren. Eng velger i mange slike tilfeller å domestisere teksten ved å utelate sitatene, mens No og Sv oversetter disse konsekvent og foreigniserer dermed i tilfellene hvor opphavet til sitatet er antatt ukjent for målkulturleseren.

5.4.1.1 Kapittelinnledende sitat

Hvert av de 50 kapitlene introduseres med et sitat. Her siteres kjente diktere og forfattere fra arabiske land såvel som vestlige; Tawfiq al-Hakim, Nizar Qabbani, Honoré de Balzac, T.S. Eliot, Jibran Khalil Jibran og Mark Twain, men også andre personer som Eleanor Roosevelt, Helen Keller, Sokrates og Aristoteles. I tillegg finner vi også noen Koransitat, bønner, en tale av en muslimsk teleevangelist og sitat fra ḥadīṭ-litteraturen. Av disse 50 sitatene er 18 gjengitt i den engelske oversettelsen slik som de er i ST,¹⁴⁵ 24 er utelatt og 8 er delvis gjengitt, dvs. deler av sitatet slik det står i ST er utelatt. I den norske og den svenske oversettelsen er samtlige sitat gjengitt i sin helhet, det samme gjelder for den italienske, den tyske og den franske oversettelsen. Sitatene er stort sett oversatt til målspråkene. Unntak utgjøres av engelske sitat.

¹⁴² Booth, 2010, s. 175

¹⁴³ Dickins, Hervey, & Higgins, 2002, s. 141

¹⁴⁴ Mail fra Anne Aabakken, 26.03.2012, og mail fra Marilyn Booth, 25.04.2012.

¹⁴⁵ Med unntak av ett sitat, hvor sitatforfatteren ikke er oppgitt i Eng.

I Eng er det lagt til noter som forklarer litt om hvem de ulike personene som siteres er. Vi ser at det for eksempel forklares hvem teleevangelisten Jassem al-Mutawa' og den egyptiske skuespilleren Mahmoud al-Melegi er.¹⁴⁶ I Sv er det lagt til en tittel direkte knyttet opp mot disse navnene: *Predikanten Jasim al-Mutawwa* og *Skådespelaren Mahmud al-Maligi*.¹⁴⁷ Det kompenseres altså domestiserende i Sv og Eng for antatt ukjent kunnskap hos TT-leseren. Dette finnes ikke i ST og heller ikke i No. It har de samme forklaringene i noter som Eng. Det er verdt å merke seg at verken Sokrates, Khalil Gibran, Aristoteles eller Mark Twain blir forklart i note i Eng, men heller ikke i Ar. Den franske oversettelsen oppgir konsekvent eksisterende oversettelser av sitat i noter.¹⁴⁸ I (77) ser vi et eksempel på et slikt kapittelinnledende sitat:

(77)	Arabisk 179	إذا ما كنتش قد الحب ما تحبش! محمود المليجي
	Engelsk 169	If you aren't up to lovin', <i>don't do it!</i> MAHMOUD AL-MELEGI*
	Italiensk 191	Se non sei in grado di amare, non farlo! MAHMUD AL-MILIGHI*
	Norsk 141	<i>Hvis du ikke er verdt kjærlighet, så ligg unna den!</i> Mahmoud al-Melegy
	Svensk 186	<i>Om du inte orkar med kärleken, låt bli att älska!</i> SKÅDESPELAREN MAHMUD AL-MALIGI
*Egyptian actor. The line comes from a famous black-and-white 'classic' Arabic movie. ** Attore egiziano che faceva sempre la parte del cattivo. La battuta appartiene a un famoso "classico" in bianco e nero del cinema arabo. ¹⁴⁹		

5.4.1.2 Sitat i brødteksten

I tillegg til de kapittelinnledende sitatene er boken full av sitat og (pop)kulturelle referanser. Disse er stort sett hentet fra sangtekster og dikt av arabiske artister og diktere. I følge Booth utgjør de en viktig del av boken.

*(...) pop culture is not only part of this novel's mise-en-scène but indeed shapes it, through email format but also in quoting popular poetry and song lyrics that chart the protagonists' outlooks on life.*¹⁵⁰

Av de fire oversettelsene er det kun No og Sv som gjengir alle disse sitatene. Nærmest samtlige er utelatt i Eng og i It, og de få som er tatt med er kun utdrag av Ars tekst.¹⁵¹ (78) viser et av disse sitatene der Eng og It ikke gjengir noe, og heller ikke kompenserer ved f.eks. å nevne *et dikt*. Diktet

¹⁴⁶ Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, ss. 95, 169

¹⁴⁷ Alsanea, *Flickorna från Riyadh*, 2007, ss. 107, 186

¹⁴⁸ F.eks. Alsanea, *Les filles de Riyad*, 2007, s. 68

¹⁴⁹ Det er verdt å merke seg at It legger til mer informasjon enn Eng.

¹⁵⁰ Booth, 2008, s. 198

¹⁵¹ Se f.eks. al-Şāni', 2006, s. 133 og Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, ss. 124-5 hvor en sangtekst bare delvis gjengis i Eng.

skal være innsendt av en leser, og fortelleren gjengir dette i begynnelsen av kapittel 21. Dette er de tre første linjene av totalt tretten i Ar:

(78)	Arabisk 146	ودعت أيام الكيرم والبلوت, وامتلا وقتي, إنترنت وبسكوت شابك أون لاين أستني الحبيب, بتكرّم, ويتعطف, أو يجيب قمت أغير لامني لقيت, رسائله في كل جيب
	Engelsk	-
	Italiensk	-
	Norsk 116	Jeg har tatt farvel med canasta og whist og tilbringer tiden med internett og Twist. Jeg er <i>online</i> og venter på at min elskede skal komme, men sjalusien tok meg da jeg fant brev i hver lomme.
	Svensk 153	<i>Jag tog farväl av fett och omelett och fyllde min tid med kex och internet. Satt klistrad online i väntan på svar från älsklingen min så snäll och så rar. Men svartsjuk och sårad jag blev för i allas fickor jag fann hennes brev.</i>

6. Tekstens rammeverk

6.1 Peritekst

6.1.1 Dedikasjon

En dedikasjon er en setning fra forfatteren hvor boken tilegnes en gruppe, en enhet eller en person/personer, i live eller avdød. Den er en slags hyllest til den eller de som har inspirert det utgitte verket, og en proklamasjon til leseren om et forhold mellom forfatteren og denne personen, gruppen eller enheten.

*(...) offering the work as a token of esteem to a person, a real or ideal group, or some other type of entity*¹⁵²

Siden slutten av 1500-tallet har det i vestlig (europeisk) litterær tradisjon vært normen å plassere dedikasjonen i begynnelsen av boken,¹⁵³ på den første siden etter tittelsiden, til høyre. Slik er det i ST og i alle de fire oversettelsene, i tillegg til Fr og Ty. Det er interessant at ST velger denne plasseringen, i og med at den dermed aksepterer og føyer seg etter den vestlige tradisjonen, eller kanskje snarere forsøker å føye seg inn i den.

¹⁵² Genette, 1997, s. 117

¹⁵³ Ibid., s. 126

Ar	O.M.W. ¹⁵⁴
بنيت الرياض إلى عيني الأثنتين... أمي... وأختي رشا وجميع صديقاتي	Til mine aller kjæreste: mamma, og søsteren min Rasha. Og til alle mine venninner. Jenta fra Riyadh
Eng	It
<i>To my most beloved; Mom and sister Rasha and to all my friends, the Girls of Riyadh</i>	<i>Alle persone che amo di più: mia madre, mia sorella Rasha e le mie amiche. Una ragazza di Riad</i>
No	Sv
<i>Til mine kjæreste: Mor og søster Rasha og alle mine venner, jentene fra Riyadh</i>	Till mina ögonstenar, min mamma och min syster Rasha, och till alla mina tjejkompisar. <i>Flickan i Riyadh</i>

Eng og No velger å utelate forfatterens signatur og (feil)tolker dette til at det er en spesifisering av venninnene. Sv, It og Ty er tro til ST og gjengir underskriften. Samtlige oversettelser utelater STs bruk av ellipse (...). Eng og Sv velger det litt uformelle *mom* og *mamma*. Boken dedikeres til moren og søsteren spesifikt, og venninnene generelt. Avsenderen i ST er *jenta fra Riyadh*, og her formes den litterære illusjonen om at forfatteren skal skrive om ekte mennesker (og dermed ekte hendelser) ved at hun identifiserer seg selv som en av *jentene fra Riyadh*. Det å utelate dette, slik Eng og No gjør, endrer forutsetningene for hvordan romanen blir lest. Det er også verdt å merke seg at Eng og No velger å ikke spesifisere at det er kvinnelige venner det er snakk om i ST, til tross for at begge TLene har ord som kan beskrive dette; *girlfriends* og *venninner*. De resterende oversettelsene, Sv og It samt den franske og tyske, har alle valgt ord som avgrenser betydningen *venn* til hunkjønn. Eng og No er altså mindre tekstnære i dette tilfellet i og med at de velger et hyperonym i oversettelsen.

6.1.2 Forord

6.1.2.1 Forfatterens forord

Forfatterens forord, også kalt det originale forordet hvis det er skrevet til den første utgaven, har, i følge Genette, som formål å sørge for at *teksten blir lest på rett måte*.¹⁵⁵ I den originale, arabiske utgaven finnes det ikke noe forord, men i den engelske utgaven har Alsanea selv lagt til et forord som handler om forutsetningene for oversettelsen. Dette forordet som finnes i denne og andre utgaver behandles som et forord skrevet av forfatteren. Dette er altså ikke et originalforord i strengeste

¹⁵⁴ Altså min egen oversettelse.

¹⁵⁵ «[...] its chief function [is] to ensure that the text is read properly.» (kursiv i originalen) Genette, 1997, s. 197

forstand, men det er i alle tilfelle lagt til i den *første* utgaven av den engelske oversettelsen og kan i så måte beskrives med oksymoronet sekundæroriginalt.

I Eng følger dette forordet på siden som kommer etter dedikasjonen, med tittelen *Author's note*. Alsanea åpner med å uttrykke sin forbauselse over at boken hennes kunne bli oversatt, da hun tvilte på at et vestlig publikum ville være interessert. Hun begrunner dette med at hun trodde at *den vestlige verden* kun så på oss (antagelig saudi-arabere generelt) på en av to måter; *romantisk*, i henhold til orientalismetradisjonen, eller *politisk*, kun som et arnested for terror. Hun anså oppgaven å endre på disse klisjeene som umulig. Videre beskriver hun bl.a. sitt valg om å moderere STs bruk av dialekt(er) i den engelske oversettelsen, da dette uansett ikke ville være forståelig for TT-leseren. Hun mener også at hun måtte legge til visse forklaringer, som hun håper vil hjelpe den vestlige leser å forstå tekstens kjerne bedre. Det er hennes uttrykte mål at leserne av oversettelsen (i utgangspunktet den engelske, men i ytterste konsekvens alle oversettelser) skal forstå teksten på samme måte som en arabisk leser forstår den:

*I also had to add explanations that will hopefully help the Western reader better understand the gist of the text, as it was originally intended in Arabic.*¹⁵⁶

Videre beskriver hun hva hun forventer leseren vil få ut av boken. Det er interessant at hun velger å bestemme leseren som *vestlig*, tatt i betraktning at boken videre er oversatt til ikke-vestlige språk, bl.a. indonesisk, hvor man kan anta at publikumet er asiatiske muslimer.

I No kommer dette forordet, noe forkortet og oversatt til norsk (fra engelsk) med tittelen *Forfatterens forord*, rett etter dedikasjonen, på samme sted som i Eng. Det står imidlertid ikke noe sted at dette forordet ble skrevet til den engelske oversettelsen, og avsnittet som handler om hvordan de arabiske dialektene ikke er speilet i engelsk, og at forfatteren har funnet det nødvendig å legge til forklaringer på kulturelle, religiøse og politiske fenomener, er utelatt. Bortsett fra årstallet i underskriften (*Rajaa Abdullah Alsanea, 2007*) er det ingenting som signaliserer at dette ikke er et originalforord og altså aldri har stått i arabiske utgaver av boken. Dette til tross for at No er en oversettelse direkte fra Ar, og ikke fra Eng slik mange andre oversettelser er.

Det samme gjelder for It, der forordet er oversatt under tittelen *Nota dell'Autrice*, og i den tyske oversettelsen med tittelen *Vorwort der Autorin*,¹⁵⁷ men her er hele teksten gjengitt. I Sv, derimot, er forordet plassert, i sin helhet og oversatt til svensk, bakerst i boken med tittelen *Författarens not till den engelska översättningen*, like før den svenske oversetterens *not*. Dette er den eneste utgaven som kontekstualiserer dette forordet ved å markere at det er hentet fra den engelske oversettelsen selv om den svenske oversettelsen er direkte fra arabisk. I den franske

¹⁵⁶ Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, s. vii

¹⁵⁷ I Ty er forordet signert som i No "Rajaa Abdullah Alsanea, 2007".

oversettelsen er forfatterens forord ikke tatt med, og det ser ut til at denne kom ut før det sekundæroriginale forordet ble skrevet. Vi ser også at Fr nevner det arabiske forlaget (Dar al-Saki [sic.]) som sin kontakt, og dette tyder på at denne oversettelsen ble utarbeidet før Penguin tok over rettighetene til originalen og dermed organiserte oversettelsene til ulike språk.

Dette betyr at No, It, Ty og også Svs oversettere og/eller utgivere har ansett det å inkludere dette forordet, og alle implikasjonene dette gir, for å være av en viss betydning, mens Fr enten avviser at dette er av betydning eller ikke har hatt tilgang til det og dermed ikke vurdert å inkludere det i det hele tatt.

Det er oppsiktsvekkende at flere oversettelser tar med forfatterens forord til den engelske oversettelsen selv om de legger den arabiske til grunn som original. I Nos tilfelle var det forlaget som ønsket å ta det med, og i samråd med Aabakken ble det redigert slik at det som omhandler spesifikt omarbeidelsen ble strøket.¹⁵⁸ Dette forordet er nærmest et forsøk på avmystifisere boken, bringe den nærmere et ikke-arabisk publikum og forsikre dem om at de vil få den hjelpen de måtte behøve for å forstå *det fremmede* i verket. Dette er altså et klassisk eksempel på et forfatterforord i henhold til Genettes definisjon. Han deler forordets funksjon ("*ensur[ing] that the text is read properly*") i to. For det første forsøker forordet å få teksten lest, og for det andre søker det å forme lesingen.¹⁵⁹

6.1.2.2 Oversetternes forord

Genette kategoriserer forord i to klasser: forfatteres forord, og allografiske forord.¹⁶⁰ De sistnevnte er skrevet av *andre*, dvs. noen som ikke har produsert teksten. Her havner oversetterne i en mellomposisjon. De er ikke opphavet til tekstens ideer, men dens språklige uttrykk i TL er de ansvarlige for. Sehnaz Tahir-Gürçağlar mener at oversettere må regnes som forfatterstemmer,¹⁶¹ og en oversettels forord må derfor regnes som et forfatterforord, ikke et allografisk forord.

Av de seks oversettelsene jeg har sett på er det bare Sv som har et oversetterforord. Her tas det opp at forfatteren, Rajaa Alsanea, har bidratt i oversettelsen av boken til engelsk, og at det i den svenske oversettelsen er sett bort fra bearbeidelsene og forklaringene som er lagt til i den engelske teksten. Rooke slår fast at den svenske oversettelsen følger den arabiske originalen. Rookes tydeligste erklæring av egen oversetterstrategi finner vi her:

*Den svenska översättningen följer den arabiska originaltexten och är inte bearbetad eller "förklarad" som den engelska versionen.*¹⁶²

¹⁵⁸ Mail fra Anne Aabakken, 26.03.2012.

¹⁵⁹ Genette, 1997, s. 197ff

¹⁶⁰ Ibid., s. 196

¹⁶¹ Tahir-Gürçağlar, "What Texts don't tell. The use of paratexts in translation research.", 2002. Sitert i Mejdell, 2011a, s. 160

¹⁶² Alsanea, *Flickorna från Riyadh*, 2007, s. 335

Han mener altså selv å ha hatt som ambisjon å lage en oversettelse med SL-tilnærming, og dette kommuniserer han til leseren i dette etterordet. Han forklarer forøvrig at ulike skrivemåter, imitasjoner av talemål og dialektale trekk med det formål å skape en "realistisk eller komisk effekt" i ST er falt bort i TT.

I den engelske oversettelsen finnes det en "takktil" (acknowledgements) på siste side av boken. Den er ikke signert, men er tydelig skrevet av forfatteren selv. Her takker hun alle som har hjulpet henne i arbeidet med å utarbeide den engelske versjonen fra den arabiske originalen. Hun nevner ulike familiemedlemmer, og trekker også frem Liza Darnton, The Penguin Press' redaktør/utgiver, som alle "tried their best so that my novel does not get *lost in translation*".¹⁶³ I tillegg takker hun den tidligere saudiske ambassadøren til Storbritannia og sin avdøde far. Det er viktig å påpeke at ingen takksigelser gis til Marilyn Booth, og at det ikke er hun, men delvis familiemedlemmer, som roses for at det finnes en engelsk oversettelse. Det ser ut til at denne «takktil»-delen sammen med forordet hun har skrevet til den engelske utgaven (se over) fungerer som tolkningsramme for teksten på den måten at den forsøkes fremstilt som et *dugnadsprosjekt* som *mot alle odds* lykkes i et vestlig litteraturmarked. Alsanea, formodentlig sammen med den engelske utgiveren, velger med disse to peritekstuelle delene å lansere den engelske oversettelsen som en ny original. Oversetterens, Marilyn Booths, rolle kommer ikke tydelig og selvstendig frem, teksten omtales som endret (modified) og tydeliggjørende forklaringer fremstilles som påkrevde. It har ikke tatt med denne "takktil"-delen, men andre oversettelser fra engelsk tar den med, f.eks. den danske og kroatisk.

Også i den franske oversettelsen finnes det et "takktil", helt bakerst i boken. Her er et knippe enkeltpersoner nevnt og takkes for å ha bistått oversetterne.

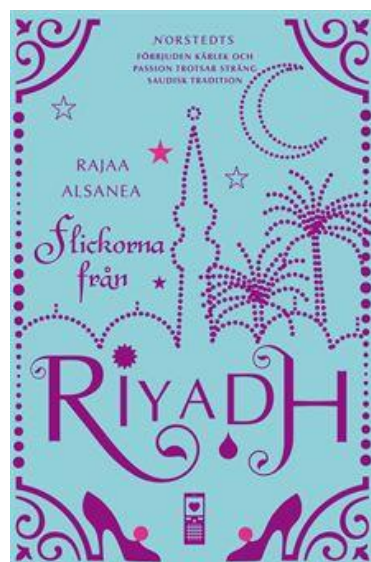
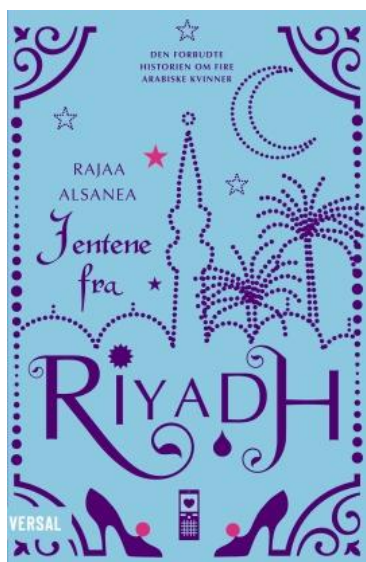
Eng, It og Sv har i tillegg lagt til et navneglossar. It og Eng har dette helt bakerst i boken, mens i Sv er det plassert helt fremst. Her forklares navnet på mailgruppen forfatteren har laget, forklaring av hva de viktigste personnavnene i boken betyr gis også.

¹⁶³ Kursiv i originalen. Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, s. 301

6.1.3 Cover¹⁶⁴

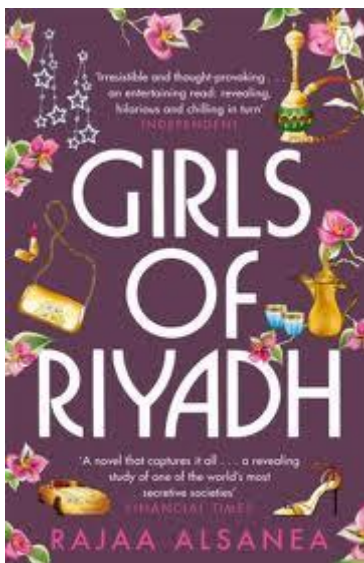
Den arabiske utgaven jeg bruker som materiale i denne oppgaven er en paperback-utgave fra 2006. Fargen på coveret er ulike nyanser av blått, med litt hvitt, som gir assosiasjoner til en himmel med skyer. Tittelen, *Banāt al-Riyāḍ*, er skrevet med en font som ligner håndskrift og er plassert midt på forsiden. Det samme gjelder forfatterens navn som er plassert helt øverst. Under tittelen til venstre er det åtte små ikon, såkalte *smileys*, fem av dem er kvinner kledd i ulike typer *niqāb*, og tre menn, to av dem ikledd tradisjonelle hodeplagg fra Gulfen og den siste med kort hår og solbriller. Over ett av ikonene ser vi en musepeker, som sammen med bruken av ikonene gir assosiasjoner til cyberspace. Til høyre for ikonene indekeres sjangeren: *riwāya* – ”roman”. Helt nederst finner vi forlagets logo. På baksiden av boken er det en *blurb* signert Ghazi Algosaiabi.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Bildene som gjengis her er hentet fra forlagenes hjemmesider, og er åpent tilgjengelige der.

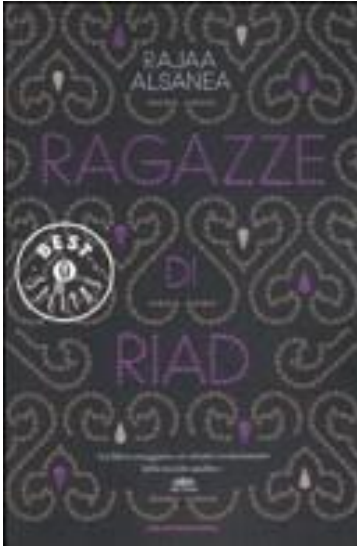
¹⁶⁵ En *blurb* er et pressesitat plassert på bokens cover, og er derfor et epitekstuellt element sitert i periteksten, jf. Genette, 1997, s. 25.

Den norske og den svenske oversettelsen er hardback-utgaver med *dust jacket*. Omslaget, som er nesten likt for den norske og den svenske, er designet av den svenske illustratøren Lotta Köhlhorn. Et fiolett mosaikkmønster (blankt rosa for Sv) viser omrisset av en moské, noen palmer og en halvmåne på turkis bakgrunn. Under tittelen er det to tegninger: en mobil og et par stilettsko. Forfatterens navn står med litt mindre skrift over tittelen. Nederst i venstre hjørne står forlagets navn. Helt øverst står det med liten skrift på No: "Den forbudte historien om fire arabiske kvinner". På den svenske utgaven står det på samme plass: "Förbjuden kärlek och passion trotsar sträng saudisk tradition" Det gis ingen eksplisitt sjangerindikasjon.

Utgaven jeg bruker av den engelske oversettelsen er en paperback. Bakgrunnsfargen er fiolett. Tittelen, skrevet med store, hvite bokstaver, dominerer. Nederst står forfatterens navn med rosa bokstaver. Rundt tittelen er det små, gullfargede tegninger; en bil, ei veske, en lebestift, et par øredobber og ei stilettsko. Det spilles tydelig på chick-lit-assosiasjoner. Rosa blomster, ei vannpipe og en slags tekanne med to små glass gir assosiasjoner til noe *tusen-og-en-natt-aktig*. Over og under tittelen er det to *blurber*. Øverst i høyre hjørne er forlagets logo plassert. På baksiden er det flere *blurber*, i tillegg til nok en *please-insert* (et kort sammendrag).¹⁶⁶ Pris, sjanger (fiction) og forlagets nettadresse er også oppgitt. Her er det også et par tegninger, en gullfarget mobil og et par solbriller, i tillegg til de samme rosa blomstene som på forsiden.

¹⁶⁶ Genette, 1997, s. 104

Bokomslaget på denne paperback-utgaven av den italienske utgaven er helt svart. I et slags mosaikkmønster som gir assosiasjoner til arabisk kunst, står tittelen med store, rosa bokstaver. Forfatterens navn, i samme stil men med mindre bokstaver, står over tittelen. Uthevet som et slags relieff er det et "stempel" hvor det står "Best Sellers". Under tittelen er det en blurb, og helt nederst står forlagets navn.

Vi ser at en gjennomgående tendens er at coverne formidler chick-lit-klisjéer og stereotype etnisitetsmarkører. Dette er i følge Wenche Ommundsen typisk for bøker skrevet av kvinnelige muslimer.¹⁶⁷ Disse elementene avslører hvilken posisjon forlagene forventer boken å innta i målkulturenes polysystem. Alle utgavene har et bilde av Alsanea i omslaget. Selv om det ikke dreier seg om akkurat det samme portrettet har de alle samme funksjon i promoteringen. Hun er kledd i hijab, og i følge Booth er denne typen bilde laget for å gi henne autoritet over egen tekst og bygge opp troverdighet, i tillegg til å utgjøre en kontrast til den stereotype "silenced Muslim Woman".¹⁶⁸

*Seeming to offer as direct and unmediated a gaze at the reader as she promises to direct at her society. Mimesis is paramount: the author is narrator is cover image.*¹⁶⁹

Den arabiske originalen har ikke med dette portrettbildet av Alsanea. Dette kan være fordi slike forfatterportrett i periteksten ikke er vanlige i kldekulturen, eller på grunn av motvilje mot å trykke kvinneansikt.

¹⁶⁷ Ommundsen, 2011, s. 113. Her tenker Ommundsen i hovedsak på kvinnelige forfattere i eksil, eller vestlige muslimske forfattere med arabisk opprinnelse. Tekstene disse produserer er ofte mer rotfestet i et vestlig polysystem, f.eks. det angloamerikanske. Det er også denne posisjonen det later til at man prøver å passe Alsaneas roman inn i.

¹⁶⁸ Booth, 2010, s. 160

¹⁶⁹ Ibid.

6.1.4 Noteapparatet

Generelt brukes noter for at leseren skal få (tilleggs)informasjon som oversetteren regner som nødvendig for at leseren fullt ut skal kunne forstå teksten.¹⁷⁰ Dette gjelder kanskje spesielt fremmede SL-element som mangler tilsvarende begrep i TL, for eksempel navn på myntenheter og måleenheter, men også navn på personer og steder som er kjent for ST-leseren, men ukjent for TT-leseren. Forklaring av slike element i noter er et alternativ til å innlemme denne informasjonen i teksten, og vi ser at de forekommer i rikelig monn i Eng og It, mens No og Sv ikke bruker denne teknikken. Noter kan forekomme som fotnoter, slik de gjør i Eng, eller i sluttnoter, slik de gjør i It, hvor de samles i slutten av hvert kapittel. På spørsmål om Marilyn Booths tekst inneholdt noteapparatet vi finner i den utgitte engelske utgaven, samt de generelle forklarende utvidelsene vi har sett eksempler på i Eng gjennom hele del 5, svarer hun:

*NO!! Absolutely not!! I never use footnotes in a fiction translation. Nor a glossary, any more. Anything you can't convey in the text can't be conveyed. So I work that info into the text itself if necessary, and hopefully without being dishonest to the text or being 'clunky'.*¹⁷¹

Det er ingen noter i den arabiske originalen.¹⁷² Rooke og Aabakken har lagt an den samme strategien Booth beskriver, og det er ingen noter i disse. Dette gjelder også for den tyske oversettelsen. Den engelske oversettelsen har 60 noter, den italienske 52, og den franske 51. Notene i den franske oversettelsen har generelt en mer akademisk karakter, hvor enkelte kulturspesifikke begrep, f.eks. *ʿad al-fiṭr*,¹⁷³ forklares kort og enkelte personer gis en stikkordbasert plassering i kildekulturen, f.eks. *Hussein Fahmi* som beskrives som *célèbre acteur égyptien*.¹⁷⁴

6.2 Teksten i den større sammenhengen

Jeg vil her gi en generell bakgrunn og kontekst for mottagelsen teksten har fått, for deretter å analysere de enkelte epitekstuelle kategoriene: anmeldelser, intervju med forfatteren publisert i de ulike kultursfærene, forlagenes promotering, og til slutt skriveriene omkring den engelske oversettelsen som endte i en konflikt mellom oversetteren, Marilyn Booth, på den ene siden, og forfatteren, Rajaa Alsanea, og forlaget, Penguin, på den andre. Alle disse omkringliggende tekstene former lesingen av selve teksten, og i og med at hver oversettelse har egne epitekstuelle elementer må vi skille på de ulike kultursfærene disse tilhører.

¹⁷⁰ Mejdell, 2011a, s. 165

¹⁷¹ Mail fra Marilyn Booth, 25.04.2012.

¹⁷² Et unntak er kommentaren fra fortelleren på side sju i Ar, som også gjengis i No, Sv, men ikke i Eng og It. Denne er en del av fiksjonen, og er ikke interessant her.

¹⁷³ Alsanea, *Les filles de Riyad*, 2007, s. 38

¹⁷⁴ Ibid. 181

I løpet av det siste tiåret har det blitt publisert stadig mer stoff skrevet av arabiske forfattere, også kvinnelige, på internett. I følge al-Ghadeer er dette fenomenet og effektene det har og vil ha ennå ikke blitt analysert eller inkorporert i forskningen som foregår innenfor arabiske litteraturstudier i noe særlig omfang.¹⁷⁵ I årene som er gått siden al-Ghadeeras artikkel ble publisert (2006) ser vi allikevel at dette temaet i økende grad er gjenstand for analyser.¹⁷⁶

Banāt al-Riyāḍ nevnes uansett ofte som typisk eksempel på en trend av chick-lit som vokser frem innenfor feltet. Chick-lit er en merkelapp som har blitt brukt det siste tiåret for å beskrive lett, ofte platt, skjønnlitteratur med kvinner i fokus. Suzanne Ferriss og Mallory Young definerer chick-lit slik:

*From the perspective of literary criticism, we can define it as a form of women's fiction on the basis of subject matter, character, audience, and narrative style. Simply put, chick-lit features single women in their twenties and thirties "navigating their generation's challenges of balancing demanding careers with personal relationships".*¹⁷⁷

Chick-lit var ikke en etablert sjanger verken i Saudi-Arabia eller den arabiske verden forøvrig da *Banāt al-Riyāḍ* ble gitt ut i 2005, og både lesere og kritikere fikk problemer med å kategorisere den. Likevel mener flere, bl. a. Moneera al-Ghadeer, at det er innholdet, med de sosiale forholdene og tabubelagte temaene som tas opp (sex utenfor ekteskapet, kvinner som drikker, kvinner som kler seg ut som menn og kjører bil etc.), og ikke bokens form, som har gjort den så omdiskutert:

*The striking and somewhat threatening impact of the narrative is more compelling and worthy of exploring than the text itself.*¹⁷⁸

Denne tilnærmingen støttes også langt på vei av Mona Eltahawy, som etter innledningsvis å ha koblet romanen til 200 år med chick-lit, fokuserer mer på hvordan boken fungerer i Saudi Arabia der generasjonskløften ser ut til å prege mottagelsen. Hun peker på at selv om teksten kan være chick-lit-aktig i form og uttrykk, ligger det et alvor i temaene som tas opp, som ikke preger sjangeren forøvrig.¹⁷⁹

Boken baner vei for åpenhet rundt helt andre tema enn for eksempel *Sex and the City*, bok- og tv-serien som dras frem som arketyper på 00-tallets chick-lit, og den sosiale kritikken, både den eksplisitte og implisitte, blir mer eksplosiv enn den er i lettbeint beskrivelse av single New York-

¹⁷⁵ al-Ghadeer, 2006, s. 296

¹⁷⁶ Jf. Lenze, 2010.

¹⁷⁷ Ferriss & Young, 2006, s. 3

¹⁷⁸ al-Ghadeer, 2006, s. 297

¹⁷⁹ Mona Eltahawy, "Saudi girls gone wild" 10.01.2008, <http://www.monaeltahawy.com/blog/?p=29> (14.04.2012).

kvinnens liv. I et samfunn hvor kvinner og menn omgås relativt lite, ikke selv bestemmer hvem de skal gifte seg med, og hvor kvinner ikke kan bevege seg utendørs, uten følge av en mannlig slektning, virket det sjokkerende for et saudiarabisk publikum som ikke selv var del av det samme samfunnslaget og den samme ungdomskulturen som beskrives i boken, at disse kvinnene kan oppnå og holde kontakt med menn via internett og mobil. Unge menn og kvinner, både i Saudi-Arabia, og i nabolandene, sjokkeres i liten grad av å lese om en hverdag de kjenner, men det er voksne generasjoner uten samme teknologikonsum som har latt boken få det upassende-stemplet den kanskje tok sikte på.¹⁸⁰ Denne, for enkelhets skyld todelte, mottagelsen i kildekulturen møter en viss orientalisme i målkulturen, og dette er viktig å ta med seg i lesingen av det epitekstuelle materialet. Vi bør også merke oss at kvinnene i boken uttrykker at de ikke vil bytte ut sitt eget samfunn med det vestlige, snarere ønsker de å beholde det og på samme tid oppnå personlige mål. Dette har Alsanea også selv uttrykt i intervju, og her kan vi se én tråd i epiteksten som ikke alltid passer inn i lesingen vestlige anmeldere og utgivere har anlagt, og som dermed ofte veves ut. Ser vi på selve teksten kan nettopp denne innstillingen forklare hvorfor flere aspekter ved det saudiske samfunnet, f.eks. religion, ikke blir beskrevet i den kritiske tonen som mye av mottagelsen i de ulike målkulturene antyder. Det er i større grad det skjeve forholdet mellom kjønnene og kvinners undertrykte rolle i familien og samfunnet som kritiseres, ikke mangel på ytringsfrihet, pressefrihet osv.

6.2.1 Epitekst

6.2.1.1 Anmeldelser

6.2.1.1.1 Norge

Det er mange som har skrevet om boken på ulike norske nettsider, og mye av dette materialet er privatpersoners refleksjoner og kommentarer til og om boken på egne blogger og ulike nettforum. Avisene har ikke mange artikler eller anmeldelser tilgjengelig på sine nettsider. Dagbladet er et interessant tilfelle i så måte. Boken og forfatteren nevnes i to artikler; én om en lesestafett fra forbudte bøker, der *Jentene fra Riyadh* nevnes sammen med bl.a. *Det Kommunistiske Manifest*,¹⁸¹ og én om boken og forfatteren, men uten noen form for anmeldelse.¹⁸² Det er symptomatisk for de norske omtalene at det de beskriver stort sett er omstendighetene rundt utgivelsen, kvinners plass i det saudiske samfunnet og hvordan boken ser ut til å være en slags *Sex and the City* fra Saudi-Arabia, men ikke teksten og historien i seg selv. Dagbladet har også intervjuet Rajaa Alsanea, men dette er ikke tilgjengelig i sin helhet i deres arkiv. Det er verdt å merke seg at omtalen aldri kommer inn på at

¹⁸⁰ Mona Eltahawy, "Saudi girls gone wild".

¹⁸¹ Dagbladet – Maria Børja, "De leser høyt fra forbudte bøker" 21.09.2007, <http://www.dagbladet.no/kultur/2007/09/21/512745.html> (14.04.2012).

¹⁸² Dagbladet – Maria L. Kleve, "-Hun revolusjonerte saudiarabisk litteratur" 23.07.2012, <http://www.dagbladet.no/kultur/2007/07/23/506947.html> (14.04.2012).

boken faktisk ble lovlig i Saudi-Arabia kun kort tid etter at den først ble utgitt i Libanon. Dette er et eksempel på mekanismene som brukes for å "selge sensasjon" fra den arabiske verden, slik Mejdell beskriver det.¹⁸³ Det er ikke selve teksten eller omstendighetene omkring originalutgivelsen som ligger til grunn for dette, men en eksotiserende funksjon i det norske polysystemet.

6.2.1.1.2 Sverige

I den svenske mottagelsen finner vi igjen de samme elementene som i den norske, både i journalistiske og ikke-profesjonelle anmeldelser. Chick-lit-assosieringen utvikles, og den samme ironiske og lettbente fortellerstilen og fokuset på kjærlighet fremheves: "[B]oken tilhører genren chick-lit som ses som lett viktig underhållningslitteratur."¹⁸⁴ "Visst är *Flickorna från Riyadh* en tjejrroman med vad allt vad det innebär".¹⁸⁵ Noen tar imidlertid også avstand fra denne sjangerbestemmelsen og mener at "[v]ästerländsk chicklit bleknar i jämförelse", og videre at "'Flickorna från Riyadh' är mer än chicklit, det är gerillalitteratur."¹⁸⁶

Språket og den litterære verdien i boken tas opp i flere omtaler, men her varierer vurderingene fra "[f]ör att kallas chicklit har den överraskande elegant språk och höga stilnivåer"¹⁸⁷ til "inte stor litteratur".¹⁸⁸ Spesielt interessant er det at Bella Stenberg peker på at språket i den engelske og svenske oversettelsen ikke er særlig likt, etter at Alsanea gikk inn i og redigerte den engelske teksten mens Tetz Rooke oversatte direkte fra den arabiske originalen.¹⁸⁹

Det er i den svenske mottagelsen, som i norsk sammenheng, mye fokus på forfatteren og omstendighetene rundt utgivelsen. Det at den ble forbudt i Saudi-Arabia, gitt ut i Libanon, og at kopier ble solgt for opptil flere tusen kroner på svartebørsen er nevnt i nærmest samtlige omtaler. Fra dette utgangspunktet konstruerer man også et publikum for originalteksten, og anlegger et orientalistisk syn på bokens funksjon:

*Hennes bok måste ha varit ett sprängstoff i händerna på tusentals lässugna flickor och unga kvinnor som törstar efter inspiration och söker kraft till självständighet i fråga om sina liv.*¹⁹⁰

¹⁸³ Mejdell, 2011b, ss. 120, 124

¹⁸⁴ Borås Tidning – Bella Stenberg, "Flickorna och tabun" 04.07.2007, [http://www.bt.se/kultur/essaer/flickorna-och-tabun\(726322\).gm](http://www.bt.se/kultur/essaer/flickorna-och-tabun(726322).gm) (15.04.2012).

¹⁸⁵ Bokmania – Ivana Eklund, "Flickorna från Riyadh" 13.01.2009, <http://www.bokmania.net/2009/01/flickorna-frn-riyadh.html> (15.04.2012).

¹⁸⁶ Sydsvenskan – Oline Stig, "Gerillakraft i chicklit-kläder" 21.10.2007, <http://www.sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/gerillakraft-i-chicklit-klader/> (15.04.2012).

¹⁸⁷ Dagens Nyheter – Annika Persson, "Flickorna bakom slöjan" 13.10.2007, <http://www.dn.se/dnbok/dnbok-hem/flickorna-bakom-slojan> (15.04.2012).

¹⁸⁸ Svenska Dagbladet – Magnus Persson, "Bloggroman utmanar bilden av Saudiarabien" 08.10.2007, http://www.svd.se/kultur/litteratur/bloggroman-utmanar-bilden-av-saudiarabien_289420.svd (15.04.2012).

¹⁸⁹ Borås Tidning, "Flickorna och tabun".

¹⁹⁰ Bokmania, "Flickorna från Riyadh".

Det vektlegges at boken rokket ved det konservative og patriarkale saudiarabiske samfunnets strukturer, og at Alsanea utfordrer Vestens stereotype oppfatning av den arabiske verden som enten består av et romantisk og eksotiserende bilde med "skäggiga shejker och vakra haremsdamer" eller "en bild med terrorister i varje buske och oljekällor i varje trädgård".¹⁹¹ Dette er også et domestiserende trekk, der en ny stereotyp skapes og bygges opp uten å være fundert i kildekulturen. Den konstrueres som en avsløring av en verden og en virkelighet som er ukjent for det vestlige publikummet, med kvinner som forsøker å frigjøre seg fra tradisjonene. Igjen er det verd å merke seg Bella Stenberg som påpeker at boken kanskje er "frispråkig vad gäller saudisk mått, men vad gäller beskrivningar av kroppen, sexskildringar och ordval i samband med dessa ligger den långt efter andra arabiska böcker."¹⁹²

6.2.1.1.3 Storbritannia

Den engelskspråklige kulturfæren kunne kanskje vært behandlet samlet, men jeg velger å holde den britiske og den amerikanske mottagelsen adskilt fordi de har vist seg å være såpass forskjellige at separat behandling av dem best kan oppsummere de ulike tendensene.

Britiske anmeldere fokuserer også mye på at innholdet i romanen gir leseren innblikk i en ukjent verden, og vi finner også her mange sammenligninger med *Sex and the City*: "a racy take on Manhattan's Carrie & Co".¹⁹³ Det finnes også stemmer som avviser denne sammenligningen: "[t]hough it may have been partly inspired by the adventures of Carrie, Charlotte, Miranda and Samantha, anyone who takes the comparison too literally will be disappointed".¹⁹⁴

Flere anmeldere påpeker språket i den engelske oversettelsen, og av disse står Alev Adil's karakterisering i en særstilling:

*Alsanea's style is rendered chatty and demotic in English, and perhaps some literary gravitas is lost in translation.*¹⁹⁵

Her projiseres en litterær tyngde, og vi må kanskje også anta en tilhørende formell og avansert språkstil, på originalen. Dette står i skarp kontrast til Marilyn Booths karakteristikk av både den arabiske originalteksten og sin egen oversettelse:

¹⁹¹ Svenska Dagbladet, "Bloggroman utmanar bilden av Saudiarabien".

¹⁹² Borås Tidning, "Flickorna och tabun".

¹⁹³ The Guardian – Rachel Aspden, "Sex and the Saudis" 22.07.2007, <http://www.guardian.co.uk/books/2007/jul/22/fiction.features> (15.04.2012)

¹⁹⁴ The Guardian – Brian Whitaker, "Victory for the Riyadh girls" 09.10.2012, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2006/oct/09/victoryfortheriyadhgirls> (15.04.2012).

¹⁹⁵ The Independent – Alev Adil, "Girls of Riyadh, by Rajaa Alsanea, trans. Marilyn Booth" 03.08.2007, <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/girls-of-riyadh-by-rajaa-alsanea-trans-marilyn-booth-460023.html> (15.04.2012).

*If this novel's power derives partly from its chatty, informal style and reliance on youth culture, its style parallels its themes, in a generational challenge to mores both social and literary.*¹⁹⁶

Booth argumenterer for at en oversettelse av *Banāt al-Riyād* må ta hensyn til disse aspektene og speile dem så langt det går, mens akkurat disse aspektene utgjør en forringelse ifølge Adil. Videre ser vi sporene av Alsaneas redigering av den engelske oversettelsen når denne avsløres for sin lite fintfølende bruk av amerikanismer og beskrives som kronglete i setningsoppbyggingen.¹⁹⁷ Fatema Ahmed gjør også et forsøk på å tone ned samfunnskritikken som mange andre omtaler tillegger boken:

*[...] in the end, Girls of Riyadh is more a love letter to America than a poison pen to the Saudi establishment.*¹⁹⁸

Alt i alt ser vi at den britiske mottagelsen til en viss grad nyanserer det forenklete bildet av boken og forfatteren som sensasjoner som trosser tradisjon og politikk. Dette gjør at boken trer inn i polysystemet i en posisjon som formes av det faktiske innholdet, og ikke av en tilpassende forenkling og forvrenging ut fra forventninger i målkulturen. Det er altså en viss grad av foreignisering i denne resepsjonen.

6.2.1.1.4 USA

Flere av artiklene og anmeldelsene på amerikanske nettsider legger vekt på at boken viser hvor like menneskene er, "bak" samfunnene de lever i. Flere fokuserer på at boken viser at kvinnene i Riyadh er opptatt av de samme tingene som amerikanske kvinner på deres alder: "The dress is different and the customs are different, but the individuals under those robes and adhering to those customs are just the same as we are."¹⁹⁹ Dette er en etnografisk forklarende tilnærming,²⁰⁰ og det skiller resepsjonen i USA fra den i Storbritannia. Å lese boken som et forsøk på å vise at vi alle er like uavhengig av landegrenser nevnes til en viss grad i mange omtaler i alle målkulturene, men det virker likevel mer sentralt i de amerikanske artiklene:

¹⁹⁶ Booth, 2008, s. 199

¹⁹⁷ The Guardian – Fatema Ahmed, "Velvet lives" 14.07.2007, <http://www.guardian.co.uk/books/2007/jul/14/featuresreviews.guardianreview20> (15.04.2012).

¹⁹⁸ The Guardian, "Velvet lives".

¹⁹⁹ Bookreporter – Shannon Luders-Manuel, "Girls of Riyadh" 22.01.2012,

<http://www.bookreporter.com/reviews/girls-of-riyadh> (15.05.2012).

²⁰⁰ Jf. også presentasjonen av Nidas domestiserende tilnærming til oversettelse i 4.1.2.

*Overseen by a shrill planner and set in an overheated ballroom, this ceremony -- more "The Wedding Singer" than "Monsoon Wedding" -- could be taking place in New Jersey except for one thing: the Saudi wedding is sex-segregated.*²⁰¹

Det kan ligge noen sosiale føringer i denne tilnærmingen til teksten. I en norsk setting er det antagelig mange andre aspekter ved dette bryllupet enn akkurat kjønnsdelingen som gjør at det ikke umiddelbart leses som en hendelse som like gjerne kunne funnet sted "utenfor Oslo". Dette har nok å gjøre med at USA nok er et mer etablert og selverklært multikulturelt samfunn enn det norske og antagelig det svenske. I forlengelsen av dette trekkes det flere steder linjer mellom denne boken og andre, "lignende" bøker fra USA, ikke bare *Sex and the City*.

Journalisten Mona Eltahawy trekker frem flere aspekter i sin artikkel "Saudi Girls Gone Wild". Et viktig moment som former lesingen av boken er at det samfunnet originalen ble gitt ut i reagerte og reagerer ulikt på de forskjellige, mer eller mindre tabubelagte, temaene som tas opp i boken. Å kjøre bil som kvinne, eller å forelske seg, fungerer innenfor helt ulike diskurser i arabiske og vestlige kultursfærer, og den enkle sammenstillingen av tilsynelatende relaterte aktiviteter dekker over hvor grunnleggende forskjellige omstendigheter som utgjør rammene for deres liv. Hun peker også på en faktor ved mottagelsen av originalen i kildekulturen som overses og implisitt fornektes i mange andre omtaler; boken var antagelig ikke like sjokkerende for alle i det saudiske samfunnet, da mange kjenner seg igjen i det som beskrives, mens enkelte, og kanskje spesielt den eldre generasjonen, nok ble overrasket over de samme beskrivelsene. Dette gjelder ikke bare de unge kvinnenenes artikulering av følelser, frustrasjoner og håp, men også det at kommunikasjonsbarrierene mellom kjønnene brytes ned av tilgang til internett og mobiltelefoner. Et beskrivende eksempel på denne mottagelsen som stort sett forties i europeiske og amerikanske omtaler er studenten og bloggeren Ahmed al-Omran som Eltahawy siterer:

*I understand that [those over 40] would probably be shocked to learn about the lives of younger people, like how they have fun and how they manage their relationships with the opposite sex in such a strict society, but for people my age, it didn't carry that big amount of surprise because this is our life, this is how we go about it and how we try to deal with our issues[.]*²⁰²

²⁰¹ San Francisco Chronicle – Malena Watrous, "Those Saudi nights" 29.07.2007, <http://www.sfgate.com/cgi-bin/article.cgi?f=/c/a/2007/07/29/RVGQCR3PA01.DTL> (15.04.2012).

²⁰² Mona Eltahawy, "Saudi girls gone wild".

Eltahawy peker også på implikasjonene romanens assosiering med og omtale av bruk av internett og mobiltelefoner har for språket. Også hun betviler bokens litterære verdi, men understreker ungdomsrettingen som ligger i bruken av chat- og mobilspråk, som hun kaller "webese".

6.2.1.1.5 Italia

Den italienske mottagelsen ligger langt fra de andre ved at den i liten grad forholder seg til teksten, og langt på vei konstruerer en parallell diskurs omkring boken. Amalia Di Carlo i *Il Politico* har misforstått hvordan boken kom til og presenterer Alsanea som fortelleren, og hovedpersonene som hennes virkelige venner. Hun åpner ikke for at det er trekk av fiksjon i verket i det hele tatt, og understreker autentisiteten: "Racconta la storia di quattro ragazze saudite, narrata di una di loro."²⁰³ Flere trekker frem oss/dem-dikotomien, og man er generelt *overrasket over hvordan det egentlig er for kvinner i Saudi-Arabia*. Det trekkes også her paralleller til *Sex and the City*, og de såkalt tabubelagte temaene overdrives: "feste a base Dom Perignon, omosessualità e ingiusto odio contro gli sciiti."²⁰⁴

6.2.1.2 Intervju

Rajaa Alsanea har gitt flere intervju etter at boken kom ut, også til vestlige medier. Allerede dagen etter utgivelsen av boken i Libanon i 2005 ble hun intervjuet av en saudiarabisk avis.²⁰⁵

I et intervju lagt ut på siden om henne på Penguins amerikanske hjemmeside sier hun at hun i utgangspunktet var skeptisk til at boken skulle oversettes til andre språk, på grunn av den viktige rollen språket spiller – med de mange ulike dialektale og stilistiske trekkene som benyttes – aldri kunne gjengis på en vellykket måte i oversettelse; "But as a girl who grew up reading translated novels from all around the world I thought I owe it to book lovers everywhere to translate my book."²⁰⁶ Videre sier hun at hun er glad for at den ble oversatt, slik at folk i den vestlige verden kan lære noe om det saudiske samfunnet. Dette føyer seg inn i den tydeligste tendensen i epiteksten hva gjelder alle målkulturene. Boken fremstilles som avslørende og informerende, og for å få troverdighet i så henseende viskes fiksjonen ut, og forfatterens person og fortellerens stemme sammenblandes.

Alsanea gir videre mangelen på oversatt litteratur fra arabisk i den vestlige verden mye av skylden for de stereotypene hun mener finnes. Verken prosessen med den engelske oversettelsen,

²⁰³ *Il Politico* – Amalia Di Carlo, "Ragazze di Riad", sulla ricerca dell'amore nella società Saudita" 31.10.2008, <http://www.ilpolitico.it/2008/10/31/90/> (15.04.2012)

²⁰⁴ *Corriere della Sera* – Stefano Montefiori, "Arriva il Sex and the City saudita" 22.05.2007, http://www.corriere.it/Primo_Piano/Cronache/2007/05_Maggio/22/sex_city_saudita_montefiori.shtml (15.04.2012)

²⁰⁵ Omtalt på Penguin.com, "Reading Guides", http://us.penguin.com/static/rguides/us/girls_of_riyadh.html (16.04.2012). Jeg har dessverre ikke lyktes i å oppdrive dette intervjuet.

²⁰⁶ *Ibid.*

og de endringer hun gjorde i denne, eller konflikten med Marilyn Booth nevnes av Alsanea i noen av de intervjuene jeg har gått gjennom. Intervjuene bygger opp forfatterens rolle som guide med underholdende overraskelser på lur, mens teksten som litteratur og fiksjon skyves i bakgrunnen:

I did not write the book for Western readers. This is why it is very authentic and genuine even after translation. My Western readers will look at Saudi through a keyhole and they will be able to connect with those who live at a totally different society, and yet have the same dreams, emotions, goals.²⁰⁷

Det signaliseres gjennomgående at teksten må leses som mer eller mindre rotfestet i reelle hendelser:

*I hate to disappoint you but the characters in the book are not my friends," Al-Sanea said. "The novel is based on events I've heard about; they have added authenticity to the novel."*²⁰⁸

I intervju med den svenske avisen Göteborgs-Posten forteller Alsanea om de ulike reaksjonene hun fikk etter at boken var gitt ut; tusenvis av mail med positive tilbakemeldinger fra kvinner fra hele den arabiske verden, men også drapstrusler og kritikk.

*Jag älskar mitt hemland. Det jag inte älskar är att kvinnor inte kan leva fritt där. [...] Jag utger mig inte för att vara talesperson för alla kvinnor. Jag talar bara för dem som vill ha fler rättigheter i samhället. Det kanske är svårt för en västerländsk kvinna att förstå detta, men alla kvinnor i Saudiarabien vill inte ha fler rättigheter.*²⁰⁹

Her gir Alsanea inntrykk av å ha kommet med en politisk erklæring, og det er denne konstruksjonen av sammenfall mellom fiksjon og virkelighet som er intervjuenes funksjon i dette tilfellet.

6.2.1.3 Promotering

På nettsidene til det norske forlaget²¹⁰ finner vi en kort beskrivelse av romanens innhold, i tillegg til en kortfattet oversikt over omstendighetene for utgivelsen av originalen og tre utdrag fra anmeldelser i amerikanske aviser. Boken er tydelig promotert som en roman som gir innblikk i et lukket samfunn, og som omhandler tema som er tabubelagte i Saudi-Arabia. Det trekkes frem at den ble forbudt i arabiske land og kun var i salg på svartebørsen. Oversetter Anne Aabakken er ikke nevnt.

²⁰⁷ Penguin.com, "Reading Guides". Min utheving.

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ Göteborgs-Posten – Sanna Posti Sjöman, "En ovanlig flicka från Riyadh" 16.09.2009, <http://www.gp.se/kulturnoje/1.134727-en-ovanlig-flicka-fran-riyadh> (16.04.2012).

²¹⁰ Versal Forlag, <http://www.versalforlag.no/jentenefrariyadh.html> (25.04.2012).

Norstedts, det svenske forlaget,²¹¹ oppgir mye av det samme som på Versals nettside, men gir litt mer informasjon både om hva boken handler om og om forfatteren. En universalistisk tilnærming vektlegges: "Flickorna från Riyadh är en bok om unga människors obändiga tro på att saker och ting kan förändras till det bättre, oavsett i vilken del av världen man befinner sig." Her er også navnet til oversetteren, Tetz Rooke, nevnt.

Mondadori, det italienske forlaget,²¹² oppgir på sin nettside et kort sammendrag av romanen, i tillegg til litt informasjon om forfatteren. Også her nevnes oversetterne med navn. Det er verdt å merke seg at ingenting nevnes om utgivelsen av originalen.

På Penguins amerikanske nettsider²¹³ finner vi en kort tekst om boken og omstendighetene rundt utgivelsen av originalen, samt flere utdrag fra anmeldelser i ulike amerikanske aviser. I tillegg finnes link til et lengre sammendrag av boken, intervju med forfatteren og forslag til diskusjonsspørsmål. Også her trekkes det frem hvordan boken viser at kvinner fra Saudi Arabia egentlig er helt like amerikanske kvinner. Penguins britiske nettside²¹⁴ gir mye av den samme informasjonen som den amerikanske.

Som et referansepunkt ser vi at det arabiske forlagets nettside²¹⁵ ikke oppgir ekstra informasjon eller forsøker å forme bokens innpassing i polysystemet. Utover teknisk informasjon (sidetall, format osv.) gis bare utdrag fra Algosaibis vaskeseddeltekst.

Generelt ser vi at det er Alsaneas person som promteres og skal selges, mer enn selve boken. Dette gjøres ved at hun konstrueres som "den andre" som vi "kan forstå". Dette er egentlig en stereotyp konstruksjon i målkulturen, og det er herfra vi kan forstå hvilket publikum man tenker seg, nemlig et vestlig og sekulært som måler seg selv mot noe orientalt og religiøst.²¹⁶

6.2.1.4 Konflikten omkring den engelske oversettelsen

Under arbeidet med den engelske oversettelsen oppsto det en konflikt mellom oversetteren, Marilyn Booth, på den ene siden og forfatteren og Penguin på den andre. Gangen i dette ser ut til å ha vært at Booth sendte inn flere prøveoversettelser og fikk jobben med å oversette boken. Hun sendte til slutt inn sin ferdige tekst til forlaget, hvorpå forfatteren skal ha ønsket å endre deler av den. Dette ble formidlet via forlaget til Booth.

²¹¹ Norstedts, http://www.norstedts.se/bocker/utgiven/2007/Host/alsanea_rajaa-flickorna_fran_riyadh-inbunden/ (25.04.2012).

²¹² Mondadori, <http://www.librimondadori.it/web/mondadori/scheda-libro?isbn=978880456425> (25.04.2012).

²¹³ Penguin, <http://us.penguin.com/nf/Book/BookDisplay/0,,9781101202265,00.html> (25.04.2012).

²¹⁴ Penguin, <http://www.penguin.co.uk/nf/Book/BookDisplay/0,,9780141030616,00.html> (25.04.2012).

²¹⁵ Dār al-Sāqī, <http://www.daralsaqi.com/book/%D8%A8%D9%86%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%B1%D9%8A%D8%A7%D8%B6> (25.04.2012).

²¹⁶ Booth, 2010, s. 161-2

Alsanea utarbeidet en ny oversettelse, hvor store endringer ble gjort med Booths originale tekst, slik vi så flere eksempler på i 5.2. Dette skjedde i følge Booth selv uten noen form for rådføring med henne:²¹⁷

*Informed that the translation was unacceptable, I was never told the specifics of the author's and/or publisher's dissatisfaction, despite repeated requests for that information on the basis that I had the right to know the grounds on which my professional expertise was questioned and ultimately ignored.*²¹⁸

Booth fikk anledning til å lese den endelige teksten og så vurdere om hun ville la sitt navn stå på tittelsiden. Booth og Alsanea står oppført som oversettere i den utgitte utgaven, og i forordet hevder Alsanea at de to har "samarbeidet" selv om det ifølge Booth bare så vidt var kontakt dem i mellom tidlig i prosessen, og aldri etter at Alsanea gikk inn i teksten.²¹⁹ Senere har Booth kommentert prosessen ved flere anledninger.²²⁰ Alsanea har ikke kommentert konflikten så vidt jeg kan ta rede på. Det reises viktige spørsmål omkring oversetterens juridiske posisjon som en følge av denne saken,²²¹ og på spørsmål om hennes karriere som oversetter ble påvirket i noen grad svarer hun:

*I was mad as hell at that note²²² because it completely discounted my work, but I don't think it harmed me. [...] Also, of course, by writing about the experience I've made it clear what went on. But I wasn't really worried about my reputation.*²²³

Booths publiserte kommentarer angående denne konflikten, og all annen omtale av den for den del, fungerer som epitekst. Når den foreligger former den lesingen og mottagelsen. Dette gjelder ikke bare for den engelskspråklige mottagelsen, men også de andre målkulturenes resepsjon vil kunne formes av dette kontekstuelle elementet fordi det i så stor grad setter et foreigniserende fokus på boken.

7. Sammendrag og konklusjon

Jeg la i 1.1 frem en oversikt over hva jeg ville undersøke i denne oppgaven, og jeg vil her forsøke å oppsummere funnene og samle konklusjonene jeg har trukket underveis.

²¹⁷ Booth, 2008, s. 201

²¹⁸ Booth, 2008, s. 201

²¹⁹ Mail fra Marilyn Booth, 25.04.2012.

²²⁰ Se bl.a. Booth, 2010, Booth, 2008 og Booth, "Where is the translator's voice" mai 2008, <http://weekly.ahram.org/2008/897/cu2.htm> (15.04.2012).

²²¹ Vi ser generelt at oversettere levnes få juridiske rettigheter, spesielt i den anglo-amerikanske kultursfæren, jf. Venuti, 1995, s. 8.

²²² Her refererer Booth til Alsaneas "Author's note", jf. Alsanea, *Girls of Riyadh*, 2007, s. vii.

²²³ Mail fra Marilyn Booth, 25.04.2012.

Vi har sett at de kulturelle trekkene i originalteksten har gitt opphav til ulike oversettelser, og strategiene som ligger til grunn for denne overføringen kan oppsummeres slik:

Jeg vil karakterisere den engelske oversettelsen som domestiserende, og ut ifra det vi kan observere i selve teksten ser det ut til at en slik grunnidé langt på vei har styrt oversettelsesvalgene, i alle fall så langt det er mulig å kommentere det ikke-observerbare. Dette gir seg utslag både i tilfeller av tilpasning til målkulturen som tenderer mot kulturell transplantasjon og en tilsløring av tekstens oversatte og dermed fremmede karakter, og oftere tilfeller av familiarisering gjennom forklarende tillegg og autoritær fortolkning fra en tydelig oversetter som opptrer som guide i teksten for den antatt kulturelt relativt inkompetente leseren i målkulturen, slik Carbonell beskriver motpolen til foreignisering. Idiomaset prioriteres høyere enn betydningsinnhold. Alle disse trekkene fungerer som målkulturtilpasninger, og når vi måler teksten mot de stereotype posisjonene i målkulturens polysystem som opptas av chick-lit og tilsynelatende avslørende muslimsk kvinnelitteratur må vi anta at disse har formet oversettelsesprosessen sterkt. Det er ønsket om å oppfylle kriterier i dette polysystemet som er det viktigste premisset i overføringsprosessen, når det gjelder den engelske oversettelsen.

Den italienske oversettelsen følger langt på vei Eng i de fleste valgene. Unntakene spriker i hver sin retning og utgjøres enten av en mer tekstnær oversettelse der Ar legges til grunn som kildetekst, eller av ytterligere domestiserte oversettelser der idiomatisk italiensk dekker over oversetterens rolle og trekker teksten inn som noe mindre fremmed i målkulturen.

Den norske er den minst konsekvente oversettelsen. Den anlegger ulike og selvmotsigende oversettelsesstrategier ved flere tilfeller, som f.eks. i (27). Vi har sett at idiomaset er en noe svak faktor i Nos oversettelsesstrategier, og dette gir seg utslag i omstendelige formuleringer med tydelig arabisk opphav. Behandlingen av kulturelle trekk er delvis foreigniserende, men med enkelte domestiserende unntak, og vi har sett at No ved flere anledninger ser bort fra kompleksiteten i originalen og oversetter forenkler, bl.a. i (42), hvor *al-rāfiḍiyya* blir *shiaen*. Når dette er sagt er dette først og fremst en foreigniserende tekst som på ingen måte slørlegger oversetterrollen, og som ikke påtvinger teksten en klar posisjon i målspråkets polysystem. Dette gjøres derimot i epiteksten, og det oppstår dermed et strategisprik mellom disse.

Den svenske oversettelsen ser ut til å være konsekvent i å anlegge oversettelsesstrategier basert på en foreigniserende tilnærming, solid kulturell kompetanse, og relativt fremtredende idiomaset som uansett underordnes overføring av betydningsinnhold. Vi ser at ordtak og religiøse begrep oversettes direkte i mange tilfeller, men et skarpt brudd med denne foreigniserende praksisen er den kulturelle transplantasjonen i (37), hvor *‘Adnān wa-Līnā* blir *Romeo och Julia*.

Når det gjelder passasjer på talemålsarabisk i originalen ser vi at It, No og Sv bare i liten grad speiler dette, og da ved hjelp av noen få muntlige markører. Dette gjøres i tråd med den mest

utbredte oversettelsesstrategien anvendt på slike passasjer, og som vi så innledningsvis tar dette hensyn til den spesielle språksituasjonen i arabisk hvor talemål ikke står som sosial og geografisk motsetning mot standardarabisk, fordi sistnevnte ikke er et morsmål i det hele tatt. Eng bruker flere talemålsmarkører, også av lavere register som f.eks. *ain't*, men generelt sett er oversettelsesstrategien for disse passasjene å overføre det denotative innholdet til standardvarianter av målspråkene. Vi kan merke oss at dette gjennomføres konsekvent når det er snakk om saudisk dialekt, som er den mest utbredte i boken, mens andre talemål noen ganger introduseres som f.eks. Svs innledning til eksempel (53). Det er altså stort sett bare den markerte geografiske variasjonen i kildeteksten som speiles i måltekstene, og da ved kompensasjon.

Omarbeidelsen av teksten i forbindelse med utarbeidelsen av den engelske oversettelsen er kartlagt og vi har sett at prosessen må ha vært Ar > Booths oversettelse > Eng. I første overføring la Booth i følge henne selv an en generell foreigniserende strategi, og i andre overføring ble denne teksten domestisert ved utstrakt bruk av forklarende og fortolkende tillegg og noter, en del kulturelle element ble familiarisert eller fjernet, og det ser ut til at kriteriet for dette er antatt manglende kulturell kompetanse hos målkulturleseren. Det er i alle tilfelle et element av tilfeldighet i denne omarbeidelsesprosessen.

Litterære sitater i kildeteksten er oversatt, ofte med bruk av eksisterende oversettelser der disse foreligger, i No og Sv. Marilyn Booth anla samme strategi, men i den utgitte engelske utgaven er mange av de kapitteinledende sitatene utelatt, og flere av sitatene i brødteksten er enten utelatt eller forkortet. Jeg har plassert dette inn i den domestiserende trenden i Eng der kulturell og tekstuell opasitet forsakes til fordel for en gjennomslukt og familiær tekst. Engs utelatelser er overført til It.

Når det gjelder de paratekstuelle elementene har vi sett at dedikasjonen er upresist overført til Eng og No, forfatterens forord til den engelske oversettelsen gjengis også i de andre oversettelsene selv om det i No og Svs tilfelle ikke er Eng som fungerer som *replaced segment*, og kun Sv inkluderer et oversetteretterord. Forfatterforordet er nok et uttrykk for ideen om oversetteren som guide, slik vi har sett Carbonell beskrive. Dette domestiserende fenomenet forplanter seg altså utover i oversettelsene selv om det i utgangspunktet er et peritekstuell element i den engelske oversettelsen. I Sv er det imidlertid plassert etter teksten. Rookes etterord til den svenske oversettelsen er et tilsvarende på dette. Han forkaster eksplisitt Engs bearbeidelser og forklaringer, og dette samsvarer med den generelle foreigniserende effekten vi har sett gjennom hele Sv.

Coveret er et peritekstuell element som ikke oversettes, men utarbeides på nytt for hver utgave. Dette elementet markerer forlagets idé om bokens plass i målkulturens polysystem, og vi ser at alle oversettelsene får cover som spiller på en forventning til teksten som noe stereotypisk dekadent, eksotisk og moderne. Vi ser den samme tendensen i anmeldelsene. Dette er sterkest i de

italienske omtalene, mens de svenske og britiske anmeldelsene i størst grad problematiserer mangelen på samsvar mellom forventninger og tekst.

En gjennomgående tendens i epiteksten er sammenblanding av forfatteren og fortellerens rolle. Dette bygger opp Alsanea som sannferdig utover fiksjonen og som representant for en hel generasjon, helt i tråd med forventningene og stereotypene i målkulturene. Vi ser at intervju og promotering blir brukt på samme måte. Jeg mener at alt dette er en sterk domestiserende tilnærming til verket og konteksten det springer ut av. Det er ikke en direkte tilsløring av bokens oversatte karakter, selv om Alsaneas omarbeidelse og forord godt kunne sies å fungere som en tåkelegging av oversettelsesprosessen, men en konstruering av Alsanea som guide både til verket og saudisk kultur generelt. Kriteriet som avgjør promoteringsstrategiene er hvorvidt de fungerer til å understreke verkets karakter som en trygg og tilpasset inngangsport til en antatt ukjent verden. Dette stemmer i liten grad overens med selve teksten i No og Svs tilfeller, og dette spriket kan være en medvirkende faktor til bokens manglende suksess, i alle fall i Norge.

Vi har sett at når ulike oversettelsesstrategier basert på ulike og til dels motstridende ideer og verdier appliseres, får vi svært forskjellige måltekster. Det er avgjørende å anlegge et komparativt perspektiv og utføre deskriptive studier for å kartlegge hvordan disse strategiene fungerer og hvordan de formes av underliggende faktorer. Kun ved å skyve til side de sterkt preskriptive tendensene i oversettelsesstudier som fagfelt kan vi utføre en slik kartlegging, og det er denne insisteringen på deskriptive studier som kjernen i oversettelsesstudier som fullverdig vitenskap som er Gideon Tourys viktigste bidrag til faget. Ved en akkumulasjon av slike Toury-inspirerte studier som denne kan en reell forståelse av oversettelsesprosesser oppnås, og dette har vært mitt begrensede bidrag i så måte.

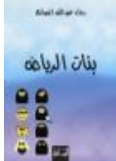
8. Bibliografi

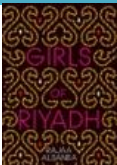
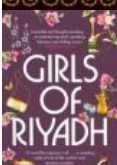
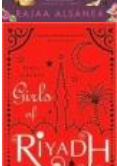

- Abboud-Haggar, S. (2010). Linguistic varieties in twenty-first century Arabic novels: an applied study. In R. Bassiouney (Ed.), *Arabic and the Media: Linguistic Analyses and Applications* (pp. 201-215). Leiden: Brill.
- al-Ghadeer, M. (2006). Girls of Riyadh: A New Technology Writing or Chick Lit Defiance. *Journal of Arabic Literature*, 37(2), 296-302.
- Alsanea, R. (2007). *Flickorna från Riyadh*. Stockholm: Norstedts.
- Alsanea, R. (2007). *Girls of Riyadh*. London: Penguin.
- Alsanea, R. (2007). *Jentene fra Riyadh*. Oslo: Versal.
- Alsanea, R. (2007). *Les filles de Riyad*. Paris: Plon.
- Alsanea, R. (2008). *Die Girls von Riad*. München: Goldmann.
- Alsanea, R. (2008). *Ragazze di Riad*. Milano: Mondadori.
- al-Şāni^c, R. (2006). *Banāt al-Riyāḏ*. Beirut: Dār al-Sāqi.
- Badawi, E.-S., & Hinds, M. (1986). *A Dictionary of Egyptian Arabic*. Beirut: Librairie du Liban.
- Baker, M. (2011). *In Other Words - A Coursebook on Translation 2nd edition*. Oxon: Routledge.
- Baker, M., & Saldanha, G. (Eds.). (2009). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies 2nd edition*. Oxon: Routledge.
- Booth, M. (2008). Translator v. Author (2007) Girls of Riyadh go to New York. *Translation Studies* 1:2, 197-211.
- Booth, M. (2010). "The Muslim Woman" as Celebrity Author and the Politics of Translating Arabic: Girls of Riyadh go on the Road. *Middle East Women's Studies* 6:3, 149-182.
- Carbonell, O. (2004). Exoticism, Identity and Representation in Western Translation from Arabic. In S. Faiq (Ed.), *Cultural Encounters in Translation from Arabic* (pp. 26-39). Clevedon: Multilingual Matters.
- Dickins, J., Hervey, S., & Higgins, I. (2002). *Thinking Arabic Translation - A Course in Translation Method Arabic to English*. Oxon: Routledge.
- Even-Zohar, I. (1990). *Polysystem Studies*. [= *Poetics Today* 11:1]. Durham: Duke University Press.
- Ferriss, S., & Young, M. (2006). Introduction. In *Chick lit: the new woman's fiction* (pp. 1-13). Oxon: Routledge.
- Genette, G. (1997). *Paratexts - Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gentzler, E. (2001). *Contemporary Translation Theories 2.ed*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Hatim, B., & Munday, J. (2004). *Translation - An Advanced Resource Book*. Oxon: Routledge.

- Holes, C. (2012). Kuwaiti Arabic. In *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. Brill Online.
- Holmes, J. S. (2004). The Name and Nature of Translation Studies. In L. Venuti, *The Translation Studies Reader 2nd edition* (pp. 180-192). New York: Routledge.
- Jacquemond, R. (2004). Towards an Economy and Poetics of Translation from and into Arabic. In S. Faiq (Ed.), *Cultural Encounters in Translation from Arabic* (pp. 117-127). Clevedon: Multilingual Matters.
- Jacquemond, R. (1992). Translation and Cultural Hegemony: The Case of French-Arabic Translation. In L. Venuti (Ed.), *Rethinking Translation - Discourse, Subjectivity, Ideology* (pp. 139-158). London: Routledge.
- Kaye, A. S., & Rosenhouse, J. (1997). Arabic Dialects and Maltese. In R. Hetzron (Ed.), *The Semitic Languages* (pp. 263-311). Oxon: Routledge.
- Lehrer, A. (1992). Principles and Problems in Translating Proper Names. In B. Lewandowska-Tomaszczyk, & M. Thelen (Eds.), *Translation and Meaning, Part 2* (pp. 395-402). Maastricht: Rijkshogeschool Maastricht.
- Lenze, N. (2010). *Aspects of Arabic Online Literature in the Gulf*. Retrieved from Dichtung Digital: <http://dichtung-digital.mewi.unibas.ch/2010/lenze/lenze.htm>
- Mejdell, G. (2006). The Use of Colloquial in Modern Egyptian Literature - a Survey. In L. Edzard, & J. Retsö (Eds.), *Current Issues in the Analysis of Semitic Grammar and Lexicon II* (pp. 195-213). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Mejdell, G. (2011a). A Modern Egyptian Literary Classic Goes West: Translations of Taha Husayn's Novel Al-Ayyām and Their Paratextual Features. In C. Alvstad, S. Helgesson, & D. Watson (Eds.), *Literature, Geography, Translation: Studies in World Writing* (pp. 152-170). Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Mejdell, G. (2011b). Arabisk litteratur översatt til norsk: Fakta og refleksjoner over hvem, hva og hvorfor. In E. Bladh, & C. Kullberg (Eds.), *Litteratur i gränazonen: transnationella litteraturer i översättning ur ett nordiskt perspektiv* (pp. 118-129). Falun: Högskolan Dalarna.
- Munday, J. (2008). *Introducing Translation Studies - Theories and Applications 2.ed.* Oxon: Routledge.
- Munday, J. (Ed.). (2009). *The Routledge Companion to Translation Studies*. Oxon: Routledge.
- Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating*. Leiden: E.J. Brill.
- Ommundsen, W. (2011). Sex and the Global City: Chick Lit with a Difference. *Contemporary Women's Writing* 5:2, 107-124.
- Ramsay, G. (2005). Speaking up with Yahoo: An Arabic Email Novel. *Studia Semitica Upsaliensia* 24, 179-190.
- Rooke, T. (2002). *Den nya arabiska översättningsrörelsen: ett svenskt perspektiv*. Trelleborg: Svenska Institutet i Alexandria.

- Said, E. W. (1995). Embargoed Literature. In A. D. Needham, & C. Maier (Eds.), *Between Languages and Cultures: Translation and Cross-Cultural Texts* (pp. 97-102). Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Schleiermacher, F. (2004). On the different methods of translating. In L. Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader 2nd ed.* (pp. 43-63). Oxon: Routledge.
- Stagh, M. (1999). The translation of Arabic literature into Swedish. In *Cuadernos de la escuela de traductores de Toledo 2: La recepción de la literatura árabe contemporánea en Europa* (pp. 41-46).
- Starkey, P. (2006). *Modern Arabic Literature*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies - and beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Venuti, L. (1988). *The Scandals of Translation*. London: Routledge.
- Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility - A History of Translation 2.ed.* Oxon: Routledge.
- Watson, J. C. (2011). Dialects of the Arabian Peninsula. In S. Weninger (Ed.), *The Semitic Languages: An International Handbook* (pp. 897-908). Berlin/Boston: De Gruyter Mouton.
- Woidich, M. (2006). *Das Kairenisch-Arabishe: eine Grammatik*. Wiesbaden: Harrassowitz.

Vedlegg 1 - Oversettelser av Banāt al-Riyād

Språk	Tittel	Forfatter	År	ISBN	Forlag	
Arabisk	 بنات الرياض	رجاء الصانع	Paperback	2005	9781855167865	دار الساقى
Arabisk	 بنات الرياض	رجاء الصانع	Paperback	2006	9781855167865	دار الساقى
Arabisk	 بنات الرياض	رجاء الصانع	Paperback	2007	9781855167865	دار الساقى

Språk	Tittel	Oversetter ²²⁴	Cover ²²⁵	År	ISBN	Forlag
Engelsk	 Girls of Riyadh	Rajaa Alsanea, Marilyn Booth	H	2007	9781594201219	The Penguin Press (USA) ²²⁶
Engelsk	 Girls of Riyadh	Rajaa Alsanea, Marilyn Booth	P	2008	9780141030616	Fig Tree (UK)
Engelsk	 Girls of Riyadh	Rajaa Alsanea, Marilyn Booth	P	2008	9780143113478	Penguin (USA)
Norsk	 Jentene fra Riyadh	(Ar) Anne Aabakken	H	2007	9788281880115	Versal

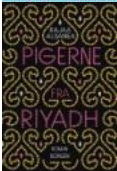

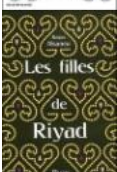

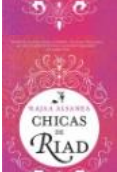
²²⁴ En parentes indikerer om oversettelsen er gjort fra Ar(abisk) eller Eng(elsk).

²²⁵ H = Hardcover, P = Paperback

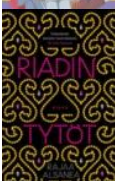
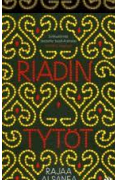

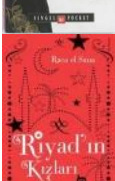
²²⁶ The Penguin Group = USA

Penguin Books = den britiske avdelingen av The Penguin Group = Storbritannia

Fig Tree = En underavdeling av Penguin Books

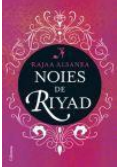
Svensk		Flickorna från Riyadh	(Ar) Tetz Rooke	H	2007	9789170016080	Norstedts
Dansk		Pigerne fra Riyadh	(Eng) Annelise Schønnemann	H	2009	9788721034115	Borgen
Dansk		Pigerne fra Riyadh	(Eng) Annelise Schønnemann	P	2010	9788721035822	Borgen
Italiensk		Ragazze di Riad	(Eng/Ar) Valentina Colombo, Berta Smiths-Jacob	H	2008	978880456425	Mondadori
Italiensk		Ragazze di Riad	(Eng/Ar) Valentina Colombo, Berta Smiths-Jacob	P	2009	978880458584	Mondadori
Italiensk		Ragazze di Riad	(Eng/Ar) Valentina Colombo, Berta Smiths-Jacob	P	2011	978880460503	Mondadori
Fransk		Les Filles de Riyad	(Ar) Simon Corthay, Charlotte Woillez	P	2007	9782259206495	Plon
Fransk		Les Filles de Riyad	-("-?-)	P	2012	9782266182881	Pocket
Spansk		Chicas de Riad	(Ar? ²²⁷) Yvonne Fernández Samitier	P	2007	9788496580268	Editorial Planeta
Spansk		Chicas de Riad	(Ar?) Yvonne Fernández Samitier	P	2008	9780061565595	Rayo

²²⁷ Den arabiske originalen nevnes, men ikke den engelske.

Tysk		Die Girls von Riad	(Ar) Doris Kiliyas	H	2007	9783866121096	Pendo Verlag
Tysk		Die Girls von Riad	(Ar) Doris Kiliyas	P	2008	9783442466566	Goldmann Verlag
Rumensk		Fetele din Riad	(Eng) Mihaela Negrilă	P	2010	9789734616558	Editura Polirom
Finsk		Riadin tytöt	(Ar) Sampsa Peltonen	H	2008	9789517965330	Atena Kustannus
Finsk		Riadin tytöt	(Ar) Sampsa Peltonen	P	2010	9789517966757	Atena Kustannus
Nederlandsk	 	De meiden van Riad ²²⁸	(Ar) Antoon Mossaad, Assad Jaber	P	2007	9789063052867	Uitgeverij Archipel
Tyrkisk		Riyad'ın Kızları	(Eng ²²⁹) Deniz Başkaya	P	2008	9789759918378	Doğan Kitap

²²⁸ Flere opplag har kommet ut, og det brukes ulike cover.

²²⁹ Står bare oppført med fem andre bøker, alle fra engelsk.

Kroatisk		Djevojke iz Riyada	(Eng) Kristina Saywell	P	2008	9789531789301	Naklada Ljevak
Serbisk		Devojke iz Rijada	(Eng) Sandra Čelap	H, P	2008	9788678781131	Alnari/PS-Editor-IP
Ungarsk		A rijádi lányok	(Eng ²³⁰) Agnes Bartók	P	2007	9789639752849	Ulpiuz-Ház
Tsjekkisk		Děvčata z Rijádu	(Eng) Blanka Berounská	H, P ²³¹	2008	9788073591588	Metafora
Slovakisk		Dievčatá z Rijádu	(Eng) Ľuba Rašlová, Anna Annerová	H, P ²³²	2008	9788071361824	Columbus
Portugisisk		Vida dupla ²³³	(Eng) Regina Lyra	P	2007	9788520920435	Nova Fronteira
Portugisisk		As Raparigas De Riade	(Ar) Rachel Carapinha	?	2007	9789724150710	Caderno
Katalansk		(Les) Noies de Riyad ²³⁴	Salima Torres	?	2007	9788466408301	Columna
Malayisk		Gadis gadis kota Riyadh	?	P	2010	9789675266072 (?)	ZI Publications

²³⁰ Ser ut til å ha oversatt amerikansk ungdomslitteratur.

²³¹ Det andre ISBN-nummeret er 9788071361824, men det er uklart hvilket som er hardcover og hvilket som er paperback.

²³² Samme ISBN-nummer for begge utgavene.

²³³ Undertitler: "(Girls of Riyadh) Um romance sobre o Oriente Médio hoje"

²³⁴ Forsiden ser ut til å vise "Noies de Riyad", men forlaget skriver "Les Noies de Riyad".

Indonesisk		The Girls of Riyadh ²³⁵	(Ar?) Syahid Widi Nugroho ²³⁶	?	2008	9789791238564	Ramala Books/ Ufuk Press
Persisk		دختران ریاض/ Dukhtarān Riyaz	زریندخت بروجرمدان/ Zarīndukht Brūjirdiyān	?	2009	9789644059889	Elm Publishers
Gresk		Κορίτσια του Ριάντ/ Koritsia tou Riant	(Eng) ΔΑΝΤΟΥ-ΛΕΚΚΟΥ ΠΕΝΑ/ Rena Lekkou-Dantou	?	2008	9789601418025	Ekdoikos Organismos Livanē
Russisk		Sex в восточном городе ²³⁷	(Eng ²³⁸) В. Сергеева	?	2009	9785170565450/ 9785403020268	ACT Москва
Polsk		Dziewczyny z Rijadu	(Ar?) Eryka Lehr	P	2010	9788362122028	Smak Słowa

²³⁵ Undertittel: "Kisah Email Empat Gadis Saudi Arabia yang Menghebohkan" = "Email story of four girls that scandalized Saudi Arabia"

Blurb: "Dilarang beredar di Saudi Arabia" = "Banned in Saudi Arabia", "Kisah nyata" = "True story"

²³⁶ Har også oversatt Ihsān ‘Abd al-Quddūs – "Aku Lupa bahwa Aku Perempuan Penulis" = "Jeg glemte at jeg var kvinne" (?)

²³⁷ = "Sex and the eastern city" / "Sex and the oriental city"

²³⁸ Har oversatte mange engelske bøker, men ingen andre arabiske.

Vedlegg 2 - Resepsjon

Norge

Anmeldelser og omtaler
http://www.dagbladet.no/kultur/2007/07/23/506947.html
http://hijabisister.blogspot.com/2008/12/bokanmeldelse-jentene-fra-riyadh-av.html
http://frittblindt.blogg.no/1270657524_jentene_fra_riyadh.html
http://www.side2.no/kultur/article1240660.ece
http://annesand-annesand.blogspot.com/2011/03/her-gar-det-unna.html
http://www.dagsavisen.no/kultur/boker/article340194.ece
Forlaget
http://www.versalforlag.no/jentene-frariyadh.html
Annet
http://www.dagbladet.no/magasinet/2006/06/22/469644.html
http://bokelskere.no/bok/jentene-fra-riyadh/41228/

Sverige

Anmeldelser og omtaler
http://www.bokmania.net/2009/01/flickorna-frn-riyadh.html
http://www.svd.se/kultur/litteratur/bloggroman-utmanar-bilden-av-saudiarabien_289420.svd
http://www.sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article274492.ece
http://enannansidabok.blogspot.com/2008/02/flickorna-frn-riyadh.html
http://www.bt.se/kultur/essaer/flickorna-och-tabun(726322).gm
http://bokpaula.wordpress.com/2009/06/28/flickorna-i-riyadh-av-rayaa-alsanea/
http://bokf.blogspot.com/2011/09/flickorna-fran-riyadh-alsanea-rajaa.html
http://dagensbok.com/2008/04/02/rajaa-alsanea-flickorna-fran-riyadh/
http://bibliotekstipset.wordpress.com/2008/10/01/flickorna-fran-riyadh-av-rajaa-alsanea/
http://eshaal.blogg.se/2010/april/flickorna-fran-riyadh.html
http://www.gp.se/kulturnoje/litteratur/1.135059-rajaa-alsanea-flickorna-fran-riyadh
http://www.feminetik.se/utblick/index.php?sub=perma&id=1259
Forlaget og oversetteren
http://www.sprak.gu.se/kontakta-oss/larare/rooke-tetz/
http://www.norstedts.se/bocker/utgiven/2007/Host/alsanea_rajaa-flickorna_fran_riyadh-inbunden/
http://www.interbib.se/default.asp?id=34045&ptid=4035
Annet
http://www.bokus.com/bok/9789170016080/flickorna-fran-riyadh/
http://www.adlibris.com/se/productpopup.aspx?isbn=9170016089
http://www.fof.se/tidning/2009/1/kampen-om-det-arabiska-spraket
http://www.dn.se/dnbok/dnbok-hem/flickorna-bakom-slojan
http://www.gp.se/kulturnoje/1.134727-en-ovanlig-flicka-fran-riyadh
http://meritwager.wordpress.com/2006/09/07/dom-i-malet-om-flickorna-i-riyadh-avkunnas-snart/

Storbritannia

Anmeldelser og omtaler
http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/girls-of-riyadh-by-rajaa-alsanea-trans-marilyn-booth-460023.html
http://www.guardian.co.uk/books/2007/jul/22/fiction.features
http://www.guardian.co.uk/books/2007/jul/14/featuresreviews.guardianreview20/print
http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2006/oct/09/victoryfortheriyadhgirls

http://www.thetimes.co.uk/tto/public/sitesearch.do?querystring=girls+of+riyadh&p=tto&pf=all&bl=on
Forlaget
http://www.penguin.co.uk/nf/Book/BookDisplay/0,,9780141030616,00.html
Annet
http://www.capitalcityone.com/Destination-Information/758/197/Girls%20Of%20Riyadh.html

USA

Anmeldelser og omtaler
http://www.forbes.com/2008/01/09/saudi-arabia-fiction-forbeslife-globalpop08-cx_me_0109eltahawy.html
http://www.monaeltahawy.com/blog/?p=29
http://www.bookreporter.com/reviews/girls-of-riyadh
http://www.newstatesman.com/books/2007/07/young-women-saudi-riyadh-girls
http://www.sfgate.com/cgi-bin/article.cgi?f=/c/a/2007/07/29/RVGQCR3PA01.DTL
http://theentertainmentgeek.blogspot.com/2011/03/girls-of-riyadh-book-2008_24.html
http://www.worldhum.com/travel-blog/item/girls of riyadh saudi arabias sex and the city 20070917/
http://www.epinions.com/review/Book The Girls of Riyadh Rajaa Al Sanea/content 438372241028
http://jezebel.com/343266/girls-of-riyadh-is-saudi-arabias-gossip-girl
Oversetteren
http://weekly.ahram.org.eg/2008/897/cu2.htm
http://latimesblogs.latimes.com/jacketcopy/2007/10/author-vs-versu.html
Forlaget
http://us.penguin.com/nf/Book/BookDisplay/0,,9781101202265,00.html
http://us.penguin.com/static/rguides/us/girls_of_riyadh.html
Annet
http://mideast.blogs.time.com/2007/07/25/conversations_girls_of_riyadh/
http://www.intellectualconservative.com/2011/08/18/cultural-lessons-from-girls-of-riyadh-and-kuwait/
http://www.persecution.org/2011/08/24/theological-lessons-learned-from-girls-of-riyadh-and-kuwait/

Italia

Anmeldelser og omtaler
http://www.ilpolitico.it/2008/10/31/90/
http://www.corriere.it/Primo Piano/Cronache/2007/05 Maggio/22/sex_city_saudita_montefiori.shtml
Forlaget
http://www.librimondadori.it/web/mondadori/scheda-libro?isbn=978880456425
Annet
http://www.sololibri.net/Ragazze-di-Riad-di-Rajaa-Alsanea.html
http://www.oasidellibro.it/libri/le-ragazze-di-riadh/

Annet

(inkludert arabisk resepsjon)

http://archive.arabnews.com/?page=9&section=0&article=77575&d=10&m=2&y=2006
http://archive.arabnews.com/?page=21&section=0&article=78976&d=11&m=3&y=2006

http://archive.arabnews.com/?page=1&section=0&article=87886&d=9&m=10&y=2006
http://www.mideastyouth.com/2007/07/30/girls-of-riyadh/
http://www.complete-review.com/reviews/arab/alsanea.htm
http://www.rajaa.net/
http://theviewspaper.net/girls-of-riyadh-by-rajaa-alsanea/
http://indianmuslims.in/girls-of-riyadh/
http://english.al-akhbar.com/content/rajaa-al-sanea-beyond-girls-riyadh
http://www.hindustantimes.com/News-Feed/NewReleases/Girls-of-Riyadh-creates-a-stir/Article1-238232.aspx
http://www.cairo360.com/article/books/358/rajaa-alsanea-girls-of-riyadh/
http://www.asharq-e.com/news.asp?section=1&id=3960
http://www.asharq-e.com/news.asp?section=3&id=3552
http://www.asharq-e.com/news.asp?section=2&id=5417
http://www.justmag.net/artikel_die_girls_von_riad.html
http://www.bookreporter.com/reviews/girls-of-riyadh